

Toimintaan houkuttelevan terassin suunnittelu kehitysvammaisten asumisyksikköön

Christina Lindgren

Examensarbete

Ergoterapi

2019

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Ergoterapi
Identifikationsnummer:	6214
Författare:	Christina Lindgren
Arbetets namn:	Planering av en till aktivitet stimulerande terrass på en boendeenhet för människor med intellektuell funktionsnedsättning
Handledare (Arcada):	Marina Arell-Sundberg
Uppdragsgivare:	Rinnehemmet-stiftelsen
<p>Sammandrag:</p> <p>Målet i det nuvarande bostadsprogrammet för personer med funktionsnedsättning i Finland är att möjliggöra individuell boende i enskilda bostäder i vanliga bostadsområden. Enligt litteratur har utvecklingen av serviceboende studerats i Finland främst i samband med inomhusmiljöer, därför behövs mer information om utformningen av utomhus miljöerna. Detta arbete representerar ett verksamhetsinriktat arbete och målsättningen är att utifrån beställarens, Rinnehemmet-stiftelsens boendeenhet Paljerinne i Helsingfors beställning, presentera en plan för en terrass som stimulerar till meningsfulla aktiviteter för de inneboende. Utvecklingsprojektet är begränsat till terrassens område och målet är inte att genomföra planen fysiskt. Arbetet utgår från en kognitiv referensram, teoretisk analys av verksamheten och uppgiftsorienterad analys av verksamheten på terrassen. Med hjälp av en litteratur genomgång samt genom individuella tematiska intervjuer med boende på boendeenheten samt på de boendes Aarrekartta-bilder kunde följande meningsfulla aktiviteter fastställas: att lyssna på musik, ha gemensamma måltider utomhus, sköta växter, spela olika utomhusspel, koppla av utan speciella aktiviteter och motionera. Utifrån detta resultat utarbetades en plan för utformningen av terrassen. Som metod för planeringen av terrassen användes Universal Design och Design principles for dementia. Tillgänglighetsriktlinjer av Rakennustieto Oy och ARA - finansierings och utvecklingscentralen för boende har använts för att rita planen för terrassen. Denna utgör en miljö som understöder de boendes individuella förmågor och färdigheter samt stimulerar till aktivitet. Det centrala resultatet av utvecklingsarbetet är planen för terrassen Toivomuspiha, som tillgodoser de boendes individuella behov och önskemål som gäller utomhusaktiviteter.</p>	
Nyckelord:	intellektuell funktionsnedsättning, miljöplanering, aktivitetsförmåga, självbestämmanderätt, tillgänglighet, självbestämmanderätt
Sidantal:	65
Språk:	Finska
Datum för godkännande:	16.5.2019

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Occupational Therapy
Identification number:	6214
Author:	Christina Lindgren
Title:	Planning a terrace design for housing unit for people with intellectual disabilities which attracts inhabitants to perform activities
Supervisor (Arcada):	Marina Arell-Sundberg
Commissioned by:	Rinnekti
<p>Abstract:</p> <p>According to the Finnish government's "housing for people with intellectual disabilities" program, no person with intellectual disability will be living in the old long-term residential institutions in near future. The deinstitutionalization process aims to building new individual housing flats within ordinary housing allocation. According to research-based information search development of this kind of housing in Finland has mainly been focusing on planning new interiors and that is why new knowledge on planning outer spaces is needed. This thesis is limited to planning the outdoor space at Paljerinne housing unit and the goal is not to physically implement the plan. Thesis presents a design pattern for planning a terrace which attracts inhabitants to activities they have chosen themselves at the focused interview as a part of functional study and how the environment can be planned to support their occupational performance during these activities. Treasure map – pictures where inhabitants present their dreams of day-to-day life where also included in the study. According to the analysis based on their feedback information, the inhabitants hoped that they can for example listen to the music, eat together, play outdoor games on the terrace. The client of the thesis is Paljerinne, the housing unit of the Rinnekti Foundation in Helsinki. The frameworks of references used are cognitive disability model, theory-focused occupational analysis and occupational activity analysis. As the result of the study terrace plan Toivomuspiha is presented. The plan takes into account inhabitants personal needs and wishes about their occupational performance in the terrace environment. It includes examples of things to be taken into account to support inhabitants occupational performance at the terrace and presents examples of solutions on how inhabitants occupational performance can be adapted so that they can act as independently as possible. Environmental design methods used are Universal design and Design principles for people with dementia. Information about accessible environment was taken from accessible environment instructions made by Rakennustieto Oy.</p>	
Keywords:	intellectual disability, environmental planning, occupational performance, independence, accessible environment, self-determination
Number of pages:	65
Language:	Finnish
Date of acceptance:	16.5.2019

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Toimintaterapia
Tunnistenumero:	6214
Tekijä:	Christina Lindgren
Työn nimi:	Toimintaan houkuttelevan terassin suunnittelu kehitysvammaisten asumisyksikköön
Työn ohjaaja (Arcada):	Marina Arell-Sundberg
Toimeksiantaja:	Rinnekoti-säätiö
<p>Tiivistelmä:</p> <p>Suomen tämänhetkisen kehitysvammaisten asumisohjelman tavoitteena on mahdollistaa kehitysvammaisille henkilöille muutto pois laitospöimästä tavalliseen asuinympäristöön yksilöllisen asumisen piiriin. Kirjallisuuden mukaan palveluasumisen kehittämistä on tutkittu Suomessa lähinnä asumispalveluiden sisätilojen suunnittelun yhteydessä, joten ulkotilojen suunnittelusta kaivataan lisää tietoa. Suunnittelu on rajattu koskemaan vain terassin aluetta, eikä tavoitteena ole toteuttaa suunnitelmaa fyysisesti. Tässä opinnäytteessä esitellään tällaiseen asuinympäristöön sopivan terassin suunnittelumalli ja esimerkki sen soveltamisesta: asukkaiden toimintakykyä tukeva ja heitä toimimaan houkutteleva yksilöllinen ympäristö asumisyksikön terassille. Työn tilaaja on Rinnekoti-säätiön Helsingissä toimiva asumisyksikkö Paljerinne. Menetelmä on toiminnallinen opinnäytetyö, ja teoriona käytetään kognitiivista viitekehystä, toiminnan teoriasuuntautunutta analyysia ja toiminnan tehtäväsuuntautunutta analyysia. Työn lähtökohtana ovat teemahaastattelut, joissa Paljerinteen asukkaat kertovat, mitä toimintoja he haluavat tehdä terassilla, ja asukkaiden tekemät Aarrekartta-kuvat. Näiden perusteella asukkaat toivovat terassille muun muassa mahdollisuutta musiikin kuuntelemiseen, yhdessä syömiseen, kasvien hoitamiseen, pelien pelaamiseen, lepäämiseen ja liikuntaan. Opinnäytteen lopputuloksena on terassisuunnitelma Toivomuspiha, jossa käydään läpi esimerkkien avulla, mitä terassin suunnittelussa tulee ottaa huomioon, jotta se tukee asukkaiden toivomaa toimintaa terassilla. Työssä on esimerkkejä siitä, miten asukkaiden toivomaa toimintaa tulisi soveltaa niin, että he voivat toimia mahdollisimman itsenäisesti terassilla. Työssä on käytetty ympäristön suunnittelumetodina yleistä kaikille sopivaa suunnittelua ja suunnitteluperusteita dementiaa sairastaville. Terassisuunnitelman piirtämisen apuna on käytetty Rakennustieto Oy:n ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen esteettömyyssohjeita. Kehittämistyön keskeinen tulos on terassisuunnitelma Toivomuspiha, joka vastaa asukkaiden tarpeita ja ulkona toimimista koskevia henkilökohtaisia toiveita.</p>	
Avainsanat:	kehitysvammaisuus, ympäristön suunnittelu, toimintakyky, itsenäinen toimiminen, esteettömyys, itsemääräämisoikeus
Sivumäärä:	65
Kieli:	Suomi
Hyväksymispäivämäärä:	16.5.2019

SISÄLLYS

1	Johdanto	9
2	Kehittämishankkeen tarkoitus ja tavoite.....	10
3	Teoreettiset lähtökohdat	13
3.1	Vammaisuuden määritelmä, vaikutus toimintaan, toimintakyvyn haasteet ja vahvuudet .	13
3.2	Kehitysvammaisten asumiseen liittyvät tutkimukset ja raportit	18
3.2.1	<i>Oma koti – itse valitut toiminnot</i>	<i>18</i>
3.2.2	<i>Tuetun asumisen ympäristöä koskevat yleiset toiveet sekä aistien käytön ja tilan virikkeellisuuden huomioiminen.....</i>	<i>18</i>
3.2.3	<i>Toiminnan soveltaminen itsenäisyyttä tukien.....</i>	<i>19</i>
3.3	Yhteenveto kirjallisuuskatsauksesta	20
4	Teoreettinen viitekehys	21
4.1	Keskeiset käsitteet	21
4.2	Ympäristön suunnittelu kognitiivisia haasteita ja vahvuuksia tukevaksi kognitiivisen viitekehysten avulla	23
4.3	Ympäristön suunnittelu ympäristösuunnittelumetodien avulla	25
5	Kehittämishankkeen menetelmät	26
5.1	Projektisuunnitelma ja sen vaiheet	28
5.2	Tiedonhankintamenetelmät.....	28
5.3	Tiedon analysointi	29
5.3.1	<i>Aarrekarttojen analysointi.....</i>	<i>29</i>
5.3.2	<i>Teemahaastattelun analysointi ja tulkitseminen</i>	<i>30</i>
5.4	Tuotteen kehittäminen ja projektityöskentely	31
5.5	Eettiset näkökohdat.....	32
6	Tiedonhankinnan tulokset.....	34
6.1	Aarrekarttojen analysointi ja tulkitseminen.....	34
6.1.1	<i>Toiminnot, joita asukkaat haluavat tehdä Aarrekartta-kuvien perusteella</i>	<i>34</i>
6.1.2	<i>Aarrekartta-kuvista ilmenevien toimintotoiveiden toteuttamisessa huomioitavat asiat</i>	<i>36</i>
6.2	Teemahaastattelujen analysointi ja tulkitseminen	36
6.2.1	<i>Toiminnot, joita asukkaat haluavat tehdä teemahaastattelun perusteella</i>	<i>36</i>
6.2.2	<i>Teemahaastattelun perusteella ilmenevien toimintotoiveiden toteuttamisessa huomioitavat asiat</i>	<i>41</i>
6.2.3	<i>Toiminnan soveltaminen ja porrastaminen teemahaastattelun perusteella</i>	<i>46</i>

7	Tuotteen suunnitteluprosessin kulku käytännössä	49
8	Kehittämissuunnitelma ja sen tarkistus.....	52
9	Pohdinta	56
9.1	Tuotoksen tarkastelu.....	56
9.2	Metodi 57	
9.3	Oppimisprosessi.....	59
9.4	Eettisyys ja luotettavuus.....	60
9.5	Kehittämisehdotukset.....	61
	LÄHTEET	63
	LIITTEET	67
	LIITE 1 Opinnäytetyön tilaus.....	67
	LIITE 2 Kirje teemahaastatteluun osallistuville.....	68
	LIITE 3 Teemahaastattelulomake.....	70
	LIITE 4 Kehittämishankkeen projektisuunnitelma.....	79
	LIITE 5 Svensk sammanfattning av examensarbete.....	80

Kuvat

Kuva 1 Kognitiivinen viitekehys tehtäväsuuntautuneessa analyysissä. Terapeutin tietoisuus ympäristöstä, jossa toiminta tapahtuu (Kielhofner 2004 s. 123). Mukailtu alkuperäisestä The Cognitive Disability Model –viitekehystä.....	25
Kuva 2 Toimintatutkimuksen spiraalimalli (Salonen 2013 s. 16).....	27
Kuva 3 Projektin etapit (Salonen 1990 s. 18, mukailtu).....	32

Taulukot

Taulukko 1 Asiat, joista asukkaat ilmoittavat olevansa kiinnostuneita uudella terassilla.	37
Taulukko 2 Teoriasuuntautuneen toiminnan analyysin vaiheet Paljerinteen terassin suunnittelussa mukailtu Kielhofner ja Forsythe (Katso Hautala et al 2013 s. 145)	50
Taulukko 3 Tehtäväsuuntautunut toiminnan analyysi Paljerinteen asukkaiden toivomasta yksittäisestä toiminnosta terassille (mukailtu Kielhofner 2004 s. 118, Allen 1982 s. 734 ja Hautala et al 2013 s. 141—143, s. 306—307)	51

ALKUSANAT

Varmt tack till Rinnehemmet-stiftelsen och Paljerinne boendeenhets inneboende, handledarna Marina Arell-Sundberg, Heidi Peri och finska läraren Marja Herva för handledning under processens gång.
Tack till familj och vänner för all stöd.

Lämmin kiitos Rinnekoti-säätiölle ja Paljerinteen asumisyksikön asukkaille, opinnäytetyön ohjaajille Marina Arell-Sundbergille, Heidi Perille ja suomenkielen opettajalle Marja Hervalle ohjauksesta prosessin aikana.
Kiitos perheelle ja ystäville kaikesta tuesta matkan varrella.

Christina Lindgren

1 JOHDANTO

Kehitysvammaisten asumisjärjestelyitä on tärkeä tutkia juuri nyt, sillä vammaisuuden perusteella myönnettävät asumispalvelut ovat keskellä suurta murrosta. Kehitysvammaisten asumisohjelman tavoitteena on mahdollistaa kehitysvammaisille henkilöille muutto pois laitospalvelusta asumisympäristöstä yksilöllisen asumisen piiriin tavalliseen asuinympäristöön. (Laatusuositukset kehitysvammaisten henkilöiden asuntojen rakentamiseen)

Kun yhteiskunta toteuttaa näin suuria asumisjärjestelyjen muutoksia kohderyhmälle, tulisi muutostyössä ottaa huomioon, miten kehitysvammaisuus voi vaikuttaa yksilön toimintaan arjessa, kuunnella asukkaan toivomia valintoja ja ympäristön suunnittelun keinoin vaikuttaa positiivisesti asukkaiden toimintakykyyn. Jos ympäristön muutostyön yhteydessä samalla suunnitellaan ympäristö virikkeelliseksi, houkuttelee asukkaita myös toimintaan. Ympäristösuunnittelussa tulisi jatkossa ottaa laajemmin huomioon mahdollisimman monenlaisten toimijoiden, myös erityisryhmiin kuuluvien, tarpeet ja toiveet.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuottaa Rinnekoti-säätiölle sekä sen asumisyksikölle Paljerinteelle ideoita tekijöistä, jotka mahdollistavat mahdollisimman itsenäisen asiakkaalle merkityksellisen ja siten houkuttelevan toiminnan asumisyksikön pihalle suunniteltavalle terassille. Tavoitteena on, että terassi on kaikkien asumisyksikön asukkaiden saavutettavissa, ja sille suunniteltavat toiminnot ovat asukkaiden käytettävissä riippumatta heidän arjen toiminnanrajoitteidensa laadusta ja vaikeusasteesta. Tilan esteettömyyden suunnittelussa otan huomioon asukkaiden erityistarpeen arjentoiminnoissa eli heidän kognitionsa tukemisen. Muutoksen suunnittelun lähtökohtana on asukkaiden ”oma ääni”, eli heidän toiveensa ja unelmansa mielekkästä arkipäivästä. Opinnäytetyöni prosessin tuloksena on tarkoitus esittää tietoa siitä, mitä toimintoja asukkaat toivovat terassille, esimerkkejä siitä mitä esteettömyyteen liittyviä asioita tämän ympäristön suunnittelussa tulee ottaa huomioon ja miten siellä tehtäviä toimintoja voidaan soveltaa asukkaille sopiviksi. Lopputuotoksena esitän löytämäni tietojen perusteella asukkaita toimintaan houkutteleva terassisuunnitelman piirroksen muodossa. Opinnäytetyöni on rajattu koskemaan koko asumisyksikön piha-alueesta vain terassin aluetta,

eikä tavoitteena ole fyysisesti toteuttaa suunnitelmaa asumisyksikön pihalle. (Liite 1 Opinnäytetyön tilaus)

Tavoitteeni on opinnäytetyöni avulla tarjota tietoa ja herättää yleistä keskustelua, jota voi jatkossa hyödyntää asumisyksiköiden ulkotilojen suunnittelussa kehittämishankkeena olevan terassin käyttäjien kaltaisen erityisryhmän tarpeiden huomioimisessa. Toiveeni on, että jatkossa enenevässä määrin osattaisiin käyttää toimintaterapeuttien ammattitaitoa osana erilaisten tilojen suunnittelua. Tilojen suunnittelun yhteydessä toimintaterapeutti voi hyödyntää ydinosaamisaluettaan eli toiminnan analysointia, soveltamista ja porrastamista, jonka yhteydessä hän sovittaa yhteen asiakkaan kyvyt ja taidot sekä toiminnan vaatimukset ja ympäristön olosuhteet (vrt. Hautala et al. 2013 s. 139—141). Tässä kehitystyössä on hyödynnetty seuraavia toimintaterapian teoreettisia viitekehyksiä: toiminnan teoriasuuntautunut analyysi, toiminnan tehtäväsuuntautunut analyysi ja kognitiivinen viitekehys. Ympäristön suunnittelun avuksi kehitetyistä metodeista työssä on hyödynnetty 1960-luvulta lähtien kehitettyjä yleistä kaikille sopivaa suunnittelua (Universal Design) ja suunnitteluperiaatteita dementiaa sairastaville (Design principles for dementia) (Conway 2008).

Kiinteistöjen ja niiden ulkoalueiden peruskorjauksia suunniteltaessa tulisi esteettömyyskartoitus ottaa käyttöön mahdollisimman laajasti sisällyttäen sen rakennusten peruskorjaussuunnitelmiin ja niitä edeltäviin kuntoarvioihin, jolloin korjaukset tehtäisiin oikein ja suunnitelmallisesti myös esteettömyysnäkökulma huomioon ottaen (ks. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus s. 11—12). Tästä syystä opinnäytetyöni ajankohta ja tema sopivat hyvin Paljerinteen asumispalveluyksikön suunnitteleman tulevan pihalueen uudistuksen yhteyteen.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITE

Rinne koti, jonka yksi palveluntarjoaja on Paljerinteen asumisyksikkö, on Suomen monipuolisin ja suurin yksityinen kehitysvamma-alan palveluja tarjoava toimija. Rinne kodin toiminta käynnistyi Helsingin Diakonissalaitoksen yhteydessä vuonna 1927. Rinne koti on yhteiskunnallinen yritys ja Suomen viidenneksi suurin hoiva-alan toimija, jonka palvelut on suunnattu eri ikäisille vammaisuudesta, pitkäaikaisesta sairaudesta tai muus-

ta syystä erityistä tukea tarvitseville sekä heidän perheilleen ja omaisilleen. Rinnekoti tarjoaa asumisen, terveydenhuollon ja kuntoutuksen sekä työn ja osallisuuden palveluja. Palveluja käyttää noin 3 500 asiakasta 60 kunnasta. (Rinnekoti 2017)

Osana Rinnekodin strategiaa on tarjota asumisen ratkaisuja kehitysvammaisille asukkaille. Vuodesta 2017 lähtien Rinnekodin asumispalvelun tarjonnan tavoitteena on, että sen palvelut suunnitellaan lähtökohtaisesti asukkaan toiveet ja tarpeet huomioiden. Samana vuonna tehdyn kiinteistöjen kartoituksen yhteydessä huomattiin, että kaikki Rinnekodin käytössä olevat tilat eivät täytä vaatimuksia, joita tiloille nykyisin asetetaan. Uusi strategialinjaus ja keskeinen tavoite on näin ollen löytää sellaisia uusia yhteistyökumppaneita, joiden kanssa palveluita voidaan kehittää vaatimuksia vastaaviksi. Tähän kehitystyöhön suunnataan varoja Rinnekodin tuloksesta, joka vuonna 2017 oli 3 miljoonaa euroa. (Rinnekodin vuosikertomus 2017)

Yksi Rinnekodin valitsemista kehityskohteista on Paljerinteen asumisyksikkö piha-alueensa osalta. Itse asumisyksikkö sijaitsee pienkerrostalossa, jonka kaikissa asunnoissa ei ole parveketta. Siksikin mahdollisuus terassilla ja yhteisellä piha-alueella oleskeluun on erityisen tärkeää asukkaille. Talon sisätilat on muutama vuosi sitten remontoitu asukkaiden toivomusten ja tarpeiden perusteella. Kehittämishankkeen tavoitteena onkin jatkaa sisätilojen muutostöiden toteuttamista myös ulkotilojen muutossuunnittelussa ja kuunnella asukkaita ja heidän tarpeitaan koko prosessin ajan. Asumisyksikössä asuu 11 täysi-ikäistä kehitysvammaista aikuista.

Rinnekotisäätiö ja asumisyksikkö toivovat, että tämä opinnäytetyö täydentäisi jo olemassa olevaa arkkitehtitoimiston suunnittelemaa pihapiirrosta tuottamalla uusia näkökulmia piha-alueen ideointiin ja toteutukseen. Yhteisenä tavoitteena on luoda nykyvaatimuksia vastaava ulkotila, joka aktivoi asukkaita toimimaan, mahdollistaa itsenäisen toiminnan asukkaiden toimintarajoitteista huolimatta sekä vastaa asukkaiden toiveita ja tarpeita. (Liite 1 Opinnäytetyön tilaus)

Arkkitehtitoimiston suunnitelma sisältää piirustuksen taloa ympäröivästä piha-alueesta, uuden terassin rakenteista, terassille ja sen ympärille suunnitelluista kasveista sekä

suunnitelman pihaa koskevista yleisistä muutostöistä. (Terassisuunnitelma selostus, Liite 2 Arkkitehtitoimiston suunnitelma Paljerinteen asumisyksikön piha-alueelle).

Tämä kehittämishanke on rajattu yhteistyössä tilaajan kanssa koskemaan vain terassin aluetta koko asumisyksikön piha-alueesta. Tavoitteena ei ole toteuttaa suunnitelmaa fyysisesti asumisyksikön pihalle. (Liite 1 Opinnäytetyön tilaus)

Kehittämishankkeen tilaajat Rinnekoti ja Paljerinteen asumisyksikkö ovat asettaneet opinnäytetyön raportille tavoitteeksi, että sen tulee sisältää kirjallisuuskatsauksen, asumisyksikön asukkaiden haastattelun kehitettävästä aiheesta ja sen analysoinnin, asumisyksikössä käynnissä olleen Aarrekarta-projektin pihan suunnitteluun liittyvien tulosten analysoinnin soveltuvien osin. Edellä mainittujen osa-alueiden lopputuotteena he toivovat kehitystyön raportissa esitettävän terassipiirustus konkreettisine esimerkkeineen pihalle toivottavasta toiminnasta ja sen mahdollistamisesta. Kehitystyön tavoitteena on käyttää optimaalisesti hyväksi suunniteltavan alueen rajallinen koko. (Liite 1 Opinnäytetyön tilaus; Lindqvist Sonya)

Opinnäytetyöntilauksen perusteella työni tavoitteeksi on muotoutunut: ”Toimintaan houkuttelevan terassin suunnitteleminen Paljerinteen asumisyksikön pihalle”. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Paljerinteen asukkaat voivat työn tuloksena esiteltävässä terassisuunnitelmassa tehdä itse valitsemiaan toimintoja omalla terassillaan silloin, kun itse haluavat ympäristössä, joka on suunniteltu heidän toivomiaan toimintoja tukevaksi. Työn kehittämisalueita ovat siis asukkaiden pihalle toivoman toiminnan kartoittaminen, valitun toiminnan sekä terassiympäristön adaptaatio eli soveltaminen asukkaille sopivaksi asukkaiden teemahaastatteluissa ilmaistemien toiveiden perusteella.

Keskeisiä kysymyksiä opinnäytetyössäni ovat:

1. Mitä toimintoja asukkaat haluavat tehdä terassilla?
2. Mitä terassin suunnittelussa tulee ottaa huomioon, jotta se tukee asukkaiden toivomaa toimintaa terassilla?
3. Miten asukkaiden toivomaa toimintaa tulisi soveltaa tai porrastaa niin, että he voivat toimia mahdollisimman itsenäisesti terassilla?

3 TOORETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tunnistaakseni opinnäytetyössäni käsiteltävän teema-alueen olen tehnyt kirjallisuuskatsauksen tutkimusaihetta koskevasta kirjallisuudesta, uusimmista tutkimuksista ja artikkeleista. Kirjallisuuskatsauksen tekemiseen olen käyttänyt seuraavia tietokantoja: OT Seeker, EBSCO - Academic Search Elite, Science Direct, PubMed, Google Scholar, SAGE ja Cinahl. Lisäksi olen käyttänyt manuaalihakua. Tiedonhaussa käytin seuraavia hakusanoja: learning disability, intellectual disability, mental retardation, meaningful activities, meaningful everyday life, housing, occupational therapy, interventions, independence, enable, adaptation, cognition, universal design, environmental design, senses, performance ja self-determination. Lähdekirjallisuusotokseni olen pyrkinyt muodostamaan annettujen tieteellisten kriteerien mukaan mahdollisimman monipuoliseksi, uudeksi ja osittain myös monikieliseksi siten, että se sisältää aineistoa englannin, ruotsin ja suomen kielillä. Lähdemateriaalin mukaanottokriteereinä on ollut, että materiaalin tulee olla alle 10 vuotta vanhaa, eli se on julkaistu vuosien 2007 ja 2017 välisenä aikana. Aineiston hylkäämiskriteereiksi tiedonhaussa on määritelty, että lähdeaineiston tulee olla saatavilla koko laajuudeltaan sekä että aineiston tulee käsitellä vammaispalvelujen tarjoamaa asumisympäristöä aikuisille kehitysvammaisille. Tuloksena tiedonhausta esitän jäljempänä tarkasteltavaan aiheeseen mielestäni oleellisesti liittyvää merkittävää tietoa, jonka avulla esitän ratkaisun opinnäytetyölleni asetettuihin kysymyksiin (vrt. Kananen 2014 s. 114—117). Kirjallisuuskatsauksen tuloksen perusteella olen löytänyt teoreettisia lähtökohtia, joiden avulla olen lähestynyt tutkittavaa aihealuetta, muotoillut teemahaastattelulomakkeen ja luonut ratkaisun eli intervention Toivomuspihan terassisuunnitelmaselostuksen muodossa (vrt. Kananen 2017 s. 38).

3.1 Vammaisuuden määritelmä, vaikutus toimintaan, toimintakyvyn haasteet ja vahvuudet

Maailman terveysjärjestön määritelmän mukaan vammaisen henkilön vammat voivat olla liikkumista ja osallisuutta rajoittavia. Vamma voi olla elimistön toiminnallinen tai rakenteellinen vamma. Vamma voi aiheuttaa toiminnan rajoitteen, jonka yksilö kohtaa tehdessään yksittäistä tehtävää tai laajempaa toimintaa. Tämä voi johtaa siihen, että yksilö kokee erilaisia rajoituksia osallistumiseensa eri elämäntilanteisiin. Vammaisuus ei

kuitenkaan ole vain terveydellinen ongelma vaan se heijastuu myös yksilön vuorovaikutukseen oman ruumiinsa erityispiirteiden kanssa sekä siihen, miten ympäristö reagoi tähän. Vammaisten kohtaamien vaikeuksien voittaminen vaatii toimenpiteitä ympäristön ja sosiaalisten esteiden poistamiseksi. (ks. WHO 2)

Kehitysvammaisten tukiliiton mukaan kehitysvamma vaikuttaa vammaisen toimintaan ymmärtämiskyvyn ja käsityskyvyn alueella. Kehitysvamman ei katsota kuitenkaan olevan sairaus vaan se on vaurio tai vamma, joka haittaa jokapäiväistä selviytymistä eri toiminnoissa. Vamma haittaa sitä vähemmän, mitä paremmin yhteiskunta ja ympäristömme on suunniteltu meille kaikille. (vrt. Kehitysvammaliitto)

Lääketieteen sanasto kuvailee älyllistä kehitysvammaisuuden tuovan yksilön toimintaan haasteita, koska hänen älyllinen kehityksensä tai henkinen toimintansa, on estynyt tai häiriintynyt. Tällöin jokapäiväinen toiminta ja sopeutuminen uusiin tilanteisiin on heikkoa. Vaikeudet voivat olla lieviä, keskivaikeita tai syviä. Vaikeudet voivat näkyä ongelmina sosiaalisessa viestinnässä, itsensä hoitamisessa, kotona asumisessa, koulussa, työssä tai harrastuksissa. (Terveysportti)

WHO:n (World Health Organisation) mukaan älyllinen kehitysvamma näkyykin henkilön arjen toiminnoissa niin, että hänellä on huomattavasti vähentynyt kyky ymmärtää uusia ja monimutkaisia asioita, oppia uusia taitoja tai käyttää hyväksi oppimiaan uusia taitoja. Tämä johtaa siihen, että henkilöllä on vähentynyt kyky toimia itsenäisesti. (WHO 1)

Toimintarajoitteet ovat toimintakyvyn vajavaisuuksia kuten suoritus- tai osallistumisrajoitteita (Hautala et al. 2013 s. 316—318). AAID:n (American Association of Intellectual Disabilities) mukaan kehitysvamman omaavan henkilön ympäristö voi tukea häntä toimintakyvyn rajoitteiden poistamisessa. Siksi on tärkeää määrittää hänen toimintakykynsä rajoitteet ja haasteet. Kehitysvammaan liittyviä päivittäisiä ongelmia eli toimintarajoitteita on useita erilaisia johtuen henkisen kapasiteetin, kuten mm. oppimisen, ongelmanratkaisukyvyn sekä päättelykyvyn heikentymisestä. Henkilöiden arkipäivän toimintoihin mukautuva käyttäytyminen on tällöin alentunut. Heillä on alentunut kyky oppia jokapäiväisessä elämässä tarvittavia erilaisia taitoja, kuten sosiaalisia, käytännöllisiä

tai tiettyyn tilanteeseen liittyviä taitoja. Käsitteelliset taidot kuten kieli, lukeminen, raha, aika, numerot ja itsensä ohjaaminen voivat olla haastavia oppia. Sosiaaliset taidot, esimerkiksi sosiaalinen vastuu, itsetunto, herkkäuskoisuus, varovaisuus, sosiaalisten ongelmien ratkaisu tai kyky noudattaa sääntöjä, vaativat kehitysvammaiselta henkilöltä harjoittelua. Käytännön taitojen oppiminen voi myös olla hankalaa; erilaiset päivittäiset toiminnot, henkilökohtaisen hyvinvoinnin hoitaminen, rutiinit, aikataulut, rahankäyttö, puhelimen käyttö tai oman terveyden hoitaminen saattavat tuottaa vaikeuksia. (ks. AAID)

Hankaluudet käytännön taitojen oppimisessa sekä tehtävien suorittamisessa johtuvat kehitysvammaisilla toiminnanohjauksen puutoksesta. Tämä ilmenee kyvyttömyydessä edetä annetussa tehtävässä tietyn tavoitteen saavuttamiseksi keskittyen käsillä olevaan tehtävään annetun aikataulun mukaisesti. Samalla kehitysvammaisen voi olla vaikea suunnitella tai organisoida tekemistään, hallita impulssejaan, arvioida tai säädellä omaa käyttäytymistään tai toimia joustavasti työmuistin avulla. (Sjölund & Beijerot 2014 s. 41)

Maria Arvion mukaan (Arvio & Aaltonen 2011 s. 25—27) kehitysvammaisilla sekä neurologisen häiriön omaavilla henkilöillä on usein hankaluuksia arjesta selviämisessä aistihäiriöiden takia. Aistisäätelyn häiriöitä ovat yliherkkä reagoiminen aistiärsykkeisiin, heikko tai puutteellinen reagointi aistiärsykkeeseen tai aistimushakuisuus. Yliherkkäreagointi kuulo-, tunto-, liike- ja tasapainoaistin, haju- ja makuaistin kautta heijastuu käyttäytymiseen. Yliherkästi voi reagoida esim. makuun, valoon, ääneen, liikkeeseen tai kosketukseen. Yliherkästi reagoivan henkilön keskittyminen vaikeutuu, hän voi vetäytyä, tulla aggressiiviseksi tai ylivilittyneeksi. Heikosti aistien kautta reagoivan on vaikea toimia tarkoituksenmukaisesti ja pitää yllä vireystilaa sekä kykyä oppia asioita ikäistensä tahdissa. Heikosti aistien kautta reagoiva voi kuulla, maistaa, haistaa, nähdä, havaita, tuntea tuntoaistia käyttäen heikosti tai omata huonon tasapaino- tai liikeaistimuksen. Aistimushakuinen henkilö hakee aistiärsykeitä. Hän saattaa haluta pitää meteliä, haistella ja maistella kaikkea ympärillä olevaa, hyppiä ja pomppia, katsella tarkasti jotain tai tuntea jotain ihollaan tai suussaan. Aistihakuinen voi toimia tavoitteellisesti, mikäli hänelle annetaan virikkeitä ja mahdollisuus toimia omalla luonnollisella tavallaan nimenomaan aistihakuisesti. (Arvio & Aaltonen 2011 s. 25—27)

Avuntarve ja sen kohdistaminen määritellään sen mukaan, mitä ja millaisia taitoja vammaisella on. Esimerkiksi lievästi kehitysvammaiset voivat tarvita apua vain raha-asioidensa hoidossa asuessaan yksin omassa kodissaan. Keskivaikeasti kehitysvammaiset tarvitsevat jo enemmän apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen ja he asuvat usein asumispalveluiden piirissä. (Arvio & Aaltonen 2011 s. 19—24)

Jotta arjen toiminnot ovat mahdollisia kehitysvammaisille, on erittäin tärkeää ottaa huomioon heidän vahvuutensa ja ottaa ne käyttöön päivittäisissä toiminnoissa (ks. AAID). Kehitysvammaisen vahvuudeksi voidaan lukea se, että vaikka hänen älyllinen kehityksensä saattaa olla pieni, ovat sosiaaliset ja käytännön taidot arjen tilanteissa suhteessa paremmat kuin älyllinen ikä edellyttäisi (Arvio & Aaltonen 2011 s. 19—24).

Henkilöillä, joilla on psyykkisen kehityksen häiriöitä kuten neurologisia häiriöitä, voi arjen toiminnoissa olla apuna vahva visuaalinen ajattelu. Tämä ilmenee hyvänä näönvara-raisena muistina. Visuaalisen ajattelun turvin henkilö saattaa oppia korvaamaan puutteitaan muilla kognition alueilla ja löytää vaihtoehtoisia selviytymiskeinoja arjessa. Vaihtoehtoiset selviytymiskeinot voivat arjessa olla tarpeen kommunikaatiossa, vuorovaikutuksessa, mielikuvituksessa sekä rutiininomaisissa toimintamalleissa. Kuvaavaa on, että näillä henkilöillä arkea säätelevät päivittäiset rutiinit. Heidän vahvuutenaan on se, että he voivat itse muuttaa rutiinejaan ahdistumatta muutoksesta. Mikäli rutiineja muutetaan yllättäen ulkopuoliselta taholta, ahdistuvat he kuitenkin silmännähdessä. Henkilöiden vahvuutena on myös se, että suurin osa heistä pystyy hyväksymään sosiaalisen lähestymisen siirtymättä tilanteesta pois. Tällöin spontaani vuorovaikutus on kuitenkin vähäistä ja varsinkin katsekontaktin ottaminen on vaikeaa. Yksi vahvuus on kyky jäljitellä muita oppiakseen toimimaan käytännön tilanteissa. Tämä kyky löytyy useimmilta. Alueella, johon heidän oma mielenkiintonsa kohdistuu, he voivat olla kognitiivisesti hyvin lahjakkaita. Toisaalta he voivat olla jollain muulla alueella vasta-alkajia. Arjen toiminnot, kuten opinnot ja vapaa-aika voivat sujua hyvin, jos henkilöt saavat suunnitella ne omien sääntöjensä ja toimintamalliensa mukaan. (vrt. Kulomäki et al. 2011 & Tani 2017)

Vertaistukihenkilö Paula Tillin mukaan henkilöillä, joilla on neurologisia häiriöitä voi olla hyvin erilaisia voimavaroja. Omiksi voimavaroikseen hän voi kokea esimerkiksi

rutiinit, yksinäisyydestä nauttimisen, kielellisen lahjakkuuden, kyvyn osata ajatella eri tavalla kuin muut ihmiset sekä perfektionismin omia kiinnostuksen kohteitaan kohtaan. Rutiinien avulla hän voi keskittää arkipäivässä jaksamisensa omiin mielenkiinnon kohteisiin tai tarvittaessa lepäämiseen. Hän syö mahdollisuuksien mukaan terveellisesti aina samalla tavalla, jotta hänen ei tarvitse käyttää voimia uusien ruokien keksimiseen tai laittamiseen. Vastaavasti hän kertoo käyttävänsä säästyvän ajan omiin mielenkiinnon kohteisiin: kielten opiskeluun ja kirjojen käännöstyöhön. Hän nauttii saadessaan puuhastella yksin harrastustensa parissa. (Inhimillinen tekijä 2017)

Kehitysvammaisella henkilöllä saattaa olla useita diagnooseja kuten kehitysvamma, oppimisvaikeus tai muu hahmottamisen ja oppimisen vaikeuteen viittaava diagnoosinimitys. Joskus diagnoosiksi jää epämääräinen "laaja-alaiset neurologiset kehityksen vaikeudet" eli psyykkisen kehityksen häiriöt. Yhteistä näille diagnooseille on se, että ne viittaavat ennen aikuisikää havaittuun, ymmärtämiseen, oppimiseen ja arjen toimintoihin liittyvään tuen tarpeeseen. (KV-tietopankki 2017)

Neurologiset erityisvaikeudet ovat tietyillä kehitysalueella havaitut ongelmat silloin, kun henkilön kehitys on muuten normaalia. Vaikeudet voivat olla esimerkiksi oppimisvaikeuksia, jotka vaikeuttavat henkilön arjen toimintoja ja täten vaativat erityistä tukea. Näitä häiriöitä voivat olla lukihäiriö, matematiikan oppimisvaikeus ja puheen ymmärtämisen tai tuottamisen vaikeus. (HUS)

Kehitysvammaisilla tai autisikirjioon kuuluvia henkilöillä voi olla mielenterveyden ongelmia tai haastavaa käyttäytymistä. Näitä ei tule kuitenkaan sekoittaa keskenään. Haastava käyttäytyminen, kuten aggressiivisuus tai itsensä vahingoittaminen voi johtua kummastakin syystä. Kehitysvammainen voi ilmaista toiveita tai pelkojaan haastavalla käyttäytymisellä ilman, että hänellä on mielenterveysongelmia. Mielenterveysongelmien kohdalla lääkitys on tarpeen, mutta muu haastava käyttäytyminen vaatii erilaisia esimerkiksi kommunikaation ja sosiaalista toimintaa helpottavien tapojen tai apuvälineiden käyttöönottoa henkilön ympäristössä. (ks. Vernerin)

3.2 Kehitysvammaisten asumiseen liittyvät tutkimukset ja raportit

Kehitysvammaisten asumiseen liittyviä tutkimuksia ja raportteja ovat Suomessa tilanneet erityisesti tätä palvelua asiakkailleen tarjoavat kaupungit, yksityiset palveluntarjoajat, rakennuttajat sekä kehitysvammaisten asioita ajavat liitot ja yhdistykset. Tutkimusten ja raporttien tuottaman tiedon avulla on tavoitteena toteuttaa Valtioneuvoston periaatepäätös kehitysvammalaitosten purkamisesta vuoteen 2020 mennessä siten, että samalla mahdollistetaan asukkaille yksilölliset, juuri heille suunnitellut kodit ympäristöineen (Laitoksesta yksilölliseen asumiseen s. 4).

3.2.1 Oma koti – itse valitut toiminnot

Kehitysvammakiliiton tekemästä selvityksestä (ks. Omaa kotia kohti s. 51) käy ilmi, että asukkailta itseltään tulisi kysyä, mistä he pitävät ja miksi he pitävät tietystä asiasta, jotta heidät voidaan ottaa mukaan heidän kotiinsa ja elämäänsä liittyvien asioiden, kuten eri toimintojen suunnitteluun ja toteutukseen. Asukkaana toivomia toimintoja tulisi lähestyä löytämällä heidän vahvuuksiaan, kuten mitä he jo osaavat tehdä tai haluavat oppia tekemään (ks. Omaa kotia kohti s. 12).

3.2.2 Tuetun asumisen ympäristöä koskevat yleiset toiveet sekä aistien käytön ja tilan virikkeellisyyden huomioiminen

Kehitysvammaisten ja heidän vanhempiansa näkökulman selvittäminen tutkittavasta asiasta on tärkeitä asumispalveluiden kehittämiseksi (Aina ei tarvitse olla ajan tasalla s. 39). Ida Väänänen (2014) mukaan suurimmat haasteet asumissuunnittelussa eivät liity arkkitehtuuriin. Haasteet liittyvät pikemminkin siihen, että kaikki kehitysvammaiset eivät pääse vaikuttamaan asumisensa ja elämäntapansa valintaan. He kokevat, että he eivät saa tarvittavaa tukea valintojen tekemiseen, tietoa vaihtoehtoista ymmärrettävässä muodossa tai ääntään kuuluville asioissa, jotka koskevat heidän elämänsä valintoja. Ammatillaisen rooli muutostilanteissa on konkretisoida heidän asumistoiveitaan ja tarpeitaan. Ammatillaisen tehtävä ei sen sijaan ole ylhäältäpäin määrittellä, mikä on sopivaa tai hyvää asumista. Väänänen nostaa esiin yleisiksi huomioon otettaviksi asioiksi

ympäristöä suunniteltaessa seuraavat teemat: asukaslähtöisyys, erityistarpeet, muunneltavuus, yhteisöllisyys ja suunnittelupaikan ominaisuudet. (ks. Väänänen 2014)

Sekä Väänänen (ks. 2014) että Liisa ja Markku Sievänen (ks. 2014 s. 45—50) tuovat esiin kehitysvammaisten yhtenä erityistarpeena aistikokemusten vaikutuksen huomioidun asumisen viihtyvyydessä. Tilojen suunnittelussa tulisi ottaa huomioon kaikki aistit: näkö-, kuulo-, haju-, maku-, tunto- ja liike/motoriset-aistit. (esim. Väänänen 2014 ja Sievänen & Sievänen 2014 s. 45—50). Erityisesti asukkaalta tulee muistaa selvittää ympäristöä suunniteltaessa, mitkä aistimukset ovat hänelle positiivisia ja iloa tuottavia aistimuksia, kuten esimerkiksi puun tai halkojen tunnustelu, sileiden kivien silitäminen tai juoksevan veden katselu. (Sjölund & Baijerot 2014 s. 28)

Aistien antamat tiedot mahdollistavat asukkaiden toiminnan. Siksi ympäristön yksityiskohtiin tulee kiinnittää huomiota. Jonkun yksityiskohdan muuttaminen ympäristössä saattaa järkyttää asukasta suuresti tai herättää hänen kiinnostuksensa. Kiinnostava yksityiskohta voi houkuttaa häntä toimimaan eli tutkimaan ja tarkastelemaan sitä. (Sjölund & Baijerot 2014 s. 35—40)

Virikkeellisyys ympäristössä ilmenee toimintaan houkuttelevuutena. Asioita, jotka houkuttelevat toimintaan voivat olla esimerkiksi liikuntavälineet, puutarhapöytä ja -tuolit, riippumatto, marjapensaat, grilli tai vaikka erilaiset pelit. (Sievänen & Sievänen 2014 s. 43—48)

3.2.3 Toiminnan soveltaminen itsenäisyyttä tukien

Ympäristön soveltamisen tulisi mahdollistaa toiminnallisia sosiaalisia suhteita asumisyksikön toisiin asukkaisiin, asumisyksikön ulkopuoliseen perheeseen ja ystäviin (ks. *Oma ovi* -opas s. 45—46). Asukkaille tärkeitä toimintoja tulisi mahdollistaa esimerkiksi asumisen ohjauksen avulla. Ohjaus voi sisältää: asukkaan tarvitseman tuen toimintansa suunnitteluun, uusien keinojen sekä toimintatapojen löytämiseksi hankaliin tilanteisiin sekä apuvälineiden tarjoamisen. (ks. *Oma ovi* -opas s. 49 ja Sjölund & Baijerot 2014 s. 13)

Kommunikoinnin tukeminen tukee asukkaan toimintaa eli mahdollisuutta esittää omia toiveitaan, mielipiteitään ja vaatimuksiaan (ks. *Oma ovi* -opas s. 49). Kommunikoinnin apuna voidaan käyttää kuvia, selkokielistä tekstiä, merkkien osoittamista, kirjoittamista, piirtämistä, valokuvia tai muita kuvia, puhetta, tavaroita, ilmeitä/eleitä tai viittomia. Keskusteltavan aiheet pyritään pitämään konkreettisina ja helposti ymmärrettävinä. (esim. *Minun suunnitelmani* -vihko, Sjölund & Beijerrot 2014 s. 74—79, *Omaa kotia kohti* -julkaisu)

Toimintaa tulee porrastaa tai soveltaa, sillä asukkaiden saattaa välillä olla hankalaa löytää itse ratkaisuja yksinkertaisiinkin ongelmiin. Esimerkiksi vaihe vaiheelta etenevä toimintaohje voi helpottaa toiminnan automatisointia. Mikäli asiakas kokee, että hänen valitsemansa toiminto on ylivoimainen, tulee häntä kannustaa pyytämään apua. (Sjölund & Beijerrot 2014 s. 31—36) Kun halutaan tukea henkilön kognitiota ympäristön suunnittelun avulla, voidaan muuttaa hänen fyysistä ympäristöään, selvittää hänen apuvälinetarpeensa sekä ohjeistaa häntä niiden käyttöönottossa. Apuvälineitä voivat olla esimerkiksi erilaiset aikataulut ja hälyttimet. (Sjölund & Baijerot 2014 s. 135—140)

3.3 Yhteenveto kirjallisuuskatsauksesta

Kehitysvammaisten palveluasumista ei ole vielä laajalti tutkittu Suomessa. Aiheeseen liittyvät tutkimukset ja raportit ovat lisääntyneet hiljalleen vuodesta 2008 alkaen ja keskittyvät etupäässä asumispalveluiden sisätilojen suunnitteluun. Näiden tuloksena on pystytty myös osoittamaan, että suunnittelutyön yhteydessä on tärkeää kysyä itse asumisyksikön asukkailta toiveita, jotka koskevat heidän omaa elinympäristöään ja sen muokkaamista heidän tarpeisiinsa sopivaksi. Uudet ympäristöt arkkitehtuurisine ratkaisuineen sinällään eivät ole haaste kehitysvammaisille vaan se, että heitä ei ole otettu mukaan suunnittelemaan niitä. Ympäristön suunnittelussa olisi tärkeää ottaa huomioon ympäristön virikkeellisyys sekä se, että asukkaiden aistikokemuksilla on suuri vaikutus siihen, että ympäristö koetaan miellyttäväksi. Myös erilaisten kommunikointikeinojen käyttö sekä asukkaiden valitsemien toimintojen porrastaminen heille sopiviksi edistää heidän itsenäistä toimintaa. Ympäristö voi tarjota käyttäjilleen virikkeellisyyttä antamalla mahdollisuuden asukkaiden itse valita haluamansa toiminnot sekä tarjoamalla erilai-

sia miellyttäviä aistikokemuksia. Tällöin tilaan valittuja toimintoja voidaan käynnistää tai tukea käyttämällä hyväksi eri aisteja, kuten katselemalla, maistelemalla, tunnustelemalla, liikuttelemalla, kuuntelemalla, haistelemalla tai muuten tutkimalla ympäristön tarjoamia virikkeitä. Suunniteltava tila tukee sosiaalisuutta sekä mahdollisimman itsenäistä toimimista, mikäli asukas voi ilmaista itseään siellä korvaavien kommunikointikeinojen avulla. Asukkaille voidaan antaa kokemus itsenäisestä toiminnasta tukemalla toimintaa yksinkertaisten ohjeiden tai pienien helppojen ympäristön muutosten avulla, Maailman terveysjärjestö sekä Kehitysvammaisten tukiliitto toteavat, että yhteiskunnan ja sen tarjoamien ympäristöjen tulee muuttua, jotta ne olisivat meille kaikille suunnattuja. Tämän takia suunniteltavien ympäristöjen tulisi olla helposti muunneltavissa. Vammaispalvelujen asunnoissa asuville asukkaille päivittäiset tukipalvelut ovat luonnollinen osa asumista ja sen ympäristöä. Palvelut tulee kuitenkin suunnata juuri siihen osaluueeseen, jossa asukas tarvitsee tukea toimiakseen ympäristössään mahdollisimman itsenäisesti.

4 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Johdantona kehityshankkeen aihepiiriin esitellään tässä luvussa käsitteet, jotka kuvaavat tähän kehittämishankkeen liittyviä ilmiöitä, sekä kehittämishanketta selittävät teoriat ja mallit (ks. Kananen 2014 s. 53—58). Työn teoreettisen viitekehityksen perustaksi on valittu kaksi ympäristön suunnittelua varten kehitettyä metodologiaa.

4.1 Keskeiset käsitteet

Keskeiset käsitteet työssä ovat toimintakyky, itsenäinen toimiminen, esteettömyys ja itsemääräämisoikeus.

Asukkaiden *toimintakyky* koostuu adaptiivisista taidoista eli sopeutumistaidoista, joilla tarkoitetaan asukkaiden kykyä toimia ikäodotusten mukaisesti omassa ympäristössään. Taidot jaetaan käsitteellisiin, sosiaalisiin ja käytännöllisiin taitoihin. Käsitteellisiä taitoja, joita asukkaat voivat uudessa suunniteltavassa ympäristössä käyttää ovat lukeminen, kirjoittaminen, rahan arvon ymmärtäminen sekä itseohjautuvuus. Sosiaalisia taitoja, joita he voivat harjoitella tässä ympäristössä ovat vuorovaikutustaidot, vastuullisuus, itse-

kunnioitus, kyky luottaa toisiin ihmisiin, sääntöjen ja lakien noudattaminen sekä uhriksi joutumisen välttäminen. Muita käytännöllisiä taitoja joita asukkaat voivat harjoitella terassilla ovat päivittäiset taidot kuten työtaidot tai turvallisen ympäristön ylläpitäminen. (ks. Arvio & Aaltonen 2011 s. 19—24)

Asukkaiden *itsenäinen toimiminen* terassilla mahdollistetaan suunnittelemalla heidän rakennettu ympäristönsä mahdollisimman esteettömäksi (Via-projekti). Heille opetetaan arjen taitoja, joita he tarvitsevat toimiessaan tässä uudessa ympäristössä. Taidot tulee opettaa heille yksilöllisesti, johdonmukaisesti, strukturoidusti, sisällyttäen niiden harjoittelun heidän päivittäiseen toimintajärjestykseen toistuvina toimintoina sekä soveltamalla opetustilanteeseen heille sopivia opetusmenetelmiä. (ks. Kaski et al. 2012 s. 188)

Uuden ympäristön *esteettömyys* taataan pyrkimällä antamaan asukkaille mahdollisuus toimia ja osallistua siellä tarjottaviin toimintoihin tasavertaisesti, kuten Autismi- ja Aspergerliiton kannanotto määrittelee esteettömyyden. Esteettömyyden suunnittelun yhteydessä tulee ottaa huomioon, että esteettömyys on jokaiselle henkilölle yksilöllistä eikä se ole kaikille samanlaista. Tärkeintä esteettömyydessä on luoda asenneympäristö, joka takaa kaikille samanlaiset mahdollisuudet osallistua valittuihin toimintoihin. Osallistuminen voidaan mahdollistaa ottamalla huomioon asukkaiden aistitoimintojen erilaisuus, kuten yliherkkyys äänille tai hajuille. Esteettömässä tilassa on kohtia, joihin voidaan tarvittaessa sijoittaa asukkaiden puhetta tukevia kommunikointivälineitä kuten kuvia ja tekstiä. Struktuurien kuten päiväohjelmien ja ohjeiden käytöllä selkiytetään tilan käyttämisen mahdollisuuksia. Esteettömyyttä tulee lähestyä psyykkisten, fyysisten ja sosiaalisten näkökulmien kautta. Psyykkinen esteettömyys tarkoittaa esimerkiksi sitä, että asukkaat osallistuvat tilanteiden ja tilojen muuttamiseen. Fyysinen esteettömyys voi olla esimerkiksi tilojen uudelleen järjestämistä tai äänien vähentämistä korvasuojaimilla. Sosiaalinen esteettömyys on yhteisen kielen luomista eri kommunikaatiotapojen mahdollistamisella, erilaisuuden hyväksymisellä, yhdessä tekemisellä tai lepotaukojen suomisella sosiaalisissa tilanteissa. (ks. Esteettömyys asenteeksi -ohje)

Itsemääräämisoikeus toteutuu asukkaan arjessa, kun hänen toiveensa, mielipiteensä ja yksilölliset tarpeensa otetaan huomioon sitä suunnitellessa. Itsemääräämisoikeus takaa mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa omiin asioihinsa. Se merkitsee siis mahdollisim-

man normaalia asukkaan toiveiden mukaista elämää. (esim. Sosiaali- ja terveysministeriö & Vernerit)

4.2 Ympäristön suunnittelu kognitiivisia haasteita ja vahvuuksia tukevaksi kognitiivisen viitekehyksen avulla

Kognitiivisen viitekehyksen näkemyksen mukaan asukkaan käyttöön saadaan hänen olemassa olevat kykynsä tukemalla niitä siten, että muokataan hänen toivomiaan tehtäviä sekä ympäristöä, jossa hän tehtävän suorittaa. Tarkoitus on helpottaa asukkaan valitseman tehtävän ja ympäristön vaatimuksia niin, että asukkaalle ei aiheudu ahdistusta hänen yrittäessään suoriutua arjen tehtävistä. Varsinkin kehitysvammaisten kanssa voidaan myös harjoitella tarpeellisia taitoja ympäristössä, jossa he muutenkin tekevät valitsemiaan toimintoja. (vrt. Hautala et al. 2013 s. 306—307)

Kielhofner toteaa aikaisempaan tutkimukseen viitaten, että tutkimusviitekehyksen avulla on tarkoitus keskittyä kohderyhmän eli tässä tapauksessa Paljerinteen asukkaiden toimintakyvyn rajoitteisiin. Kielhofner painottaa, että tarkoitus ei ole kuitenkaan muuttaa asukkaiden rajoitteita, esimerkiksi asukkaiden kognition tasoa. Allen neuvoo pikemminkin etsimään ymmärrystä siitä, kuinka kognition puutokset vaikuttavat asukkaiden päivittäisiin toimintoihin. (vrt. Kielhofner 2008 s. 111—112)

Kognitiivinen viitekehys houkuttelee siis kiinnostumaan asukkaiden kognitiosta prosessina, jossa näkyy asukkaiden kyky: ottaa vastaan, jäsentää, sulauttaa ja integroida tietoa aiempiin kokemuksiin ja mukautua fyysisen sekä sosiaalisen ympäristönsä vaatimuksiin käyttämällä aiemmin hankittua tietoa toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Kognition on siis dynaaminen prosessi, joka syntyy useiden asukkaiden sisäisten ja ulkoisten tekijöiden samanaikaisen vaikutuksen tuloksena. Kognition prosessin sisäisiä tekijöitä ovat asukkaiden tietoisuus omista vahvuuksistaan, kyvyistään, heikkouksistaan sekä prosessointistrategiaastaan. Ulkoisia kognition vaikuttavia tekijöitä ovat asukkaiden toiminnan kontekstiin kuuluvat ympäristön sosiaaliset, fyysiset ja kulttuuriset tekijät. Lisäksi kognition prosessiin vaikuttavat asukkaille annetun tehtävän monimutkaisuus, tuttuus ja merkityksellisyys. (ks. Hautala et al. 2013 s. 301—303)

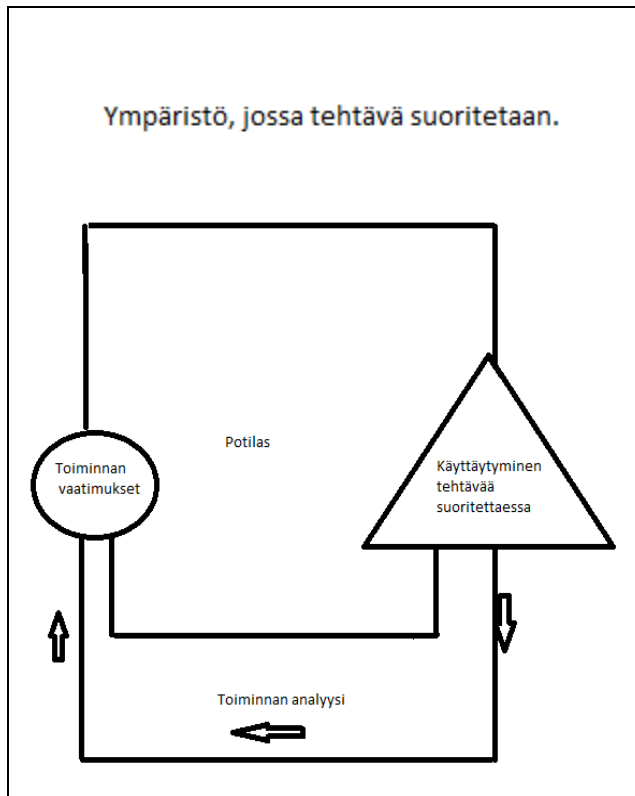
Kognitiivinen malli ohjaa tutkimaan, miten ympäristön järjestelyt voidaan keskittää asukkaiden vamman tuomien toimintakyvyn rajoitteiden poistamiseen. Allenin mukaan fyysisen ympäristön elementtejä voidaan käyttää korvaamaan tai tukemaan asukkaiden viallisia ajatuskaavoja, jotka ohjaavat heidän käytöstään. Asukkaiden tiedonkäsittelytaso määrittelee tämän jälkeen, mihin ärsykkeisiin hän reagoi ympäristössään sekä kuinka hän pystyy käyttämään vastaanottamansa tiedon hyväkseen (vrt. Kielhofner 2008 s. 118—124).

Asukkaiden motorinen toiminta voidaan käynnistää aistien tuottaman vihjeen perusteella (Kielhofner 2008 s. 112). Hautala et al. (vrt. 2013 s. 302) kuvaavat, kuinka kognitiivisessa prosessoinnissa käytettävä aistitieto välittyy kehon aistijärjestelmien kautta keskushermostoon ja motorinen toiminta käynnistyy prosessoinnin tuloksena. Asukkaiden kognition ja motorisen toiminnan käynnistämisen tukemiseksi on siis erittäin tärkeää, että ympäristön heille antama aistitieto selvitetään ja tämä tieto otetaan osaksi ympäristön suunnittelua.

Kognitiivinen viitekehys myös olettaa, että asukkailla, joilla on toimintakykyrajoite kognitiossa, on todennäköisesti rajoitteita myös kommunikoinnissa. Tällöin tämän rajoitteen lieventämistä tulee tukea ulkoisin apukeinoin heidän ympäristössään. (esim. Kielhofner 2008 s. 111—112 & Hautala et al. 2013 s. 302)

Kognitiivisen viitekehysten mukainen interventio, eli tämän kehittämishankkeen kohdalla lopputuotteena esitettävä Toivomuspiha, suunnitellaan kompensatoriseksi interventioksi. Kompensatorinen interventio pyrkii saamaan asukkaan käyttöön hänen olemassa olevat kykynsä muun muassa muokkaamalla tehtäviä ja ympäristöä (Hautala et al. 2013 s. 306).

Jotta tehtäviä ja ympäristöä voidaan muokata asukkaille sopiviksi ohjaa Kielhofner (vrt. 2004 s. 123) ensin kartoittamaan asukkaiden kognitioon vaikuttavia tekijöitä (katso kuva 1). Tämä kartoitus on tehty Toiminnan tehtäväsuuntautuneen analyysin avulla, joka esitellään tarkemmin luvussa 4.1.1 Valitun toiminnan analysointi tehtäväsuuntautuneen analyysin avulla.

Kuva 1 Kognitiivinen viitekehys tehtäväsuuntautuneessa analyysissä. Terapeutin tietoisuus ympäristöstä, jossa toiminta tapahtuu (Kielhofner 2004 s. 123). (Mukailtu alkuperäisestä The Cognitive Disability Model –viitekehuksesta.)

4.3 Ympäristön suunnittelu ympäristösuunnittelumetodien avulla

Terassisuunnitelman suunnittelua ohjaamaan on valittu kaksi toisiaan tukevaa ympäristön suunnittelun avuksi kehitettyä metodia: yleinen kaikille sopiva suunnittelu (Universal Design) sekä suunnitteluperiaatteet dementiaa sairastaville (Design principles for dementia).

Yleinen kaikille sopiva suunnittelu (Universal Design) auttaa määritelmän mukaan luomaan kehittämiskohteen asukkaille ympäristön, joka soveltuu kaikille käyttäjille. Kaikille sopiva suunnittelu on tuotteiden ja ympäristöjen suunnittelua niin, että kaikki asukkaat voivat käyttää niitä mahdollisimman paljon ilman erillistä erityistä muotoilua jokaiselle erikseen. Tarkoitus on, että oikein suunniteltu ympäristö ei edellytä asukkailta sopeutumista ympäristön heille asettamiin haasteisiin vaan tukee heidän toimintaansa heidän omista haasteistaan huolimatta. Konseptin tarkoituksena on yksinkertaistaa elä-

mää tekemällä tuotteista, kommunikoinnista ja rakennetusta ympäristöstä mahdollisimman helppokäyttöisen mahdollisimman pienellä taloudellisella panostuksella. Konsepti on suunnattu kaiken ikäisille ihmisille tavoitteena tukea ominaisuuksiltaan erilaisten ihmisten suoriutumista eri ympäristöissä. (vrt. Conway 2008 s. 91)

Kehittämishankkeen yhteydessä suunniteltavan lopputuotteen eli terassisuunnitelman tulee täyttää kaikille sopivan suunnittelun seitsemän pääperiaatetta, jotka ovat: 1) yhdenmukainen käyttö 2) joustavuus käytössä 3) helppokäyttöisyys ja intuitiivinen tiedonsaanti 4) enimmäistetty havaittavuus siten, että tuote antaa ulkoapäin havaittavia tietoja itsestään 5) virheen estäminen 6) fyysisen ponnistelun minimointi 7) tilan koon huomiointi ja mahdollisuus lähestyä sekä käsitellä siellä olevaa tuotetta. (Conway 2008 s. 97—102)

Koska asukkailla on kognitiivisia vaikeuksia, ohjaa Conway käyttämään ympäristön suunnittelussa Calkinsin tutkimuksen perusteella myös suunnitteluperiaatteita dementiaa sairastaville (*Design principles for dementia*). Tällöin suunnittelun tavoitteeksi nousevat seuraavat asiat: 1) Ympäristöön lisätään vihjeitä siitä, missä asukkaat ovat tai mihin he voivat siirtyä. Vihjeitä ovat erilaiset viitat, kuvat tai maamerkit. 2) Ympäristön turvallisuus varmistetaan poistamalla riskit ja tarjoamalla asukkaille henkilökohtaista apua. 3) Asukkaille mahdollistetaan yksityisyyden ja oman rauhan löytäminen omassa ympäristössään. 4) Asukkaiden toiminnallisia kykyjä tuetaan tehtäviä ja ympäristöä yksinkertaistamalla sekä henkilökohtaista apua tarjoamalla. 5) Asukkaiden henkilökohtaista autonomiaa tuetaan antamalla heille vaihtoehtoja. 6) Asukkaiden identiteettiä tuetaan lisäämällä ympäristöön asukkaiden toivomia yksityiskohtia. 7) Ympäristö suunnitellaan niin, että se tukee asukkaiden sosiaalisia kontakteja tarjoamalla heille mahdollisuuksia harjoittaa niitä. (Conway 2008 s. 168—173)

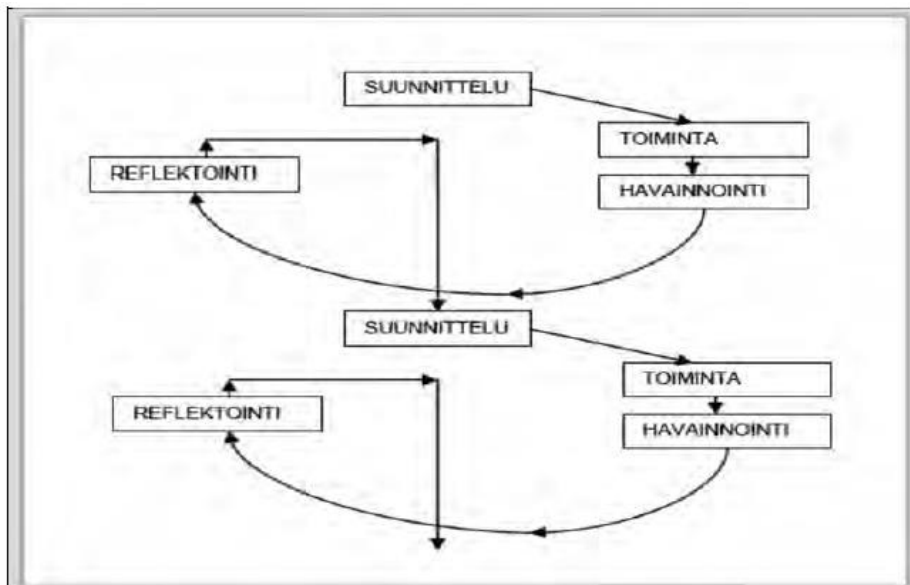
5 KEHITTÄMISHANKKEEN MENETELMÄT

Tämä opinnäytetyö on toteutettu käyttämällä toiminnallisen opinnäytetyön metodiikkaa. Toiminnallisen opinnäytetyön toteutuksen ohjeistuksena on käytetty Hanna Vilkan ja Tiina Airaksisen (2003) teosta *Toiminnallinen opinnäytetyö* sekä Kari Salosen (2013)

opasta *Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön – opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle.*

Salosen (2013) mukaan toiminnallinen opinnäytetyö on kehittämishanke, jota voidaan verrata projektityöhön, mutta se sisältää myös teoreettisen perustan. Työn vaiheisiin jakaminen auttaa sen suunnittelussa ja jakamisessa toteutuskelpoisiin osiin. Tällöin toiminta on myös näkyvää, ymmärrettävää, arvioitavaa, ja siitä voidaan tehdä toimijakuvauksia. (vrt. Salonen 2013 s. 12–16)

Hanketta ohjataan eteenpäin Stenlundin ohjeiden mukaan projektimuotoisena tuotteen kehittämisenä, ja sen toteuttamiseksi laaditaan projektisuunnitelma (Liite 4 Projektisuunnitelma). Lopputuloksen eli tuotteen suunnittelu etenee projektisuunnitelman rinnalla. Projektisuunnitelman eri vaiheissa pohditaan Stenlundin antamien esimerkkikysymysten avulla, mikä ja milläläinen tuotoksen tulisi olla sekä miten se vaikuttaa suunniteltavaan kokonaisuuteen. (vrt. Stenlund 1996 s. 65–70)

Kuva 2 Toimintatutkimuksen spiraalimalli (Salonen 2013 s. 16)

Kehittämishankkeen menetelmäksi on valittu ns. spiraalimalli, jossa kehittäminen kuvataan jatkuvana syklinä eli spiraalina, joka pysähtyy hetkeksi projektin eri työvaiheisiin siirryttäessä (Kuva 2 Toimintatutkimuksen spiraalimalli). (Salonen 2013 s. 15–16)

5.1 Projektisuunnitelma ja sen vaiheet

Projektisuunnitelma on laadittu tiiviissä yhteistyössä kehittämishankkeeseen liittyvien toimijoiden kanssa (Liite 4 Kehittämishankkeen projektisuunnitelma). Toimijoina tässä hankkeessa ovat opinnäytetyön ohjaajat ja opinnäytetyöntilaaaja Rinnekoti yhdessä asumisyksikkö Paljerinteen kanssa. Projektin vetäjänä olen ollut vastuussa projektisuunnitelman luomisesta sekä sen toteutuksesta. Kehittämishankkeen tilaajat ovat osallistuneet projektisuunnitelman laadintaan ja toteutukseen, esimerkiksi työn rajaamiseen, lupien hankintaan, haastatteluiden järjestämiseen ja aikataulujen yhteen sovittamiseen. Näin olen pyrkinyt sitouttamaan osapuolet työhön ja sen tavoitteisiin, niin että kaikki osapuolet ovat voineet vaikuttaa projektin sisältöön, suoritustapaan, työmäärään sekä aikaresurssin arviointiin. (vrt. Stenlund 1996 s. 24—25)

5.2 Tiedonhankintamenetelmät

Opinnäytetyön selvityksen tekemismuodoksi on valittu laadullinen tutkimusmenetelmä, joka antaa mahdollisuuden ymmärtää kokonaisvaltaisesti käsiteltävää ilmiötä ja täten auttaa toteuttamaan kohderyhmän näkemykseen nojautuvan idean (ks. Vilkka & Airaksinen 2003 s. 63). Tiedonhankintamenetelmät, eli materiaalien ja aineistojen hankinta on toiminnallisessa opinnäytetyössä pääasiassa samanlaista kuin muunkin tutkimuksen tutkimusmenetelmät, mutta niiden käyttö on joustavampaa (Salonen 2013 s. 23). Tässä työssä tiedonhankinta on aloitettu tekemällä tutkimuksellinen selvitys eli kirjallisuuskatsaus, sillä työn kohderyhmän tarpeita ei ole tiedetty tarkasti aloitusvaiheessa eikä aiheesta ole ollut käytössä kirjallista materiaalia (vrt. Vilkka & Airaksinen 2003 s. 56—57). Työn toteuttamismenetelmäksi on valittu laadullinen tutkimusmenetelmä, joten tarvittava aineisto on kerätty teemahaastattelun avulla tehden asukkaille yksilöhaastatteluja heidän omassa asumisyksikössään (vrt. Vilkka & Airaksinen 2003 s. 56—58). Opinnäytetyön tekijä on kerännyt tietoa myös havainnoimalla asukkaita haastattelujen aikana sekä täyttämällä henkilökohtaista kehittämispäiväkirjaa, jossa hän on kirjoittamalla ja piirtämällä on reflektoinut oppimiaan asioita sekä käytännön toimintaansa kehitystyön aikana (vrt. Salonen 2013 s. 23). Tietoa on kerätty myös konsultoimalla asumisyksikön erityisohjaajaa ja täten parannettu tiedon luotettavuutta (vrt. Vilkka & Airaksinen 2003 s. 56—58). Hankkeen aikana tuotetut materiaalit on tallennettu systemaattisesti, jotta

niistä voidaan todentaa kehittämistyön jälki ja niitä voidaan käyttää hyväksi raporttia kirjoittaessa osoittaen täten, että opinnäytetyö on toiminnallisesti toteutettu (vrt. Salonen 2013 s. 23).

5.3 Tiedon analysointi

Koska kyseessä on laadullinen toiminnallinen opinnäytetyö, ei aineistoa ole analysoitu yhtä tarkasti kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä (vrt. Vilka & Airaksinen 2003 s. 56—58). Kehittämistyössä tuotettuja materiaaleja ja aineistoja on käsitelty samoin kuin tutkimustyössä eli niiden käsittely on varmennettu metodioppaiden avulla ja niistä saatu tuotos on esitetty selkeästi niin, että se palvelee työn tuotosta ja arviointia (ks. Salonen 2013 s. 23).

5.3.1 Aarrekarttojen analysointi

Paljerinteen asumisyksikön asukkaat ovat ilmaisseet ja visualisoineet toiveitaan Aarrekarttojen avulla talvella 2016–2017 asumisyksikössä erityisohjaajana työskennelleen toimintaterapeutin johdolla. Kartat sisältävät pahville liimattuja lehdistä leikattuja kuvia asiakkaiden toiveista, unelmista sekä mielekkästä arkipäivästä myös pihan käyttöön liittyen. Aarrekartat on luovutettu analysoitavaksi tähän kehittämishankkeeseen pihan käyttöön liittyviltä osin. Nämä osat Aarrekartoista on valokuvattu, jotta ne on voitu analysoida osana opinnäytetyön tiedonhankintaa. (Lindqvist, Sonya 2017).

Kuvien analysointi tutkimusmetodinä on perusteltua, sillä Marilys Guillemmin (2004) mukaan ne antavat rikkaan sisäisen kuvan siitä, miten asukkaat ymmärtävät maailman ympärillään. Analysoinnissa on verrattu analysoitavia kuvia valittuun teoreettiseen pohjaan sekä yleiseen tietämykseen tutkittavasta aiheesta. Lisäksi Rose Gillianin (vrt. 2001 s. 28—33) ohjeistuksen mukaan on hankittu tietoa siitä, koska ja mihin tarkoitukseen kuvia on käytetty ja kuka niitä on käyttänyt. Koska kuvien analysoitavaksi on valittu sisällön analyysi, on kuvien sisältö järjestetty kategorioihin opinnäytetyölle asetettujen kysymysten mukaan (vrt. Rose, G., 2001 s. 54—59).

5.3.2 Teemahaastattelun analysointi ja tulkitseminen

Teemahaastattelun avulla kerättyä aineistoa voidaan analysoida monin eri tavoin. Koska tässä työssä on kyseessä toiminnallinen opinnäytetyö, joka on ymmärtämiseen pyrkivä lähestymistapa, on työn analysoinnissa käytetty laadullista analyysia ja päätelmien tekona (vrt. Hirsjärvi et al. 2009 s. 224—225). Aineiston esittelyn olen muotoillut palvelemaan kehittämishankkeen lopullista tuotosta sekä arviointia (vrt. Salonen 2013 s. 25) ja tehnyt alustavia valintoja jo aineistoon tutustuessani sekä järjestäessäni sitä teema-alueittain (vrt. Hirsjärvi et al. 2009 s. 224—225). Aineistoa ei kuitenkaan ole litteroitu eli kirjoitettu haastattelutalennuksesta tekstiksi vaan Hirsjärven ja Hurmeen ohjeistuksen mukaan siitä on tehty päätelmiä ja koodattu ne käsiteltävien teemojen eli kehittämishankkeelle asetettujen kysymysten perusteella karkeisiin luokkiin (Hirsjärvi & Hurme 2001 s.138).

Edellä mainitulla tavalla koodattuja tietoja on peilattu kyselylomakkeen avulla saatuihin vastauksiin esimerkiksi aiempien aistikokemusten tai muistojen vaikutuksesta syntyneitä haastateltavien toiveisiin, jotka koskevat uuden terassin rakentamista ja sinne valittavia toimintoja. Nämä asiat on raportoitu päätelmiä tehden sekä yhdistäen säännönmukaisia ja samankaltaisia vastauksia tai vastauksia, jotka ovat jollain tavalla yhteydessä toisiinsa. Lisäksi on tuotu esiin muista poikkeavia vastauksia. (ks. Hirsjärvi & Hurme 2001 s. 149)

Analyysin lopputuloksena saatiin vastauksia kehittämishankkeelle asetettuihin kysymyksiin kirjaamalla raporttiin vain haastattelujen tulosten pääkohdat (vrt. Hirsjärvi et al 2009 s. 224—225). Jotta tulokset täyttävät laadullisen opinnäytetyön analyysin esittämiselle annetut kriteerit, on raportissa esitetty myös haastateltavien antamien vastausten avulla kerätyn aineiston perusteella laskettuja frekvenssejä ja prosentteja (ks. Salosen 2013 s. 25—26). Tulos esitetään myös sanallisessa muodossa sekä pieninä haastattelun otteina (vrt. Hirsjärvi & Hurme 2001 s. 169).

Analysoinnin tulos on syntynyt kuuntelemalla aineistoa sen analysoinnin yhteydessä interaktiivisesti eli etsimällä vastauksia kysymyksiin Kuka? Mitä? Milloin? Missä? Miksi? sekä vertaamalla löydettyjä vastauksia teemahaastattelujen aikana tehtyihin ha-

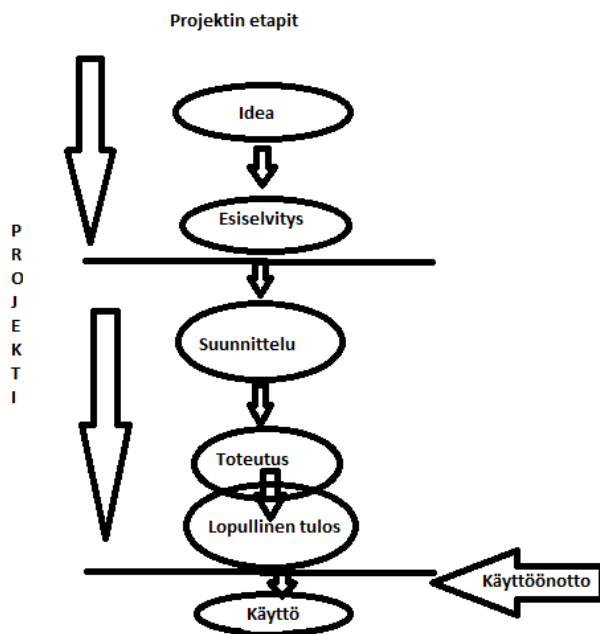
vaintoihin haastattelutilanteesta ja -kohteesta (vrt. Hirsjärvi & Hurme s. 143). Analyysin avulla on teemahaastattelumateriaalista poimittu esiin asukkaiden haastatteluissa antamia kuvauksia siitä, millaisia käyttäytymistapoja tai toimintatapoja heillä on tai on ollut, toivovatko he säännöllisiä käyttäytymistapoja tutkittavan asian tiimoilta, ilmeneekö pihalla klikkejä tai yhteenliittymiä, toivovatko vastaajat jatkuvuutta jollekin ulkona tapahtuvalle asialle elämässään, onko heillä elämässään erityisiä tapahtumia, jotka nivELYTYVÄT tutkittavaan asiaan tai vaikuttavatko pihalla valitsevat olosuhteet heidän toiveisiinsa.

5.4 Tuotteen kehittäminen ja projektityöskentely

Lopputuotteen kehittämisestä on muodostettu Tapani Jokisen ohjeiden mukaan kehittämissuunnitelma, joka on jaettu neljään vaiheeseen: käynnistäminen, luonnostelu, kehittäminen ja viimeistely. Käynnistämisen vaihe on tuottanut kehityspäätöksen, joka on sisältänyt toteuttamispäätöksen. Toteuttamispäätöksen yhteydessä on määritelty alustavasti kehityshankkeen laajuus ja toivottu tuotos. Tämän jälkeen on aloitettu luonnosteluvaihe, jossa on analysoitu annettu tehtävä ja sen vaatimukset sekä tavoitteet. Analyysi tuotti uusia seikkoja, joita kehityspäätöstä tehdessä ei ollut otettu huomioon. Täten kehityskohdetta rajattiin suppeammaksi. Seuraavaksi siirryttiin kehittämissuunnitelmaan, jossa irrottauduttiin annetusta tehtävästä yleiselle tasolle etsimään tietoa määritellyistä teemoista. Tämän jälkeen selvitettiin opinnäytetyölle asetettavat lopulliset kysymykset ja kokonaisuus, jotka jaettiin osatoimintoihin ja alustaviin ratkaisumalleihin eli valittuihin teoriakehyksiin ideoinnin avulla. Ratkaisumalleja tarkasteltiin vertaamalla niitä käynnistämisen vaiheessa saadun opinnäytetyötilauksen kriteereihin. Tulokseksi syntyi ratkaisuluonnos. Tuotteen varsinainen kehittäminen eli kehittämissuunnitelma alkoi, kun valittu ratkaisu sovitettiin kohteena olevan terassin mittakaavaan. Näin pystyttiin havaitsemaan suunnitelman heikkoja kohtia, jotka taas uudella ideoinnilla poistettiin ja luotiin uusi suunnitelma. Tuote optimoitiin tilaajalle sopivaksi tutkimalla sen teknisiä ominaisuuksia, raaka-aineita, hintaa jne. Tulokseksi syntyi viimeistely ehdotus suunnitelluksi tuotteeksi. Terassin toteutusta eli prosessin viimeistelyvaihetta ei fyysisesti tehdä tässä työssä. Ehdotus suunnitellusta tuotteesta eli terassiselostus sisältää mm. työpöydän ja ohjeita. Lopullinen päätös tuotteen toteuttamisesta tehdään viimeistellyn ehdotuksen perusteella työn tilaajan toimesta. Tarvittaessa työn tilaaja voi myös päättää, että suunnitelmissa

palataan takaisinpäin edellisiin kehittämissivaiheisiin ennen sen toteuttamista. (vrt. Jokinen 2001 s. 14—15)

Edellä mainittuja vaiheita voi verrata kuvaan 3 Projektin etapit. Lauri Salonen (1990 s. 18) on kuvassa nimennyt käynnistämisen ja esiselvityksen ideavaiheeksi. Suunnittelu vastaa tässä mallissa luonnostelua, kehittäminen vastaa toteutusta ja viimeistely vastaa lopullista tulosta.

Kuva 3 Projektin etapit (Salonen 1990 s. 18, mukailtu)

Kehittämishankkeen vaiheet ja tuotteenkehittely esitellään lähemmin luvussa 5.1 Projektisuunnitelma ja sen vaiheet. Vaiheet ja niiden sisällä tutkittavat aihekokonaisuudet seuraavat opinnäytetyön tekemistä ohjaavien Arcada ammattikorkeakoulun tarjoamien kurssien sisältöä, kuten taulukossa liitteessä 4 Kehittämishankkeen projektisuunnitelma ilmenee.

5.5 Eettiset näkökohdat

Kehittämishankkeen raporttia kirjoitettaessa on noudatettu Arcadan ohjeistuksen mukaista hyvää tieteellistä tapaa kirjoittaa, joka perustuu Suomen tutkimuseettiseen julis-

tukseen. Kehittämishankkeessa on pyritty noudattamaan edellä mainittua ohjeistusta ja julistusta esittämällä sen raportissa eettisiä näkemyksiä toimintaterapian kannalta, jotka liittyvät työlle annettuun selvitettävään aiheeseen. Kehittämissuunnitelman perusteella on työlle haettu tekolupa ja hyväksyntä Arcada ammattikorkeakoulun käsittelymenetelmiä noudattaen. Kehittämishankkeen tiedonhankintaan liittyviin yksilöteemahaastatteluihin osallistuneet asukkaat ovat saaneet osallistua haastatteluihin vapaaehtoisesti ja anonymisti. Kaikki kehittämishanketta varten hankittu materiaali on dokumentoitu huolellisesti. (esim. Forskningsetiska delegationen i Finland 2012, *Examensarbete*-ohje Arcada 2014)

Toimintaterapeutin ammattieettiset ohjeet ovat olleet suunnan näyttäjänä kehittämishankkeen prosessin aikana sekä tarkastellessa itse lopputuotetta. Nämä ohjeet ovat määritelleet kehittämishankkeen tekijän vastuuta, velvollisuuksia, tapaa toimia ongelmatilanteissa sekä sitä, miten kirjoittaja on käyttänyt asemaansa, tietojaan ja osaamistaan asiakkaan parhaaksi kehittämissuunnitelmassa. Kehittämishankkeen sisältö perustuu kirjoittajan löytämään sisällöltään vakiintuneeseen sekä hyväksytyyn näyttöön perustuvaan käytäntöön sekä tutkimustietoon. Kehittämishankkeen prosessin aikana kehittämissuunnitelman tekijä on pyrkinyt toimimaan suunnitellusti ja tavoitteellisesti soveltaen hyväksi havaittuja käytäntöjä asiakaslähtöisesti pyrkien nostamaan asiakkaan äänen kuuluville. (ks. Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet)

Kehittämishankkeen tekijä on työtä tehdessään ottanut huomioon asukkaiden arjen tilanteissa ja eri ympäristöissä kokemat haasteet. Osalla asukkaista haasteita aiheuttavat psyykkisen kehityksen häiriöt, mielenterveysongelmat ja haasteellinen käyttäytyminen. Toisaalta kokonaissuunnittelussa on huomioitu, että asukkailla on myös paljon vahvuuksia, joita pyrittiin tukemaan prosessin aikana. Teemahaastattelujen toteutuksen yhteydessä eettisyys huomioitiin konsultoimalla Paljerinteen erityisohjaajaa teemahaastattelun kieliasusta, ajankohdasta ja toteutustavasta. Konsultoinnin tuloksena teemahaastattelu muutettiin ryhmähaastattelusta yksilöhaastatteluksi ja alun perin suunniteltu erillinen havainnointikäynti asumisyksikköön peruttiin asukkailla havaittujen tarpeiden perusteella. (Paljerinne; Lindqvist Sonya; Liite 1 Opinnäytetyöntilaus)

Kehittämishankkeen tekijä on informoinut tutkimukseen osallistuneita asukkaita tutkimuskirjeellä, jossa on ilmaistu tutkimusaihe, tavoite, aineistonkeruutapa sekä osallistumisen vapaaehtoisuus. Teemahaastattelu sekä sen alkukeskustelu on nauhoitettu asukkaiden luvalla, jotta se on voitu myöhemmin purkaa ja analysoida. Kerätty aineisto on tallennettu kehittämishankkeen tekijän tietokoneelle, josta se työn valmistuttua tuhoaan. (vrt. Kananen 2017 s. 92—97)

6 TIEDONHANKINNAN TULOKSET

Esittelen tässä luvussa kehittämistyön tiedonhankinnassa käytettyjen Aarrekartta-kuvien ja teemahaastattelujen avulla kertyneestä aineistosta tekemäni analyysit, joissa tuon esille, miten Paljerinteen asukkaat kokevat tai tulkitsevat niitä asioita, jotka liittyvät terassin suunnitteluun. Olen pyrkinyt analyyseissani etsimään aineistoista piirteitä siitä, mitkä asiat ovat tyypillisiä asukkaille, ja seulomaan, löytyykö aineistosta poikkeavia tai uusia näkökulmia. Analyyseja ovat ohjanneet opinnäytetyön kysymykset, joiden avulla olen pyrkinyt rajamaan ja pelkistämään aineistoa. Tulosten perusteella olen kehittänyt perustellun idean lopputuotteesta, jonka esittelen luvussa 8. Kehittämissuunnitelma.

6.1 Aarrekarttojen analysointi ja tulkitseminen

Aarrekartta-kuvien pohjalta olen laatinut analyysin, jossa olen järjestänyt kuvista saamani tiedon sisällön analyysin avulla opinnäytetyölle asetettujen kysymysten mukaisiin kategorioihin.

6.1.1 Toiminnot, joita asukkaat haluavat tehdä Aarrekartta-kuvien perusteella

Lähes kaikista kuvista käy ilmi, että asukkaat toivovat sosiaalista yhdessäoloa terassilla ulkopelejä pelaten. Suosittuja pelejä kuvissa ovat sulkapallo, minigolf ja jalkapallo. Sosiaalisen yhdessäolon toiveiden yhteydessä kuvissa esiintyy perheenjäseniä tai lemmikkieläimiä. Asukkaat nimeävät perheenjäseniksi, joiden kanssa asukkaat haluavat viettää aikaansa, muun muassa äidin, isän, sukulaiset lapsista vanhuksiin tai ystävät. Asukkaat kuvaavat myös lemmikkieläinten kanssa seurustelun tärkeäksi arkipäivässään. Lemmik-

kieläimeksi mainitaan kuvissa usein koira, jota kuvaillaan kuvien ja tekstin avulla mielisaksi vieraaksi, terapiakoiraksi tai jopa muualla asuvaksi perheenjäseneksi. Tärkeä lemmikki voi olla myös pienlemmikki, kuten hamsteri, jonka asukas haluaisi ottaa mukaansa eri ympäristöihin, joissa hän oleskelee.

Ruoan valmistamista tai sen nauttimista yhteisesti kuvataan kaikissa paitsi yhden asukkaan Aarrekartta-kuvissa. Asukkailla on erilaisia ruoanlaittoon liittyviä toiveita kokonaisen aterian valmistamisesta makkaran grillaamiseen tai kahvin, jäätelön, pullan tai mehun nauttimiseen ulkona. Muutama henkilö mainitsee kuvissa nauttivansa leipomisesta yleensäkin sekä lopputuloksen syömisestä yhdessä.

Asukkaat ovat monissa kuvissa tuoneet esiin vahvuuksiaan, joiden he haluaisivat pääsevän paremmin esille arjessa. Näiksi vahvuuksiksi muutama asukas on maininnut itsenäisen toimimisen oppimisen harjoittelun avulla eri tilanteissa ja fyysisissä paikoissa. Tällaisiksi toiminnoiksi mainitaan kuvissa esimerkiksi ruoanlaittaminen, siivoaminen, siisteiden ylläpitäminen, ympäristöstä huolehtiminen esimerkiksi haravoimalla, tilan sisustaminen mieleiseksi, liikkuminen eri liikuntamuotoja harrastaen tai pelejä pelaten sekä laulaminen esimerkiksi karaoken muodossa. Asukkaat nimeävät Aarrekartta-kuvissa haasteiksi, joita he haluavat arjessaan harjoitella, siivoamisen omanhoitajan tuella, rahan käytön harjoittelun ja oman sekä toisten asukkaiden häiritsevän käyttäytymisen vähentämisen.

Nautinnollisiksi asioiksi arkipäivässään ovat yksittäiset asukkaat nimenneet Aarrekartta-kuvissa rauhoittumisen musiikkia kuunnellen, kirjaa lukien tai luontoa ja siihen liittyviä asioita kokien. Osa asukkaista on ilmaissut kuvissa tärkeäksi mahdollisuuden hiljentymiseen uskon liittyvien asioiden äärellä, jolloin kuvissa on alttaritaulu tai rukousnurkka. Monesti nämä toiveet on liitetty mahdollisuuteen olla halutessaan yksin siinä tilassa, jossa asukas on.

Aarrekartta-kuvista löytyy paljon liikkeeseen, kosketukseen, tasapainon ylläpitoon sekä liikeaistimuksiin liittyviä sanoja. Tällaisia sanoja ovat nostaa, kantaa, työntää, heittää, lisätä voimaa, harjoitella tasapainoa. Lisäksi kuvissa on erilaisia jumppavälineitä, kuten voimanharjoiteluun käytettävä säkki ja kahvallinen vastuskuminauha. Myös toive käsil-

lä tekemisestä kuten legoilla rakentamisesta tai piirtämisestä ovat asioita, joiden osa asukkaista ilmaisee kuvissa olevan omia vahvuuksiaan, joita he haluavat toteuttaa.

6.1.2 Aarrekartta-kuvista ilmenevien toimintotoiveiden toteuttamisessa huomioitavat asiat

Pihalla oleskeluun ja toimintaan houkuttelevaa ympäristöä kuvanneet asukkaat ovat Aarrekartta-kuviinsa kuvailleet mökin, maalaistalon tai omakotitalon pihan. Tätä tunnelmaa kuvaa kuvissa esimerkiksi sinkkinen kastelukannu, jossa kasvaa kukka, tai räsytty koristamassa ulkotilaa. Pihalla näkyvät materiaalit ovat luonnonläheisiä, kuten puuta, kiveä, vettä sekä erilaisia istutettuja pensaita ja kasveja. Asukkaiden käyttämät kuvat kuvailevat miellyttävän ja houkuttelevan ulkoiluilman liittyvän etupäässä kesään sekä sen lämpöön ja auringonpaisteeseen. Kuvissa ilmaistaan myös kirjoituksin, että kesä on mieluisin ajankohta toimia ulkona. Kuvista käy ilmi, että sekä muutamalla asukkaalla, että heidän luonaan käyvillä vierailloilla on käytössään liikkumiseen liittyviä apuvälineitä kuten pyörätuoli, joilla he toivovat voivansa liikkua käyttämässään ympäristössä. Asukkaat ovat maininneet kuvissa yksittäisiksi heitä pelottaviksi asioiksi, joita he haluavat välttää, pimeyden, yksinäisyyden, muiden ihmisten tai oman riehumisen aiheuttamat kovat äänet, korkeat paikat, käärmeet ja hämähäkit. Asukkaat nimeävät paljon erilaisia toimintoja, joita haluaisivat tehdä terassilla omien kykyjensä mukaan, kuten esimerkiksi pelata erilaisia seurapelejä.

6.2 Teemahaastattelujen analysointi ja tulkitseminen

Olen tehnyt teemahaastattelujen pohjalta analyysin, jossa olen järjestänyt teemahaastatteluiden saadun tiedon kehittämishankkeelle asetettujen kysymysten mukaisiin kategorioihin. Teemahaastatteluaineiston analysoinnin yhteydessä kehittämishankkeelle asetettu tavoite haastatella yhdestätoista asukkaasta kahdeksasta osoittautui toteutuneeksi.

6.2.1 Toiminnot, joita asukkaat haluavat tehdä teemahaastattelun perusteella

Aineistosta käy ilmi, että asukkaat ovat toivoneet pihalle toimintoja, jotka liittyvät heidän kiinnostuksensa kohteisiin: ulkoiluun, lepäämiseen, ruokailuun, musiikkiin, pelei-

hin, kasveihin, yhteisesti suunniteltuihin hetkiin, liikkumiseen, eläimiin, sosiaaliseen yhdessäoloon, taiteeseen ja luonnonilmiöihin. Kaikki vastanneista 100 % (8/8) toivovat voivansa tehdä pihalla jotain mikä liittyy ulkoiluun, lepäämiseen, ruokailuun tai musiikkiin. Vastaajista 87,5 % (7/8) toivoo voivansa tehdä jotain mikä liittyy pelaamiseen, kasveihin, yhteisesti suunniteltuihin hetkiin, liikkumiseen, eläimiin tai sosiaaliseen yhdessäoloon. Vastaajista 62,5 % (5/8) toivoo voivansa tehdä pihalla jotain taiteeseen liittyvää ja vastaajista 50 % jotain joka liittyy luonnonilmiöihin (Taulukko 1 Asiat, joista asukkaat ilmoittavat olevansa kiinnostuneita uudella pihalla)

Taulukko 1 Asiat, joista asukkaat ilmoittavat olevansa kiinnostuneita uudella pihalla.

Asukkaita kiinnostavat asiat pihalla	f	%
Ulkoilu	8	100
Lepääminen	8	100
Ruokailu	8	100
Musiikki	8	100
Pelit	7	87,5
Kasvit	7	87,5
Yhteisesti suunnitellut hetket	7	87,5
Liikkuminen	7	87,5
Eläimet	7	87,5
Sosiaalinen yhdessäolo	7	87,5
Taide	5	62,5
Luonnonilmiöt	4	50

Kaikki vastaajat toivovat voivansa ulkoilla pihalla, sillä ulkoilun mahdollisuus ylipääntänsä on heidän mielestään tärkeä asia. Yksi vastaajista toi haastattelussa ilmi, että hänelle pihalla ulkoilu on erityisen tärkeää, koska hänen huoneistoon ei kuulu parveketta. Alle puolet vastaajista koki ulkoilun mahdollisuuden tärkeäksi, sillä vain pihalla voi tunkkautua. Siihen, milloin he haluavat ulkoilla, vaikuttaa ulkoilun aikana vallitseva säätila. Eri säätilat (auringonpaiste, sade, lämpö, kylmyys, tuuli) vaikuttavat ulkoilun houkuttelevuuteen. Ulkoilu houkuttelee kaikkia vastanneita kesällä auringon paistaessa. Toisaalta ulkoilun houkuttelevuus pienenee osalle vastaajista syksyllä vesisateiden aikaan tai talvella kun lunta pyryttää. Neljäsosa vastaajista kokee juuri sään vaihtelujen seuraamisen mielenkiintoiseksi. Haastattelussa käy ilmi, että vastaajat kokevat hyvin eri tavalla säähän liittyvät muutokset. Pari vastaajista oli esimerkiksi sitä mieltä, että lumi

on ilahduttava asia, kun taas muutamat kokevat sen niin vastenmieliseksi, että eivät he halua tällöin ulkoilla lainkaan. Vastaajista puolet kertoi, että juuri vuodenaikojen vaihtelu ja niihin liittyvät ilmiöt houkuttelevat heitä ulkoilemaan. Keväällä he mainitsivat ulkoilun vetävän puoleensa, koska silloin voi seurata kasvien ja lintujen ilmestymistä pihalle tai aloittaa kahvittelun ja grillaamisen ulkona. Tärkeää oli myös vapun juhlistaminen ulkona säästä riippumatta. Syksyssä ulkoiluun houkutteli luonnon muuttumisen seuraaminen sään kylmetessä, esimerkiksi lehtien kerääminen maasta tai sipulikukkien istuttaminen. Vastaajat kuvaavat sään ja vuodenaikojen vaikutusta toimintaansa seuraavalla tavalla:

”Sadeilma on jännittävää. Silloin salamoii. Pidän siitä. Tulisin silloin mielellään pihalle.”

”Lumi tuntuu epämiellyttävältä. En mene ulos.”

”Kiva olisi ulkoilla lämpimässä auringonpaisteessa.”

Kaikki vastaajat toivovat voivansa levätä pihalla. Halutuimmat lepoa tukevat asiat pihalla ovat heille mieluisimmassa järjestyksessä auringossa istuminen, keinuminen, ajan viettäminen yksin ja lukeminen. Vastaajat kuvaavat lepäämistä seuraavalla tavalla:

”Auringossa on mukavaa. Silloin lepään.”

”Keinuminen tuntuu hyvältä. Rauhoitun.”

Kaikki toivovat voivansa ruokailua pihalla. Lähes kaikki vastaajat toivovat erityisesti voivansa grillata pihalla. Puolet vastaajista piti tärkeänä kahvin juonnin mahdollisuutta. Erityisesti ruokailun tuoksut, kuten grilliruoan, kahvin ja lettujen tuoksut vetivät puoleensa sekä kannustivat vastaajia ulkoilemaan. Tuoksut herättävät vastaajissa mieluisia muistoja. Vastaajat kuivailivat ruokailua seuraavasti:

”Haluan olla pihalla eväsretkellä. Syön pullaa, voileipiä ja sipsejä toisten kanssa. Kuin kesäleirillä.”

”Se on yhteinen juttu se grillaus. Kaikkien kanssa. Niin kuin aikaisemmassa kodissa.”

Kaikki vastanneet toivovat voivansa kuunnella tai tuottaa itse musiikkia pihalla. Musiikin kuuntelu liittyi monella muistoihin elämän varrelta. Musiikkiin liittyviä toiveita he kuvaavat seuraavasti:

”Siellä missä asuin ennen. Lauloimme yhdessä pihalla vanhoja suomenruotsalaisia viisuja laulukirjasta. Siitä pidin.”

”Soitamme pihalla musiikkia omista puhelimista. Jokainen omanlaistaan. Mistä aiemmin pidin ja uusia lauluja.”

Suurin osa vastaajista toivovat voivansa tehdä pihalla jotain, mikä liittyy pelaamiseen. Toivottuja pelejä ovat niin ulkoseurapelit kuin lautapelit. Näistä esimerkkinä he mainitsivat Mölkyn ja Monopolin. Pelaamisen tärkeydestä kertovat seuraavat kommentit:

”Täälläkin on kesällä pelattu pelejä. Ne olivat huippuhetkiä.”

”Aikaisemmassa kodissa pelattiin yhdessä. Se oli mukavaa.”

Miltei kaikki vastaajat toivovat pihalle kasveja. Erityisesti pihalle toivotaan kukkia. Puolet vastaajista toivovat pihalle marjoja tuottavia kasveja tai omenapuuta. Muutamat asukas toivovat pihalle paikkaa, jossa voi kasvattaa vihanneksia ja yrtejä. Vastaajat perustelivat toiveitaan aikaisemmillä kokemuksillaan, jotka liittyvät heille mieluisiin paikkoihin seuraavasti:

”Lapsuudessa maalaistalon pihassa oli omenapuita ja marjapensaita. Olin siellä onnellinen.”

”Edellisessä paikassa minulla oli yrttipenkki. Hoidin sitä itse.”

Lähes kaikki vastaajat toivovat pihalle yhteisesti suunniteltuja hetkiä.

Tällaiset hetket voivat olla juhlapyhien viettoon liittyviä, kuten vappu- tai juhannusjuhlat. He toivat esiin muistoja aiemmista juhlista, joihin he olivat osallistuneet:

”Meillä oli ulkojuhlat ja istuimme keinussa laulamassa vanhoja lauluja. Pelasimme seurapelejä. Sitä kaipaan.”

”Edellisessä paikassa. Keräänyimme juhlistamaan kesää istumalla grillikatoksella.”

Muutama vastaajista ehdotti, että yhteisesti suunnitellut hetket olisivat helppo tapa tutustua lähiympäristön ihmisiin, kutsumalla heitä mukaan pihalla tapahtuvaan toimintaan. Intoa tällaiseen toimintaan vastaajilla on, sillä heillä on joko kokemusta järjestämisestä tai he haluavat oppia järjestämään tällaisia hetkiä. Vastaajat ehdottivat esimerkiksi että:

”Pidän siitä, kun saan käydä kirpputorilla. Voisin järjestää sellaisen pihallemme”

”Olen käynyt kokkikoulun. Osaan leipoa. Voisin myydä niitä pihalla ihmisille.”

Valtaosa vastaajista toivoo pihalle yhteisiä yhteisesti suunniteltuja ruokailuhetkiä kuten iltapalaa tai lounaan valmistamista grillissä. Puolet vastaajista toivoo pihalle yhteistä jumppahetkeä. Yksi vastaajista oli valmis itse järjestämään pihalle yhteisen lintujen ja eläinten tarkkailuhetken. Edellä mainittuja toiveita vastaajat perustelevat seuraavasti:

”Parasta on yhdessäolo. Saa tehdä mitä yhdessä itse päätetään”

Yhtä lukuun ottamatta kaikki vastaajat toivovat voivansa liikkua aktiivisesti tai jumpata ohjeiden mukaan pihalla. Aktiivinen liikkuminen voi heidän mukaansa tapahtua myös pihatöiden yhteydessä haravoimalla tai lunta luomalla. Muutama toivoo, että liikkumisesta ja talvesta voisi nauttia seuraavasti:

”Minä olin paljon pihalla lapsena. Tein vaikka lumilinnan. Se oli parasta se. Voisin tehdä nytkin. Ja heittää lumipalloja.”

Vastaajista valtaosa toivoo voivansa tehdä pihalla jotain mikä liittyy eläimiin. He mainitsivat erityisesti mieluisiksi vieraiksi koirat ja kissat. Vastaajista puolet toivovat voivansa tarkkailla lintuja. Mieluisat muistot eläimistä kumpusivat lapsuuden kodin tai isovanhempien kodin tapahtumista. Erityisesti he kertoivat, että eläimen turkin silittäminen tuo heille turvallisen ja hyvän olon tunteen. He kuvailivat luontoa ja eläinystäviä seuraavasti:

”Pihalla puuhastin lapsena koiran kanssa. Harjasin ja leikin.”

”Ulkona olimme paljon. Tutkin luontoa. Se oli mielenkiintoista.”

Vastaajat toivovat erityisesti sosiaalista yhdessä oloa pihalla. Yli puolet vastaajista toivoo voivansa viettää aikaa pihalla oman ohjaajan kanssa niin, että hän osallistuu aktiivisesti niihin toimintoihin, jotka asukas kokee mielenkiintoisiksi pihalla. He kuvaavat, että yhdessä olo voi yksinkertaisimmillaan olla vaikka vain istumista ja juttelua pihalla. Vastaajista muutama kuvailee, että heille olisi tärkeää voida kutsua pihalle ystäviä ja perheenjäseniä viettämään aikaa heidän kanssaan.

Vastaajista yli puolet toivoo voivansa tehdä pihalla jotain taiteeseen liittyvää. He toivovat voivansa itse tehdä taidetta esimerkiksi askarrellen, maalaten, liimaamalla lehtiä vihkoon, tekemällä pihalle asetelmia kivistä tai vaikka rakentamalla legoista jotain pihalle. Yleisesti vastaajat toivovat, että he voisivat koristella pihaa vuoden aikaan liittyvin koristein, kuten jouluvaloin. He toivat esiin, että koristeet ja tekeminen voisi mielellään olla jotain yllättävää tai vaikka huumoria sisältävää. Yksi haastateltavista ehdotti, että hän voisi työtoiminnassa tehdä pihalle lasimaalauksen tai kangaspuilla jotain kivaa. Taiteen tekemistä he kommentoivat seuraavasti:

”Piirsimme viime kesänä asfalttiin liiduilla. Se jäi mieluisana mieleen.”

”Saisinko sahata ja naulata. Se tuntuu käsissä hyvältä!”

Luonnon ilmiöt kiinnostavat puolta vastaajista. He toivovat voivansa katsoa auringonlaskua tai muita vuorokaudenaikojen vaihteluun liittyviä ilmiöitä. Osa vastaajista koki erityisen kiinnostavaksi sateen ja salamoiden tarkkailun. Luonnon äänien kuuntelu, kuten linnunlaulun, veden solinan, ukkosen jyrinän, koiran haukunnan, tuulen huminan, illan ja yön äänet olivat miltei kaikista vastaajista erityisen miellyttäviä. Suurin kiinnostuksen kohde vastaajien kesken kiteytyy seuraavassa toiveessa:

”Olisi kesällä lämpimässä ilmassa kiva istua yöllä keinussa. Kuunnella ääniä. Se olisi erilaista. Jännittävää!”

6.2.2 Teemahaastattelun perusteella ilmenevien toimintotoiveiden toteuttamisessa huomioitavat asiat

Vastaajat toivat haastattelussa esiin esteettömyyteen liittyviä asioita, jotka tulisi ottaa huomioon, jotta heidän olisi mahdollista ja miellyttävää tehdä erilaisia toimintoja pihalla. Vastaajat toivovat, että piha ympäristönä tukee heidän tai heidän vieraidensa mahdollisimman itsenäistä liikkumista ja toimintaa pihalla. He toivovat, että pihalla on helppo liikkua myös käytettäessä erilaisia liikkumisen apuvälineitä, kuten pyörätuolia tai rollaattoria. Ulos pihalle tultaessa, jo ulko-oven aukaisu tuottaa tällä hetkellä asukkaille ongelmia. Toimintaa pihalla helpottaisi vastaajien antamien esimerkkien mukaan se, että pihalla oleviin esineisiin ylettyä myös pyörätuolissa istuvat. Vastaajat kuvaavat liikkumisen ja toiminnan ongelmiaan seuraavasti:

”En voi pyytää vierasta pihalle. Siellä ei voi liikkua rollaattorilla. Siinä on kuoppia.”

”En pääse pihalle. En saa ovea auki pyörätuolista käsin. Se aukaistaan avaimella. Ovi on raskas. En pääse kynnyksen yli.”

”Haluaisin hoitaa kukkia. Istun pyörätuolissa. Yletyn hoitamaan niitä vain, jos ne ovat esimerkiksi korkeassa kukkaruukussa. En pääse kukkaruukun viereen, jos siinä ei ole tilaa liikkua pyörätuolilla.”

Vastaajat kertoivat esimerkkejä erilaisista peloista, jotka estävät heitä toimimista pihalla. Osa vastaajista pelkää esimerkiksi, että he saattaisivat liukastua, joutuisivat hyppiin, kiipeämään korkeille paikoille, ylittämään esteitä tai joutuisivat keinumaa liikkuessaan pihalla. Pelkoja he kuvasivat seuraavalla tavalla:

”En mene ulos, kun on liukasta.”

Vastaajilla on myös toiveita siitä mitä pihalla tilajärjestelyiden avulla pitäisi olla mahdollista tehdä, kuten siellä pitäisi olla tilaa kävellä, hoitaa pihaa (haravoida, lakaista, kolata lunta), keinua, hyppiä, kiivetä, heittää ulkopelivälineitä (pallo, tikka) tai tehdä käsillä asioita (askarrella, pelata, hoitaa kasveja). Yli puolet vastanneista toivoo eri aktiviteeteille pihalle selkeitä omia paikkoja niin, että heidän on helppo tietää missä voi grillata, ottaa aurinkoa, pelata lautapeiliä tai seurapeliä, lukea, jumpata, kasvattaa kasveja tai pitää vierailevaa eläintä. Tilaa koskevia toiveita he kuvailevat esimerkiksi seuraavasti:

”Jos on ahdasta, en halua tehdä mitään.”

”Haluan tietää missä mitäkin voi tehdä. Ei tule riitaa.”

Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta kaikki vastaajat kertoivat, että heitä houkuttelee pihalla toimimaan heitä kiinnostavat esineet, jotka ovat helposti saatavilla käyttöön. Vastaavasti liiallinen tavaramäärä hämmentää heitä sekä pysäyttää heidän toimintansa. He kuvailevat asiaa seuraavalla tavalla:

”Näen kastelukannun. Kastelen kukkia.

”En osaa valita, jos on paljon tavaroita. En tee mitään.”

Ympäristöön valittavat värit kiinnostivat kaikkia vastaajia. Vastaajien pihalle toivomat värit ovat suosituimmuusjärjestyksessä keltainen, musta, punainen, vihreä, oranssi, liila,

sininen ja valkoinen. Vastaajista vähän yli puolet esittävät toiveen, että pihalla olisi monia värejä. Vastaavasti vastaajista pari toivoo pihalle vähän värejä. Vastaajat kuitenkin kertoivat, että värien määrä ei estäisi heitä käyttämästä tilaa. Muutama vastaajista kertoi, että he eivät halua oleskella tilassa, jossa on hyvin kirkkaita tai ruudullisia väriyhdistelmiä. Vastaajat kuvailivat väritoiveita seuraavasti:

”Haluaisin valita pihalle lempivärini. Keltaisia kukkia.”

Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta kaikille vastanneille pihan valoisuus tai valaistus on tärkeä asia. Valtaosa vastaajista kertoi, että auringonvalo tuntuu heistä parhaimmalta valaistukselta pihalla oleskellessa. Suurin osa vastaajista kertoi kuitenkin jättävänsä ulkoilun väliin, mikäli eivät voi halutessaan vetäytyä auringonvalosta varjoon esimerkiksi puun, auringonvarjon tai katoksen alle. Pihan pimeys saattoi myös estää muutaman vastaajan pihan käytön eri vuorokauden tai vuoden aikoina. Toisaalta pimeys tai hämäryys veti myös puoleensa puolta vastaajista, mikäli tilassa olisi esimerkiksi himmeä iltavalaistus. Vastaajat kuvailivat valon ja valaistuksen vaikutusta seuraavasti:

”Kova auringonvalo tuntuu epämiellyttävältä. Sellaisessa paikassa en halua olla. Nautin kuitenkin auringossa olosta.”

”Pelkään pimeää. En mene pimeisiin paikkoihin.”

”Tunnelmavalaja. Tuikkuja. Jouluvaloja. On kiva katsella.”

Vastaajilla on toiveita materiaaleille, joita pihalle valitaan. Heistä noin puolet kertoo nauttivansa luonnonmateriaalien (puu, kivi, ruoho, multa) katselemisesta tai koskemisesta. He kuvailevat tuntemuksiaan eri materiaaleista seuraavasti:

”Haluan silittää auringon lämmittämää kiveä. Laittaa kädet multa.”

”Haluaisin puisen keinun. Maalla oli sellainen.”

Kaikki paitsi yksi vastaajista kokee tarvitsevansa pihalle erilaisia suojia tuulta, sadetta, kylmyyttä tai aurinkoa vastaan, jotta voisivat ulkoilla. Katosta pihalle toivoo yli puolet vastanneista, sillä he kokevat vesi- tai lumisateen sekä tuulen tunteen iholla ja vaatteiden päällä epämiellyttävänä, eivätkä he tällöin halua ulkoilla. Toisaalta kaikki vastaajat pitivät kesän lämmöstä ja muutama vastaajista ehdottikin, että pihalla olisi mahdollista

oleskella pidempään kylmällä ilmalla, jos siellä olisi vilttejä lämmittämässä. He kuvailivat näitä toiveitaan seuraavasti:

”Sadeilma on jännittävää. Silloin salamoit. Pidän siitä. Jos saan olla katoksen alla.”

”Ei haittaa kylmä, kun on viltti. Voisin istua myöhään ulkona.

E erityisen tärkeää oli suurimmasta osasta vastaajia varmistaa se, että pihalle mahtuu keinu. Yksi heistä perusteli keinun hankintaa seuraavasti:

”Keinuminen rauhoittaa. Siinä voi istua ja jutella.”

Vastaajista enemmistö toivoo pihalle useamman henkilön istuttavaa penkkiä. Yleisenä toiveena on, että penkille mahtuisi istumaan 3 – 4 henkilöä. He toivovat, että penkillä istuessa voisi ottaa aurinkoa tai mikäli tämä ei ole mahdollista, olisi pihalla erillinen aurinkotuoli. Ne vastaajista, jotka tupakoivat toivovat, että penkki olisi lähellä ”tuhkakuppia”. Kaikki vastaajista toivovat pihalle pöytää, jonka ympärillä on tuoleja. Näin vastaajat toivovat pääsevänsä yhdessä esimerkiksi ruokailemaan, pelaamaan lautapelejä tai tekemään taidetta pöydän ääressä. Yksi erityinen pyyntö näille kalusteille on yhdellä vastaajalla:

”Haluisin pelata shakkia pöydän ääressä. Istun pyörätuolissa.”

Vastaajista enemmistö kertoo haluavansa grillata pihalla. Kaikista vastaajista puolet olivat joskus grillanneet joko pallo-, kaasuo- tai sähkögrillillä. Yksi haaveili, että grillissä voisi paistaa muurinpohjalettujakin. Vastaajista valtaosa toivoo, että pihalla olisi kasvatusalusta erilaisille vihanneksille, yrteille, marjoille tai paikka omenapuulle. He halusivat käyttää satoa ruoanlaittoon. Miellyttäviä kesän makuja vastaajat kertoivat olevan muun muassa kurkku, porkkana, tomaatti, sipuli, herneet, ruohosipuli, mansikka, mustikka, vadelma, omena. Yksi vastaajista kertoi, että osaa jo kasvattaa yrtejä. He perustelevat toiveitaan seuraavalla tavalla:

”Edellisessä paikassa maalla sain maistaa vihanneksia suoraan penkistä.”

”Haluan kasvattaa yrtejä. Olen vegaani. Haluan syödä terveellisesti ja maustaa ruokani yrteillä. Minulla oli edellisessä paikassa yrttipenkki.”

”Kotona ja maalla mummolassa oli omenapuu. Kaipaen sitä. Se kuuluu pihalle!”

Vastaajista yli puolet haluaa kasvattaa pihalla kukkia, kuten ruusuja, tulppaneja, narsisseja, orvokkeja, pietarinkukkia, voikukkia, jukkapalmuja ja erilaisia ruukussa kasvatettavia kukkia. Vastaajista erityisesti yksi toivoi, että kukkaruukut olisivat niin korkeita, että kukkia ylettää helposti kastelemaan pyörätuolista käsin. Yksi vastaajista toivoo pihalle kuitenkin kohtuullisesti kukkia, koska pelkää, jos niitä on paljon. Muutama vastaajista toivoo, että pihalle istutettavat kukat eivät ole voimakastuoksuisia sillä:

”Voin pahoin voimakkaista tuksuista. En mene sellaiseen paikkaan.”

Kaikki vastanneista toivovat, että pihalla olisi musiikkia. Sitä voisi vastanneiden mukaan soittaa jollain elektronisella laitteella kuten CD-soittimella, puhelimella tai tabletilla. Yksi ehdotus oli, että näihin laitteisiin voisi yhdistää pienen kaiuttimen. Toiveena musiikin soittamiselle on kaikkien yhteinen laite, sillä omalta laitteelta soitettaessa musiikki on vain laitteen omistajan tyylin mukaista. Muutama vastaaja ehdottaa, että tarjolla olisi laulukirjoja, sillä he toivovat pihalle yhteislaulua. Kahdella vastaajista on käytössä kitara, joita he toivovat voivansa soittaa pihalla. Toinen kitaroista on sähköinen, joten sen omistaja toivoi pihalle sähköpistoketta. Vastaajista kaikki paitsi yksi toivovat voivansa pelata pihalla. Pelejä toivovat haluaisivat pelata sekä lauta- että seurapelejä. Vastaajien mukaan heillä on käytössään mm. Mөлky ja Uno. He toivoisivat käyttöönsä sekä heille jo tuttuja pelejä että uusia. Tuttuja pelejä ovat petankki, sulkapallo (myös ilman verkkoa), kroketti, tikan heitto, jalkapallo, shakki, Trivial Pursuit sekä Monopoli. Pelejä pelaavat toivovat, että niitä säilytetään joko pihalla kaapissa tai sisällä talossa niille sovitulla paikoilla. Vastaajat kuvaavat tämän hetkistä tilannetta seuraavasti:

”Tiedän, että meillä on yhteisiä pelejä. Olemme pelanneet niitä. En tiedä missä ne ovat. Näen ne. Pelaan niitä.”

Yli puolet vastaajista toivoo pihalle erilaisia yhteisesti tehtyjä ohjeita, joissa kerrotaan, miten pihalla ollaan ja toimitaan. Yhtä suosittua oli toive yhteisistä jumppaohjeista, joita yksi vastaajista ehdotti pyydettäväksi omalta fysioterapeutiltaan. Aina ei kuitenkaan tarvita vastaajien mielestä ohjetta jumppaa sillä heistä miltei kaikki kertovat liikkuvansa itsenäisen aktiivisesti pihalla, mikäli siellä on tarjolla haravoita, harjoja, lapiota tai lu-

mikola pihan kunnossapitotöihin. Vastanneista vähän yli puolet toivoo pihalle jotain koriste-elementtiä, joksi he ehdottavat taulua, ikonia (jonka eteen voisi laittaa kukkia), havupuuta (jonka voisi koristella jouluna), enkelipatsasta, kynttilälyhtyjä tai paikkaa luonnosta löydetyille elementeille (kivet, kepit, sammal, kukat). Vastaajista kolmasosa toivoo pihalle tupakointipaikkaa, jossa on mahdollista istua. Kaikki tätä paikkaa toivoivat kertovat haluavansa sinne kartion muotoisen tuhkakupin, jonka voi pohjasta tyhjentää. He perustelevat toivetta sillä, että:

”Saamme huutoa, kun tupakkapaikka on sotkuinen.”

Valtaosa vastaajista toivoo, että myös eläinten kuten koirien vieraileminen huomioidaan pihan suunnittelussa jollain tavalla. Kiinnostusta oli myös eläinten ja luonnon tarkkailuun yleensä.

6.2.3 Toiminnan soveltaminen ja porrastaminen teemahaastattelun perusteella

Yli puolet vastaajista toivoo voivansa ylläpitää kuntoaan liikkumalla aktiivisesti pihalla esimerkiksi pihan huoltotöitä tehden. Haastattelussa käy ilmi, että huoltovälineiden (harja, lapio, kola, harava) tulisi sopia myös pyörätuolilla liikkuvalla asukkaalle, jonka toinen käsi toimii vain apukätenä sekä muutenkin olla kevyitä ja helposti käsiteltäviä kaikkia asukkaita varten. Yli puolella vastaajista on toiveita jumpan soveltamiseen heille sopivaksi. Vaikka he olivat liittäneet Aarrekartta-kuviinsa kuvia urheiluvälineistä, kuten panoista, kertoivat vastaajat haastattelussa mieluummin tekevänsä jumppaa ilman lisävälineitä kehon omaa painoa käyttäen. Mikäli pihalla on tarjolla välineitä jumppaamista varten, toivoivat he, että ne ovat mahdollisimman yksinkertaisia, kuten vastusku-minauhoja. He toivoivat pääsääntöisesti kevyttä ja lyhytkestoista jumppaa, jossa harjoitellaan tasapaino, vatsa- ja jalkalihaksia. Yksi vastaajista toivoo, että jumpan voi tehdä pyörätuolissa istuen tai rollaattorista tai tangosta kiinni pitäen. Jotta vastaajien tulisi tehtyä suunniteltu jumppa, toivoivat he aluksi henkilökohtaista ohjausta omahoitajalta tai asumisyksikössä käyväältä fysioterapeutilta. Lisäksi he toivoivat jumppaa varten kuvallista ja sanallista ohjeistusta. Muutama vastaajista kertoi, että he kokevat motivoituvansa paremmin jumppaan, mikäli heidän on samalla mahdollista kuunnella musiikkia. Osa

vastaajista toivoo voivansa jumpata ryhmässä. Osa vastaajista kokee, että pystyvät keskittymään jumppaan vain ohjaajan kanssa tai yksin sitä tehdessään. Suurin osa toivoo oppivansa tekemään jumppaa yhteisen harjoittelun jälkeen yksin. Sopivaa jumpparyhmän kokoa he kuvailevat seuraavasti:

”Tappeluksi menee, kun meitä on yli 5 henkilöä samassa kohdassa.”

Osa vastaajista toivoi voivansa osallistua yhteislauluun pihalla. Tätä varten he toivoivat laulukirjoja. Koska haastattelussa ilmeni, että asukkailla on eri äidinkieliä, toivoivat he, että kirjoja olisi niin suomen kuin ruotsin kielillä. Osa asukkaista ei osaa lainkaan tai heikosti lukea, joten tärkeätä on, että laulukirjoissa olisi myös lauluihin liittyviä kuvia, kommunikaatioon käytettäviä apukuvia tai lauluihin liittyviä selkokieliä tekstejä. Myös ne vastaajista, jotka toivovat voivansa lukea pihalla, esittivät toiveen, että luettavat lehdet ja kirjat olisivat erilaisia, joista jokainen voisi valita itselleen sopivan vaihtoehdon esimerkiksi tavallista tekstiä, selkokieltä, kuvallisia, suomen- tai ruotsinkielisiä lehtiä, kirjoja tai mainoksia. Myös lauta- ja seurapeliin ohjeissa tulisi vastaajien ehdotuksesta ottaa huomioon heidän kielelliset eroavaisuutensa edellä mainitulla tavalla. Osa vastaajista toivoo myös, että heidän toimintaansa tulisi tukea tarjoamalla peleistä eri vaikeustasoja muokkaamalla pelin sääntöjä, kulkua tai ohjeistusta heille sopivaksi. Pelaaja pitäisi myös voida pelata asukkaiden vastausten perusteella seisten, tuolilla istuen, pyörätuolissa istuen, seisten kaiteesta tukea ottaen, yksikäsitteisesti toimien (toinen käsi tukikätenä). Tässä erään vastaajan kommentti peleistä:

”Haluaisin pelata pelejä. Ohjeet ovat hankalia. Luen vähän. Lasken vähän.”

Vastaajille on tärkeää voida juoda kahvia tai virvokkeita pihalla. Osa vastaajista toi haastattelussa esiin, että juomien kuljettaminen pihalle on heistä kovin hankalaa. Syyksi he ilmoittivat esimerkiksi motoriset ja kognitiiviset haasteet. Yhdellä heistä oli ehdotus valmiina, että juomat ja tarvikkeet voisi kuljettaa picknick -korissa. He kuvailevat vaikeuksia seuraavalla tavalla:

”Juomat läikkyvät mukista maahan, kun yritän kuljettaa niitä pyörätuolilla kelaten”

”En muista mitä kaikkea piti ottaa mukaan. Kahvi, sokeri, maito, lusikka, muki.”

Musiikin soittaminen pihalla on kaikille vastaajista hyvin tärkeää. Haastattelussa he toivat esiin, että heillä on vaikeuksia yhdessä valita kappaleet, joita pihalla voi soittaa ilman riitaa. He olivat saaneet myös palautetta siitä, että soittavat pihalla musiikkia liian kovaa tai liian myöhään illasta.

”Mitenkäs yhdessä onnistuu? Yksi tykkää popista toinen suomalaisesta vanhasta musiikista. Tappeluhan se jossain kohti tulee. Se kenen puhelin on käytössä se määrää musiikin.”

”En huomaa koska on liian myöhä tai koska musiikki on liian kovalla. Siitä tule sanomista!”

Pihan käyttämisen ajankohdat ja asumisyksikön aikataulut ovat asioita, joista haastateltavilla on paljon toiveita. Vastaajat toivovat muutosta siihen, koska he saavat pihaa käyttää sekä yhteistyötä oman ohjaajan kanssa siten, että hän olisi tukena tässä muutoksessa suunnittelemalla oman työnsä sisällön asukkaan toivomia toimintoja tukevaksi. Ohjaajan läsnäolon pihalla koki erityisen tärkeäksi yli puolet vastaajista. Tällä hetkellä asukkaat kokevat, että eivät pääse aamulla pihalle, sillä omahoitajalla on aikaa asukkaalle vasta päivällä. Vastaajista yli puolet haluaisi mennä pihalle jo aikaisin aamusta ihan vain oleskelemaan ja tekemään pieniä askareita. He perustelevat toivettaan sillä, että he ovat aamuvirkkuja tai eivät halua olla pihalla kovassa auringonpaisteessa. Vastaajista yli puolet mainitsee haluavansa oleskella pihalla myös päivällä pieniä askareita tehden. Tämä onnistuu haastateltavien mukaan hyvin jo nykyiselläänkin. Vastaajista puolet mainitsi haluavansa oleskella pihalla iltaisin. He perustelivat toivettaan sillä, että varsinkin kesällä on miellyttävämpää olla ulkona pihalla illalla, kun aurinko ei paista sinne. Tai, että siellä on mukava katsella hämäryyttä ja vaikka auringonlaskua. Vastaajista yli puolet haluaisi joskus viettää yön ulkona kesällä. Tätä toivovat vastaajat kokivat jännittäväksi yön valot ja äänet.

Kaikki vastaajat vastasivat, että toive siitä, haluaako käydä pihalla yksin vai useamman ihmisen kanssa, vaihtelee tilanteittain. Puolet vastaajista toivoo voivansa halutessaan käydä pihalla yksin esimerkiksi keinumassa, tupakalla tai nauttimassa ulkoilmasta ja luonnosta. Ystävän kanssa kahdestaan pihalla haluaisi käydä vähän yli puolet vastanneista. Ystäväksi he kuvailivat toista asumisyksikössä asuvaa asukasta, ystävää koulusta, koulun tukihenkilöä tai muuta ystävää. Ryhmässä pihalla olisi mukava olla kaikkien paitsi yhden vastaajan mielestä. Ryhmän koko voisi välillä olla pieni esimerkiksi pela-

nessa tai suuri kuten juhlissa. Yli puolet vastaajista toivoo voivansa viettää pihalla aikaa perheensä (isä, äiti, siskokset, tädit, sedät ja muut sukulaiset) kanssa lähinnä lämpimällä säällä pihalla istuen ja keskustellen.

Valtaosa vastaajista kokee tärkeäksi, että ruoan tekeminen on mahdollista helppokäyttöisen grillin avulla sekä selkeitä ruoka- ja toimintaohjeita seuraten. Ohjeita voisi olla makkaran grillaamisen tai letun paistoon.

7 TUOTTEEN SUUNNITTELUPROSESSIN KULKU KÄYTÄNNÖSSÄ

Suunnittelemani tuote eli Toivomuspiha muutti muotoaan useita kertoja läpikäymäni suunnitteluprosessin aikana, kuten Stenlund kuvaa kirjassaan tuotteen kehityksessä usein käyvän. Hankin tietoa useaan eri otteeseen eri menetelmien avulla ja suunnittelin tuotteen aina uudestaan hankkimani lisätiedon perusteella, kunnes tuote vastasi toivottua tasoa. (vrt. Stenlund 1996 s. 65—70)

Taulukossa 2 Teoriasuuntautuneen toiminnan analyysin vaiheet Paljerinteen terassin suunnittelussa on esitetty, miten toiminnan teoriasuuntautunutta mallia on käytetty hyväksi kehittämishankkeen kehitystyössä. Analysoitavaksi toiminnaksi on valittu asukkaiden terassille toivomat toiminnot. Käsitteellisiksi malleiksi, jotka ohjaavat analyysia ja tulevia kehitystyössä tehtäviä ratkaisuja, ovat valikoituneet toiminnan analyysi, kognitiivinen viitekehys sekä ympäristön suunnittelumetodit. Terassilla tehtävät toiminnot vaativat asukkailta useita taitoja, kuten psyykkisiä, kognitiivisia ja prosessitaitoja sekä aistijärjestelmän toimintaa. Jotta toiminta vastaisi asukkaan suoriutumista, täytyy kehitystyössä jatkossa soveltaa tai porrastaa asukkaiden ympäristöä, välineitä tai siellä tarjottavaa henkilökohtaista apua.

Taulukko 2 Teoriasuuntautuneen toiminnan analyysin vaiheet Paljerinteen terassin suunnittelussa mukailtu Kielhofner ja Forsythe (Katsota Hautala et al 2013 s. 145)

Analyysin vaiheet	Paljerinteen terassin suunnittelu
1. Tunnista ja valitse asiakkaan tilanteeseen sopiva toimintalähtöinen ja käytännön käsitteellinen malli	Toiminnan analyysi Kognitiivinen viitekehys Ympäristö suunnittelun menetelmät
2. Valitse analysoitava toiminta	Asukkaiden toivomat toiminnot terassille
3. Selvitä yksityiskohtaisesti mitä taitoja toiminta vaatii kyseisen asiakkaan tilanteeseen liittyen.	Psyykkiset taidot Kognitiiviset taidot Prosessitaidot Aistijärjestelmän toiminta
4. Sovella ja porrasta toiminta vastaamaan asiakkaan suoriutumista	Ympäristö Välineet Apu

Toimintaan houkuttelevan terassin suunnittelun aloitin kenttävaiheella. Kenttävaihe sisälsi asukkaiden teemahaastattelun sekä heidän tekemien Aarrekartta-kuvien valokuvauksen pihasuunnitteluun liittyvin osin. Tämän jälkeen analysoin keräämäni materiaalin metodikirjallisuuden ohjeiden mukaan. Näin sain suunnittelutyöhön mukaan asukkaiden toiveet ja näkemykset, kuten esimerkiksi alla analysoimani tuolijumpan.

Taulukossa 3 Tehtäväsuuntautunut toiminnan analyysi Paljerinteen asukkaiden toivomasta yksittäisestä toiminnosta terassille esitän esimerkin analyysin käytöstä tuolijumpan analysoinnin yhteydessä. Analysoinnista ilmenee valitun toiminnon eri osat, siihen tarvittavat kyvyt, tuetuksi valittu kyky sekä tietoa miten valittua kykyä voidaan tukea, jotta asukas pystyy suoriutumaan valitsemastaan toiminnosta eli tuolijumpasta. Liitteenä olevassa terassisuunnitelmaselostuksessa selvitän lähemmin, miten olen tukenut asukkaalta puuttuvaa valmiutta muuttamalla toiminnan vaatimuksia ja ympäristön olosuhteita.

ta (tila, välineet, materiaalit) sekä suunnittelemalla miten hän voi harjoitella tarpeellisia taitoja omassa elinympäristössään.

Taulukko 3 Tehtäväsuuntautunut toiminnan analyysi Paljerinteen asukkaiden toivomasta yksittäisestä toiminnosta terassille (mukailtu Kielhofner 2004 s. 118, Allen 1982 s. 734 ja Hautala et al 2013 s. 141–143, s. 306–307)

Toiminto	Toiminnon osat	Tarvittavat valmiudet (kyvyt)	Mitä puuttuvaa valmiutta (kykyä) tuetaan?	Miten puuttuvaa valmiutta (kykyä) tuetaan?
Tuolijump- pa terassilla	Halutun toiminnan valitseminen, välineiden ja ohjeen varaaminen toimintaa varten, kulkeminen terassille, toiminnan aloittaminen jatkaminen ja lopettaminen ohjeiden mukaan, tarvittaessa henkilökohtaisen tuen saaminen. (Kielhofner 2004 s. 118 ja Allen 1982 s. 734)	Kognitiiviset valmiudet Sensomotoriset valmiudet Psyykkiset valmiudet Sosiaaliset valmiudet (Hautala et al 2013 s. 141)	Kognitiiviset valmiudet (orientaatio tehtävään ja tilaa, tarkkaavaisuuden säätely, toiminnan ohjaus, muisti, jakottaminen, ongelmanratkaisu, luovuus, riskien välttäminen, hahmottaminen) (Hautala et al 2013 s. 143 ja Kielhofner 2004 s. 123)	Muuttamalla tarvittaessa toiminnan vaatimuksia ja ympäristön olosuhteita (tila, välineet, materiaalit) sekä harjoittelemalla tarpeellisia taitoja omassa elinympäristössä. (Hautala et al. 2013 s. 306–307)

Seuraavaksi valitsin terassipiirustusohjelmaksi SketchUp-ohjelman (SketchUp –product 2019). Testasin tämän ohjelman sisällönjakosovellus Youtubessa julkaistujen ohjeiden mukaisesti. Todettuani, että ohjelma on käyttökelpoinen terassipiirustuksen laadintaan, valitsin sen terassipiirustuksen toteutusvälineeksi.

Näin olin päässyt tuotteen kehittämissuunnitelmissa toteutusvaiheeseen. Aluksi hahmottelin terassisuunnitelmaan asukkaiden teemahaastattelusta analysoidut toiveet ja tarpeet. Varmistin laatimani terassipiirustuksen sopivuuden erityisesti kohderyhmälle soveltuvaan esteettömyyden osalta vertaamalla piirustusta ja siihen liittyviä suosituksia kaikille sopivaan suunnitteluun ja suunnitteluperiaatteet dementiaa sairastaville -metodiin, kognitiiviseen viitekehukseen sekä tekemällä kehityskohteelle tehtäväsuuntautuneen toiminnan analyysin (Taulukko 3 Tehtäväsuuntautunut toiminnan analyysi Paljerinteen asukkaiden toivomasta yksittäisestä toiminnosta terassille). Tarvittavilta osin muutin piirustusta. SketchUp-ohjelman avulla loin terassisuunnitelman, jonka tuottaman kuvan voi nähdä kaksiulotteisena ja tarvittaessa jopa 3D-näkymänä. Kuvissa on käytetty ohjelmasta valittavia sisustus elementtejä kuten penkki, erilaisia värejä ja sen avulla on piirretty kehityskohdetta varten itse suunniteltu kohotettu kasvualusta.

8 KEHITTÄMISSUUNNITELMA JA SEN TARKISTUS

Kehittämistyön tuloksena Paljerinteen asumisyksikölle syntyi terassisuunnitelma Toivomuspiha. Suunnitelma on hyvä esimerkki kehitysvammaisten asumispalveluiden kehittämistä siten, että se vastaa heidän tarpeitaan ja henkilökohtaisia toiveitaan. Suunnitelman tarkemmat ratkaisut löytyvät terassisuunnitelmaselostuksessa (Liite Terassisuunnitelmaselostus). Terassisuunnitelmaselostus sisältää ohjeet siitä, kuinka piha-alueita voidaan muuttaa kaikille asukkaille sopivaksi kaikille sopivan suunnittelun periaatteita noudattaen, kuinka asukkaat voidaan huomioida yksilöinä heidän kognitiotaan tukien dementiaa sairastaville laadittujen suunnitteluperiaatteiden avulla sekä ohjeita siitä, kuinka terassilla tapahtuvaa toimintaa voidaan soveltaa ja porrastaa asukkaiden kykyjä tukeviksi.

Terassi on suunniteltu esteettömäksi kaikille nykyisille ja tuleville asukkaille ottaen huomioon myös asukkaiden mahdollisen vaihtuvuuden kaikille sopivan suunnittelun avulla. Työssä esitetään esimerkkejä, kuinka tätä suunnitteluperiaatetta voidaan soveltaa käytäntöön. Terassisuunnitelma on päivitetty suunnitteluhetkellä asumisyksikössä asuvien asukkaiden yksilöllisiä tarpeita vastaavaksi muuttamalla tilaa persoonallisemmaksi dementiaa sairastaville laadittujen suunnitteluperiaatteiden avulla. Asukkaiden kokemusmaailman ymmärtämiseksi ja paikantamaan ne toiminnan osa-alueet, joissa asukkaat tarvitsevat apua on käytetty kognitiivista viitekehystä. Näin hankitun tiedon perusteella työssä esitetään esimerkkejä toiminnan soveltamisesta ja porrastamisesta terassilla asukkaiden toivoman toiminnan yhteydessä.

Haasteena piha-alueen suunnittelussa on ollut alueen rajallinen koko. Pienelle alueelle on osoitettu tilat asukkaiden toivomille lukuisille toiminnoille. Suunnitelmassa on huomioitu asukkaiden toiveet aistitoimintoihin liittyvistä erityistoiveista siten, että pihalle on luotu paikkoja, joissa voi vetäytyä varjoon tai vastaavasti nauttia auringosta, löytää paikan omasta yksityisyydestä nauttimiseen tai halutessaan kokoontua yhdessä pelaamaan seurapelejä, viettää aikaa sadekatoksen alla sateelta suojassa tai puuhastella avoimen taivaan alla.

Terassisuunnitelma Toivomuspihan tarkka tarkistusarviointi on tehty vertaamalla liitteenä olevaa terassisuunnitelmanselostusta kaikille sopivan suunnittelun seitsemään periaatteeseen. Yhdenmukainen käyttö (periaate 1) ilmenee suunnitelmassa siten, että terassi on suunniteltu esteettömyyden kannalta houkuttelevaksi kaikille asukkaille. Asukkaat voivat esimerkiksi saapua terassille luiskaa pitkin, jolloin apuvälineiden käyttäminen ei rajoita heidän itsenäistä liikkumistaan sinne. Kalusteiden mitoituksissa on huomioitu erikokoiset asukkaat ja erilaisia apuvälineitä käyttävät asukkaat, niin että he pystyvät siirtymään helposti kalusteiden ääreen käyttääkseen niitä tai istuakseen tuoliin tai noustakseen siitä. Terassilla ja säilytyskaapissa olevat esineet on sijoitettu sellaiselle korkeudelle, että niihin yletään helposti myös asukas, joka istuu pyörätuolissa. Kalusteiden materiaalit on valittu niin, että ne eivät aiheuta allergiaa asukkaille. Asukkaat voivat tarvittaessa toimia yksikäsitteisesti aukaistessaan ulko-oven, käyttäessään grilliä tai aukaisessaan ulkosäilytysmoduulin oven erottumatta täten muista käyttäjistä. Terassi on pyritty tekemään muotoilultaan kaikkia asukkaita houkuttelevaksi tekemällä sen pohjapiirus-

tuksesta sekä kalusteiden sijoittelusta mahdollisimman selkeä. Jotta terassin käyttäminen olisi jatkossa kaikille asukkaille yhdenmukaista, tulee asukkaiden itse laatia yhteiset säännöt sen käyttämistä varten.

Tilan joustavuus käytössä (periaate 2) näkyy suunnitelmassa siten, että tilasuunnittelun avulla terassille on mahdutettu monia erilaisia alueita, joissa asukkaat voivat tehdä teemahaastattelussa toivomiaan toimintoja. Terassin keskelle jätetyllä tyhjällä alueella voivat asukkaat pelata seurapelejä, kuten Mөлккү. Ulkokalusteryhmän (pöytä ja penkit) ääressä voivat asukkaat ruokailla, pelata lautapelejä tai vaikka askarrella. Terassin päiväauringon puoleisella reunalla voivat asukkaat kasvattaa ja hoitaa toivomiaan yrtejä ja muita kasveja korotetussa kasvatuspenkissä. Piha alueella on riittävästi istuintilaa kaikille 11 asukkaalle. Toisaalta he voivat valita kokoontuvansa pienemmällä joukolla tai yksin esimerkiksi keinumaa keinuun, istumaan pöydän ääreen, hoitamaan yrtejä tai grillaamaan. Hankittaessa pihalle erilaisia työskentelyvälineitä (harja, lapio, kastelukannu) tulee hankinnan yhteydessä tarkistaa, että niitä voivat käyttää sekä oikea, että vasenkätisesti toimivat asukkaat. Tilankäyttöön tuo joustavuutta myös kevyet ulkotuolit, joita voidaan helposti siirtää grillin viereen, pelipaikalle tai korotetun kasvatuslavan eteen.

Terassin helppokäyttöisyyttä ja asukkaiden sieltä saatavaa intuitiivista tiedonsaantia (periaate 3) tuetaan muokkaamalla kaikkea siellä käytettävää kirjallista materiaalia asukkaiden äidinkieltä ja kielitaitoa vastaavaksi kirjoittamalla esimerkiksi lautapeliin ohjeet selkokielellä ruotsiksi ja suomeksi lisäten ohjeisiin kuvia. Terassilla käytettävät ohjeet esimerkiksi kukkien mullan vaihtamiseen muotoillaan niin, että asukas pystyy niistä hahmottamaan toiminnan järjestyksen sekä sisällön tärkeyden (ks. Terassisuunnitelmaselostus Liite Kukkien mullan vaihto-ohje). Edellä mainittujen materiaalien muokkauksen avulla poistetaan asukkaiden toiminnan esteenä olleet monimutkaiset tai heidän kielitaitoaan vastaamattomat ohjeet. Yksikössä työskentelevät ohjaajat voivat jatkossakin tarjota tarvittaessa asukkaille kannustusta, ohjausta sekä palautetta, jotta he pystyvät tekemään niitä toimintoja, joita ovat terassille toivoneet. Asukkaita ohjataan intuitiivisesti ulkotilaan terassisuunnitelmassa tilaan valittujen materiaalien ja värien avulla liikkumaan terassille tai lähestymään siellä olevia esineitä tai asioita. Esimerkiksi ulko-ovelta johtaa terassille terassisuunnitelmassa omalla vaaleammalla värillä merkitty kä-

velyreitti ja asukkaiden itse valitsevat kukat lempiväreillään houkuttelevat heitä lähestymään ja hoitamaan niitä.

Terassilla ja sen kulkureitillä asukkaalle pyritään välittämään tietoa antamalla ulkoapäin havaittavaa tietoa (periaate 4) kirjoitettua tekstiä, kuvia ja erilaisia materiaaleja käyttäen. Pihalle on sijoitettu kylttejä, joissa on tekstiä kertomassa mihin suuntaan asukkaan tulisi siirtyä päästäkseen pihalle. Kylteissä on käytetty kuvia, jotka symboleina kertovat missä voi tupakoida, mistä päin löytyy seurapeleille varattu paikka tai, että korotetun kukkapenkin yrttejä voi kastella vieressä olevalla kastelukannulla. Väriä on käytetty esimerkiksi oven avaukseen käytettävän lukijan ympärillä, jotta se erottuisi paremmin ulkoseinästä.

Suunnittelun avulla ja esineiden huolellisella valitsemisella on pyritty estämään, että asukkaille ei tapahtuisi tahattomia vahinkoja (periaate 5). Esimerkiksi sähkögrilli on valittu niin, että siihen voidaan asentaa laite, joka sammuttaa siitä virran määrätyn ajan päästä käynnistämisestä. Ulko-oven edustalle on merkitty varoalue, joka varoittaa oven vaatimasta aukaisutilasta. Asukkaalle vaarallista toimintaa pyritään estämään tarjoamalla hänelle oman hoitajan antamaa opastusta hänen valitsemiinsa tehtäviin (kuten asumisyksikössä on tähänkin saakka tehty) ja antamalla hänelle kirjallista tai kuvallista ohjeistusta avuksi tehtävien suorittamiseen (ks. Terassisuunnitelmaselostus Liite Kukkimullan vaihto-ohje). Terassi on suunniteltu mahdollisimman minimaaliseksi ja selkeäksi, jotta siellä liikkuminen on turvallista ja asukkaita houkuttelevaa. Noudattamalla esteettömyysohjeita on pihalta poistettu kaikki jyrkät tasoerot. Jatkossa mikäli asumisyksikön henkilökunta huomaa terassilla toimimisessa vaaran paikkoja tulee heidän kertoa näistä asukkaille ja tarvittaessa asentaa tilaan varoitusmerkkejä tai antaa heille aiheeseen liittyviä ohjeistuksia.

Asukkaiden fyysistä ponnistelua on minimoitu (periaate 6) vaihtamalla manuaalisesti aukaistava ulko-ovi sähköisesti aukeavaksi oveksi. Pihalle hankittavat erilliset pinottavat tuolit on valittu niin, että ne ovat mahdollisimman kevyttä materiaalia. Myös pihan kunnossapitovälineet (harava, harja, lumikola) tulee valita niin, että ne ovat mahdollisimman kevyestä materiaalista tehtyjä.

Tilan koko ja mahdollisuus lähestyä ja käsitellä siellä olevia tuotteita (periaate 7) on huomioitu niin, että asukkaiden on mahdollista liikkua, lähestyä, käsitellä ja ulottua elementteihin, jotka tilaan on sijoitettu riippumatta heidän kehon koosta, asennosta tai liikkuvuudesta. Esimerkiksi pyörätuolilla liikkuva asukas pääsee terassisuunnitelman mitoitusten perusteella esteettömästi grillin, ruokailupöydän, korotetun kasvienkasvatusalustan luokse sekä keinun sisään. Hänen on mahdollista säilyttää neutraali kehonasento työskennellessään korotetun kasvienkasvatusalustan tai pöydän ääressä, koska pöydän korkeus on valittu tätä tukevaksi. Pihalle valittu säilytysmoduuli on valittu niin, että asukas ylettää kaikkiin siellä säilytettäviin esineisiin esteettömästi myös pyörätuolissa istuessaan.

Kaikille sopivan suunnittelun avulla olen pystynyt suunnittelemaan asukkaille esteettömän itsenäistä toimintaa mahdollistavan ja heidän toimintakykyään tukevan ympäristön. Asukkaiden itsemääräämisoikeus on suunnitelmassa otettu huomioon toteuttamalla heidän teemahaastattelussa esittämiään toiveita, mielipiteitä sekä ottamalla huomioon heidän yksilöllisiä tarpeitaan. Täten katson, että suunnittelemani tuote Toivomuspiha jatkossa houkuttelee asukkaita käyttämään sitä.

9 POHDINTA

Tässä kappaleessa pohdin kehittämishankkeeni lopputulosta työlle asetettujen kysymyksiin vastaamisen, valitsemieni teorioiden, menetelmien, käytännönsovellusten, oppimisprosessini, eettisyyden, luotettavuuden ja suositteleni jatkokehittämisehdotusten kannalta.

9.1 Tuotoksen tarkastelu

Kehittämishanketta toteuttaessani olen toiminut kirjallisuuskatsauksessa esittelemäni Kehitysvammatukiliiton selvityksen ohjeiden mukaan siten, että asukkaat ovat itse saaneet suunnitella omaan kotiinsa liittyviä asioita sekä toimintoja ja olen uskonut siihen, että he ovat kyvykkäitä tekemään näin. Kehittämishankkeen aineiston kerääminen edellä mainittua toimintatapaa tukien onnistui, kun valitsin työn metodiksi toiminnallisen lopputyön ja siihen sisältyvän asukkaiden teemahaastattelun niin, että asukkaat pystyi-

vät käyttämään kuvia kommunikoinnin apuna. Teemahaastattelun tulos olisi todennäköisesti jäänyt paljon suppeammaksi ilman kommunikaation kuvallista tukemista. Kirjallisuuskatsauksen tuottaman tiedon perusteella olen tuonut työssäni esiin kehitysvammaisten yleisiä toiveita siitä, miten ympäristöä voisi muokata heidän aistien käyttöön tukeväksi. Teemahaastattelun analyysin tuloksen avulla olen vastannut opinnäytetyön kysymykseen siitä mitä toimintoja kehityskohteen asukkaat toivovat terassille. Teemahaastattelun analyysistä ilmenee, että myös heillä itsellään on toiveita siitä, miten terassisuunniteluussa tulee ottaa huomioon asukkaiden toiminnan tukeminen. Olen vastannut kysymyksiin mitä suunnittelussa tulee ottaa huomioon, jotta se tukee asukkaiden toimintaa sekä kuinka toimintaa tulisi porrastaa toimintaterapian teorioita ja metodeja apuna käyttäen. Näin olen suunnitellut valitulle kohderyhmälle sopivan ympäristön, tuottanut tietoa jonka avulla voidaan paremmin ymmärtää, miten he kokevat ympäristönsä ja kuinka toiminnan analysoinnin avulla voidaan poistaa esteet heidän toivomaltaan toiminnalta sekä tukea heidän kykyään toimia kyseisessä ympäristössä itse valitsemiaan toimintoja tehden. Kognitiivisen viitekehyksen teorian kautta olen tuonut työhön tietoa ja ymmärrystä toimintakyvyn kognitiivisista rajoitteista. Olen tuonut esiin työssäni erilaisia mahdollisuuksia tukea kognitiivisia rajoitteita omaavan henkilön arkea antamalla esimerkkejä toiminnan soveltamisesta ja porrastamisesta terassiympäristössä. Toiminnan teoriasuuntautuneen analyysin ja toiminnan tehtäväsuuntautuneen analyysin teorian avulla olen käytännön esimerkeillä osoittanut, kuinka toimintaterapeutti voi analysoida, soveltaa ja porrastaa asiakkaan toivomaa toimintaa niin, että asiakkaan kyvyt, taidot, toiminnan vaatimukset ja ympäristön olosuhteet kohtaavat. Työssäni osoitan, kuinka ympäristön suunnittelu voi edetä kehittämishankkeeseen valittujen ympäristösuunnittelumetodien avulla, kuten kaikille sopiva suunnittelu ja suunnitteluperiaatteet dementiaa sairastaville apuna käyttäen, muodostaen lopputulokseksi esteettömän, asukkaiden kognitiota tukevan ja heitä toimintaan houkuttelevan terassin.

9.2 Metodi

Laadullisen tutkimusmenetelmän valitseminen opinnäytetyön selvityksen tekemismuodoksi on antanut minulle mahdollisuuden ymmärtää kokonaisvaltaisesti käsiteltävää ilmiötä ja toiminnallinen opinnäytetyön menetelmän avulla olen voinut toteuttaa kohderyhmän näkemykseen nojautuvan terassisuunnitelman. Työvälineenä toiminnallinen

opinnäytetyö on haastanut minua toimintaterapeuttisen ajattelun ja ammatillisen osaamisensa kehittämiseen sekä opettanut mallin, jolla voin toimintaterapeutiksi valmistumisen jälkeen työelämässä työstää vastaavia kehitysprojekteja. Työn spiraalimainen sykleinä etenevä kehittäminen on opettanut minua hakemaan tietoa eri lähteistä, perustelevaan, organisoimaan, toteuttamaan, arvioimaan, raportoimaan tuotoksestani sekä tekemään yhteistyötä eri tahojen kanssa ja olemaan valmis avoimesti keskustelemaan uusista näkökannoista. Matkan varrella olen saanut kokea, että kehittämishankkeen projektisuunnitelma ja siihen sisältyvä aikajana eivät ole kiveen hakattuja vaan elävät hankkeen etenemisen ja oppimisen myötä. Aineiston keruu menetelmät teemahaastattelun ja kuva-analyysin muodossa ovat auttaneet minua ymmärtämään kokonaisvaltaisesti käsiteltävää ilmiötä verratessani kohderyhmän näkemyksiä valitsemaani teoreettiseen pohjaan. Aarrekartta-kuvien kuva-analyysi antoi minulle sisäisen kuvan siitä, miten asukkaat näkevät maailman ympärillään. Teemahaastattelun analyysin tuloksesta sain laajasti vastauksia kehittämishankkeelle asetettuihin kysymyksiin, joten koen, että analysoinnin tulos on validi. Tehdessäni analyysiä teemahaastatteluista jouduin kuitenkin pohtimaan haastateltavien kielellisten ilmauksien vaikeuden merkitystä analyysin lopputulokseen, sitä miten oma kielenkäyttöni on vaikuttanut saatuihin tuloksiin ja miten olen pystynyt ymmärtämään haastateltavia haastattelutilanteessa. Esimerkiksi jo ensimmäisen haastattelun yhteydessä kävi ilmi, että asukas ei tunnistanut sanaa terassi, joten haastattelulomakkeeseen korjattiin terassi-sanalla tilalle asukkaan tunnistama sana piha. Aineistojen analysoinnin lopputulos osoitti, että vaikka toiminnallinen opinnäytetyö luetaan laadulliseksi tutkimukseksi, joka tuottaa tietoa asukkaiden omista käsityksistä koskien terassin käyttöä, voi se myös antaa määrällistä tietoa (Taulukko 1 Asiat, joista asukkaat ilmoittavat olevansa kiinnostuneita uudella pihalla). Analyyseistä saadut laadulliset ja määrälliset tiedot ovat tukeneet toisiaan muotoillessani kehittämissuunnitelmaa ja lopputuotetta eli Toivomuspihaa. Toivon, että tietoja voidaan vastaavasti käyttää myös jatkokehittämisen apuna, kun lopputuote toteutetaan fyysisesti. Toiminnalliseen opinnäytetyöhön pohjautuva kehittämishanke oli haastava, sillä se oli hyvin laaja yksin toteutettavaksi. Hanke sisälsi myös osa-alueita, jotka eivät sisälly toimintaterapian opintosuunnitelmaan..

9.3 Oppimisprosessi

Kehittämishankkeen yhteydessä on osaamiseni vahvistunut projektin suunnittelun, toteutuksen ja raportoinnin osalta. Projektijohtajana toimiminen kehittämishankkeen yhteydessä antoi minulle mahdollisuuden osoittaa, että olen kykenevä jatkossa vastaaviin projektiluontoisiin työelämän kehittämistehtäviin. Kehittämishankkeen aikana opin työskentelemään itsenäisesti ja päämäärätietoisesti kriittisellä, tutkivalla sekä kehittävällä työotteella. Kirjallinen ja suullinen viestintäosaamiseni kehittyi hankkeen etenemisen myötä. Vaikeaksi koin oppimisprosessin aikana kirjallisen viestimisen kehittämishankkeen tuloksista, sillä kehittämistyön aihe oli hyvin laaja ja kerättyä tietoa oli paljon. Haastavaa oli myös opetella käyttämään SketchUp-piirustusohjelmaa, sillä sen käyttäminen ei ole osa toimintaterapeutin opinto-ohjelmaan. Kehittämishankkeen aihe oli minulle opiskelijana erittäin kiinnostava, sillä se oli minulle uusi ja antoi mahdollisuuden toteuttaa toimintaterapeutin työnprosessia käytännössä. Pääsin käyttämään hyväksi tutkittua tietoa alkukartoitusta tehdessäni. Tilanteen arvioinnin tein teemahaastattelemalla asukkaita. Kehittämishankkeen tavoitteiden suunnittelun pohjana käytössäni oli asukkaiden aito tarve ja kehittämishankkeen tilaus. Kehittämishankkeen toteuttamissuunnitelman eli terassisuunnitelmaselostuksen teon yhteydessä pääsin käyttämään terassin ympäristön suunnittelun avuksi valitsemiani toimintaterapian viitekehyksiä sekä menetelmiä, joihin samalla tutustuin syvemmin. Kehittämistyön lopuksi käytin toimintaterapeutin ydinosaamisaluetta eli toiminnan analysointia ja soveltamista tekemässäni ohjeistuksessa, jossa annoin esimerkkejä asukkaiden toivoman toiminnon toteuttamiseen. Näin pääsin sovittamaan yhteen asukkaiden kyvyt ja taidot sekä heidän teemahaastatteluissa toivomansa toiminnon vaatimukset. Lopuksi arvioin kehitystyön tulosta eli terassisuunnitelmaa yleisen kaikille sopivan suunnittelumetodin avulla. Tätä kokemusta voin jatkossa käyttää hyväksi tulevassa ammatissani. Tärkeimpänä yksittäisenä oppina minulle kehitystyöstä jäi tieto siitä, kuinka tärkeää on selvittää asukkaiden ympäristön heille antama aistitietoa, jotta ympäristö voi tukea heidän kognitiotaan sekä käynnistää motorista toimintaa. Käytännön esimerkkinä tästä ovat visuaalista havainnointia tukeva kuvakorttien käyttö teemahaastattelun yhteydessä kommunikoinnin mahdollistajana ja auringon lämmön aistimisen puoleensa houkuttelevuus asukkaan suunnitellessa ulkoilua terassilla.

9.4 Eettisyys ja luotettavuus

Olen toiminut kehittämishankkeessa toimintaterapeutin ammattieettisiä ohjeita noudattaen. Kehittämishankkeen lopputuloksen eli terassisuunnitelman olen perustanut tekemäni kirjallisuuskatsauksen antamille teoreettisille lähtökohdille, työlle valitsemilleni teoreettisille viitekehyksille ja metodeille sekä tiedonhankinnan kautta saamalleni analysoidulle tulokselle. Tuon kehityshankkeen raportissa esiin edellä mainitut asiat osoittaen, että olen suunnitellut kehitystyöni huolellisesti, toteuttanut sen tavoitteellisesti sekä kirjannut sen tarkasti. Tällä osoitan, että pystyn seuraamaan kuntoutusalan kehittymistä ja soveltamaan hyväksi havaittuja käytäntöjä omassa työssäni luotettavasti. Työni lähtökohtana on koko sen toteuttamisen ajan ollut asukkaiden etu. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että asukkaiden voimavarat on huomioitu poistamalla projektisuunnitelmasta tiedonhankinnan yhteyteen suunniteltu asukkaiden havainnointi arjen toimintojen parissa sekä muuttamalla teemahaastattelu ryhmämuotoisesta yksilöhaastatteluksi. Näin olen toiminut, jotta kehitystyöhön osallistuminen ei olisi asukkaille liian raskasta. Kehityshankkeen lopputuloksen avulla osoitan, että toimintaterapiaa apuna käyttäen voidaan ympäristön suunnittelun avulla tukea asukkaita osallistumaan jatkossa mahdollisimman omatoimisesti oman elämänsä eri tilanteisiin asumisyksikön terassilla. Osoitan työssäni toteen, että pystyn tuottamaan asukkaille ja henkilökunnalle itsenäistä toimintaa edistävää tietoa, jota asukkaat voivat hyödyntää itsenäisessä päätöksenteossa. Katson, että kehittämishankkeeni tulos edistää sekä ylläpitää asukkaiden toimintakykyä juuri heille merkityksellisellä elämänalueella. (vrt. Toimintaterapeutin ammattieettiset ohjeet)

Kehittämishankkeen prosessi ja sen tulos ovat luotettavia, sillä olen tehnyt prosessille ennakkosuunnitelman, jonka opinnäytetyön ohjaaja hyväksyi ja jonka avulla olen etukäteen varmistanut, että hankkeesta saatavat tulokset ovat oikeita. Ennakkosuunnitelmaan olen määritellyt kehityshankkeelle asetetut kysymykset, aineistonkeruu- ja analysointimenetelmät. Kehityshankkeen prosessi on tarkkaan kirjattu raporttiini, jotta se voidaan jäljittää. Tiedonhankintani on ollut monilähteistä sisältäen kirjallisuuskatsauksen, teemahaastattelun, Aarrekartta-kuvat ja keskustelut yhteistyökumppaneiden kanssa. Aineistot olen säilyttänyt kehittämishankkeen hyväksymiseen asti, jotta niiden aitous voidaan tarvittaessa todentaa. Kehittämishankkeen raportissa ja terassisuunnitelmaselostuksessa olen perustellut analysoimieni aineistojen sekä opinnäytetyön teorian perusteel-

la terassisuunnitelmaan tekemiäni ratkaisuja. Aineistoin luotettavuuden olen vahvistuttanut opinnäytetyönohjaajalla pyytämällä häntä lukemaan läpi kehittämishankkeen lopuraportin sekä terassisuunnitelmaselostuksen. Tuotoksen yleistettävyyden tarkistavat työn tilaaja Rinnekoti-säätiön edustajat sekä Paljerinteen asukkaat käydessään läpi tuotokseni. (vrt. Kananen 2017 s. 69—74)

Toimintaterapeuttien eettisen ohjeistuksen mukaan olen selvittänyt työssäni kehityskohteen asukkaiden toiminnalliset tarpeet heitä itseään kuunnellen ja löytänyt tavan, jolla heidän tarpeensa voidaan käytännössä tyydyttää. Näin olen toiminut kohderyhmän asiamiehenä tuoden esiin ilmiöitä, joita tulevaisuudessa tulisi muuttaa. Suunnittelemani terassisuunnitelman toteuttaminen käytännössä estää asumisyksikön asukkaita jatkossa kokemasta toiminnan rajoittumista asumisympäristössään, sillä heitä ei enää estetä osallistumasta heille merkityksellisiin toimintoihin johtuen tekijöistä joihin he itse eivät ole aiemmin voineet vaikuttaa.

9.5 Kehittämisehdotukset

Rinnekoti-säätiölle kehittämäni ja raportoimani tuotteen eli Toivomuspihan kehittämismenetelmä ovat ajankohtainen, sillä vastaavat kehityskohteet kuin Paljerinteen asumisyksikön terassi yleistyvät Suomessa kaiken aikaa, kun kehitysvammaisten laitoshuoltoa puretaan. Kehittämismenetelmän edelleen jalostaminen tulevien kehityskohteen käyttöön antaisi uudenlaisen asukaslähtöisen tavan lähestyä kehitysvammaisten asuinympäristöön tehtäviä korjausrakennusmuutoksia. Esteettömyyden tulisi jatkossa olla aina yksi kriteeri korjaushankkeiden tarveselvitysvaiheessa. Asumispalveluja tarjoavat tahot voisivat jatkossa osoittaa noudattavansa hyväksi todettua käytäntöä ja laatia oma-aloitteisesti esteettömyystyönsä pohjaksi oman esteettömyyssuunnitelmansa, jossa he määrittelisivät esteettömyyden edistämisen tavoitteensa, keinonsa ja seurantatapansa omassa organisaatiossaan. Esteettömyyden toteuttamisen välineeksi voisi jatkossa kehittää juuri kohderyhmälle muokatun esteettömyyskartoituksen, jonka avulla asukkaat voivat ilmaista myös omia toiveitaan ympäristön suunnittelulle. Kartoituksen tulisi antaa kehitettävästä kohteesta vastaavia tietoja kuin tässä kehittämishankkeessa on esitetty tiedonhankinnan tuloksena eli tarkkaa mittatietoa kartoitettavasta kohteesta, tietoa sidosryhmien tarpeista sekä heidän ympäristössä havaitsemiaan ongelmia kuten tilantar-

vetta, tasapainon säilyttämistä heikentäviä yksityiskohtia, orientoitumisen helppoutta auttavia asioita, etäisyyksiä, ulottumista, monimutkaisuutta, voimattomuutta, kommunikaatiota, turvattomuutta, aistiärsyкkeitä, allergiaa aiheuttavia tekijöitä, ja tuoda esiin kehityskohteen ympäristöä koskevat yhdenvertaisuusongelmat. Toivon, että kehitystyöni osoittaa toimintaterapian näkemyksen tarpeellisuuden ympäristön kehittämisessä ja että tulevissa kehityskohteissa niin Suomessa kuin ulkomaillakin ympäristön suunnitteluun osallistuisi myös toimintaterapeutti, joka on erikoistunut esteettömyyskartoitusten tekemiseen.

LÄHTEET

- Aina ei tarvitse olla ajan tasalla*, Kehitysvammatukiliitto ry. Saatavilla: <https://storage.googleapis.com/tukiliitto-production/2017/10/ainatarvitseeollaajantasalla.pdf> Haettu: 4.7.2017.
- Allen, Claudia. 1982, Independence Through Activity: The Practice of Occupational Therapy (Psychiatry). *American Journal of Occupational Therapy*, Vol. 36, s. 731—739.
- Arvio, Maria & Aaltonen, Seija. 2011, *Kehitysvammainen potilaana*, Duodecim, Helsinki.
- Conway, Maggie. 2008. *Occupational Therapy and Inclusive Design – Principles for practice*, C.O.S. Printers Ltd, Singapore.
- Definition of intellectual disability, AAID* (American Association of Intellectual Disabilities). Saatavilla: <http://aaid.org/intellectual-disability/definition> Haettu: 20.7.2017.
- Definition of intellectual disability, WHO Regional office for Europe*. Saatavilla: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/noncommunicable-diseases/mental-health/news/news/2010/15/childrens-right-to-family-life/definition-intellectual-disability> Haettu: 20.07.2017.
- Disabilities*, World Health Organisation. Saatavilla: <http://www.who.int/topics/disabilities/en/> Haettu: 28.07.2017.
- Elämää Aspergerin syndrooman kanssa*, Inhimillinen tekijä, 2017, YLE Areena, tuottaja: Flinkkilä, Anne. Saatavilla: <https://areena.yle.fi/1-2270133> Haettu: 28.10.2017.
- Erityishuollossa olevien itsemääräysoikeus, 2016*, Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavissa: http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/erityishuollossa-olevien-itsemaaramisoikeus-vahvistuu Haettu:29.12.2017.
- Esteettömyys asenteeksi-* ohje, Autismi- ja Aspergerliitto. Saatavilla: https://www.autismiliitto.fi/toimintaa_ ja_tukea/esteettomyys Haettu: 9.6.2018.
- Esteettömyys ihmisoikeutena*, Via-projekti. Saatavilla: http://www.vike.fi/via/index.php?option=com_content&view=article&id=54&Itemid=55 Haettu: 29.12.2017.
- Examensarbete, 2014*, Yrkeshögskolan Arcada. Saatavilla: <https://start.arcada.fi/sv/examensarbete#r13> Haettu 28.6.2018.

- God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland*, 2012, Forskningsetiska delegationen i Finland. Saatavilla: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf Haettu 28.6.2017.
- Guillemin, Marilys, 2004, *Understanding Illness: Using Drawings as a Research Method*. Teoksessa: *Qualitative Health Research*. Left Coast Press, Walnut Creek.
- Hautala, Tiina, Hämäläinen, Tuula, Mäkelä, Leila & Rusi-Pyykkönen, Mari, 2013, *Toiminnan voimaa – Toimintaterapia käytännössä*, Bookwell Oy, Porvoo.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula, 2009, *Tutki ja kirjoita*, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Hämeenlinna.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena, 2001, *Tutkimushaastattelu -Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*, Yliopistopaino, Helsinki.
- Jokinen, Tapani, 2001, *Tuotekehitys*, Hakapaino Oy, Helsinki.
- Kananen, Jorma, 2017, *Kehittämistutkimus interventiotutkimuksen muotona- opas opinäytetyön ja pro gradun kirjoittajalle*, Suomen Yliopistopaino Oy, Jyväskylä.
- Kananen, Jorma. 2014, *Laadullinen tutkimus opinäytetyönä – miten kirjoitan opinäytetyön vaihe vaiheelta*, Suomen Yliopistopaino Oy, Jyväskylä.
- Kaski, Markus, Manninen, Anja & Pihko, Helena, 2012, *Kehitysvammaisuus*, Sanoma Pro, Helsinki.
- Kehityshäiriöt ja oppimisvaikeudet*, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri HUS. Saatavilla: https://www.hus.fi/sairaanhoito/lasten-sairaanhoito/lastenneurologia/Neurokognitiiviset_hairiot/Kehityshairiot_ja_oppimisvaikeudet/Sivut/default.aspx Haettu: 27.10.2017.
- Kehitysvammaisuus*, Kehitysvammaliitto. Saatavilla: <http://www.kehitysvammaliitto.fi/kehitysvammaisuus/> Haettu: 7.11.2017.
- Kielhofner, G., 2008, *Model of Human Occupation – theory and application*. 4. painos, Lipincott Williams and Wilkin, Baltimore.
- KV-tietopankki, 2017, Rinnekotisäätiö. Saatavilla: <http://www.kvtietopankki.fi/kehitysvammaisuus> Haettu: 27.10.2017.
- Kulomäki, Tuula, Tani, Pekka & Waris, Petra, 2011, *Aspergerin oireyhtymä tytöillä ja naisilla*, *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*, vol. 127 nr 15, s. 1571—1571. Saatavilla: <http://www.duodecimlehti.fi/lehti/2011/15/duo99697> Haettu: 28.10.2017.
- Laatusuositukset kehitysvammaisten henkilöiden asuntojen rakentamiseen*, Kehitysvammaliitto. Saatavilla: <https://www.kehitysvammaliitto.fi/wp->

[content/uploads/laatusuosituksset_asuntojen_rakentamiseen_2010_2017.pdf](#) Haettu: 4.7.2017.

Laitoksesta yksilölliseen asumiseen. Kehitysvammaisten asumisen ohjelman toimeenpanon arviointi ja tehostettavat toimet vuosille 2016–2020. Seurantaryhmän loppuraportti, Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavilla: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74818/Rap_ ja_muistioita_2016_17.pdf?sequence=1 Haettu: 26.10.2017.

Lindqvist, Sonya. Tietoa Paljerinteen lopputyön tilauksesta [suullinen]. Haastattelu. 30.5.2017.

Mielenterveys, Vernerinet, verkkopalvelu kehitysvammaisuudesta. Saatavilla: <https://verneri.net/yleis/mielenterveys> Luettu: 20.07.2017.

Minun suunnitelmani -vihko, Kehitysvammaisten tukiliitto ry. Saatavilla: http://verneri.net/yleis/sites/default/files/dokumentit/pdf/kvps_minun_suunnitelmani_web.pdf Haettu: 1.11.2017.

Omaa kotia kohti -julkaisu, Kehitysvammaisten tukiliitto ry. Saatavilla: http://www.kvtl.fi/media/Projektit/AsuntojaAsunnottomille/Omaa_kotia_kohti.pdf Haettu: 4.7.2017.

Omaa kotia kohti -julkaisu, Kehitysvammaisten tukiliitto ry. Saatavilla: <https://docplayer.fi/1191177-Omaa-kotia-kohti-susanna-paavilainen-vantaa-kehitysvammaisten-tukiliitto-ry.html> Haettu: 30.3.2019.

Oma ovi, Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavilla: http://www.kvtl.fi/media/Julkaisut/Oppaat/1256545820oma_ovi_-_opas_.pdf Haettu: 4.7.2017.

Paljerinne, 2017, Rinnekotisäätiö. Saatavilla: <https://www.rinnekoti.fi/rinnekoti/toimipisteet/toimipiste/paljerinne.html> Haettu: 27.10.2017.

Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus, Invalidiliitto. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/hki4all/ohjeet/SURAKU_Loppuraportti.pdf Haettu: 2.6.2018.

Rinnekodin vuosikertomus 2017, Rinnekotisäätiö. Saatavilla: <https://www.rinnekoti.fi/rinnekoti/rinnekoti-konserni/vuosikertomus.html> Haettu: 12.10.2018.

Rinnekoti, 2017, Rinnekotisäätiö. Saatavilla: <https://www.rinnekoti.fi/etusivu.html> Haettu: 27.10.2017.

Rose, Gillian, 2001, *Visual Methodologies*, SAGE publications Ltd, London.

- Salonen, Kari. 2013, *Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön – opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle*, Turun ammattikorkeakoulu, Turku.
- Salonen, Lauri. 1990, *Projekt pågår*, Studentlitteratur, Lund.
- Sievänen, Liisa & Sievänen Markku, 2014, *Vaikeasti kehitysvammaisten asuntojen ja asuinympäristöjen suunnitteluopas – koti kaikille hanke*, Edita Prima Oy, Helsinki.
- Sjölund, Anna & Beijerot, Susanne, 2014, *Asumisen lähituki autismin kirjon aikuisille*, Keili Oy, Vantaa.
- SketchUp-mallinnusohjelma, SketchUp. Saatavilla: <https://www.sketchup.com/> Haettu: 1.3.2019.
- Stenlund, Heikki, 1996, *Projektin johtamisen perusteet*, Oy Edita Ab, Helsinki.
- Svensk, Arne, 2001, *Design av kognitiv assistans*, lisenssiaatintyö, Lunds tekniska högskola, Avdelningen av rehabiliteringsteknik, Institutionen för designvetenskaper. Saatavilla: <https://lup.lub.lu.se/search/ws/files/6139470/3515734.pdf> Haettu: 1.12.2017.
- Tani, Pekka, *Tunne autismi* [suullinen]. Tunne autismi -tapahtuma. Luento: 28.10.2017.
- Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet*, Toimintaterapeuttiliitto. Saatavilla: https://www.phsopsyk.net/files/omat_julkinen/8_linkit/toimintaterapeutin_ammattieettisetohjeet2011.pdf Haettu 28.6.2017.
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina, 2003, *Toiminnallinen opinnäytetyö*, Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Väänänen, Ida, 2014, *Kehitysvammaisten asuminen ratkaisumalleja asukaslähtöiseen asutosuunnitteluun*, diplomityö, Tampereen teknillinen yliopisto, Talouden ja rakentamisen tiedekunta, Arkkitehtuurin laitos. Saatavissa: <https://dspace.cc.tut.fi/dpub/handle/123456789/22142> Haettu: 18.7.2017.
- Älyllinen kehitysvammaisuus, 2017*, Lääketieteen sanasto. Terveyskirjasto, Kustannusosakeyhtiö Duodecim Oy. Saatavilla: http://www.terveysportti.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=ltt03834 Haettu: 20.07.2017.

LIITTEET

LIITE 1 OPINNAÄYTETYÖN TILAUS

Opinnäytetyön tilaus

Beställare/ Tilaaja: Asumispalvelut Paljerinne, Rinnekotisäätiö.

Tema/Aihe: Tillföra möjliggörande faktorer för självständig meningsfullaktivitet till gård samt omgivning i ett boende för personer med psykiatrisk samt utvecklingsstörnings diagnos.

Metod/Menetelmä: Arbetet kan utföras som en litteraturforskning för kartläggning, dock önskar beställaren att brukaren får bli hörd i processen.

Bakgrund/Taustaa: Paljerinne är ett nytt boende som öppnat sommaren 2016 var det bor 11 personer med olika diagnoser (utvecklings hämningar, psyk). Huset är beläget nära Helsingfors centrum och husets gård är väldigt begränsad. Vi önskar ett arbete som berör hur det kan tillföras möjligheter till aktiviteter som brukaren upplever som meningsfull samt att gården är tillgänglig för alla oavsett funktionsnedsättning. För gården finns en plan och ritning och arbetet behöver utföras inom ramarna som detta lägger samt efter en ekonomisk begränsning. Till arbetet finns möjlighet att utnyttja information från ett pågående projekt i boendet som kartlägger brukarens önskemål och drömmar till en meningsfull vardag. För beställaren är det viktigt att brukarens röst blir hörd samt att förslag på förändringar förespråkar självständig aktivitet.

Mål/Tavoitteet: För projektet och syften till studerande: Att kartlägga och presentera hur vi kan göra gården samt omgivningen av huset möjliggörande och lockande för brukaren till självständig och meningsfull aktivitet. Vi önskar oss konkreta exempel och kan möjligtvis erbjuda studeranden en möjlighet att förverkliga dessa förändringar fysiskt. Viktigt blir att brukarens önskemål står i centrum och att gården blir tillgänglig för alla oavsett begränsningar (ramper etc kan behövas planeras). Beställaren önskar att arbetet presenteras och förverkligas på det finska språket. Vi önskar att arbetet kan starta så fort som möjligt, under våren 2017 men det är möjligt att påbörja arbetet under hösten 2017.

LIITE 2 KIRJE TEEMAHAASTATTELUUN OSALLISTUVILLE

Hyvä teemahaastatteluun osallistuja,

Olen Christina Lindgren viimeisen vuoden toimintaterapian opiskelija Arcada ammattikorkeakoulusta. Kirjoitan opinnäytetyöni asumisyksiköllesi Paljerinteelle suunniteltavasta pihaterassista. Jotta terassin suunnitelmasta tulisi Paljerinteen asukkaiden eli juuri sinunkin näköinen haluaisin haastatella sinua sekä muita Paljerinteen asukkaita. Haastattelu on teemahaastattelu eli kokoonnumme yhdessä haastatteluun saapuvien kanssa keskustelemaan toiveistanne koskien terassin suunnitelmaa.

Teemahaastattelun ajankohta on xx.02.2018 klo xx -xx.

Haastattelu kestää noin 45 minuuttia.

Teemahaastattelun aiheena on toimintaan houkutteleva terassi. Haastattelussa keskustellaan esimerkiksi

- **Mitä haluaisit tehdä terassilla (pihalla)?**
- **Minkälaisen toivoisit terassin (pihan) olevan ympäristönä?** Pidätkö esimerkiksi väreistä, varjosta, kasveista? Toivotko esimerkiksi grilliä tai keinua pihalle?
- **Mitä apua tarvitset, jotta voit tehdä sinulle mieluisia asioita terassilla (pihalla)?** Käytätkö ulkoillessasi rollaattoria? Tarvitsetko henkilökohtaista apua? Käytätkö kuvia kommunikoinnissa?

Haastatteluun voit ottaa mukaan tarvittaessa kommunikointivälineitä, kuten kuvia tai Talking mat-keskustelualustasi. Mikäli koet, että on mukavampi keskustella ryhmässä oman ohjaajasi avustuksella, on hänkin tervetullut mukaan.

Keskustelumme on luottamuksellinen ja se videoidaan. Materiaali käytetään vain nyt tekemääni opinnäytetyöhön. Osanottajia ei voi tunnistaa haastattelun tuloksesta. Tutkimus on vapaaehtoinen ja osallistuja voi keskeyttää osallistumisensa niin halutessaan.

Jos haluat lisätietoa haastattelusta tai opinnäytetyöstäni voit ottaa yhteyttä minuun tai opinnäytetyöni ohjaajaan.

Ystävällisin terveisin

Christina Lindgren

Opinnäytetyön tekijä

p. 040 7708 297

lindgrle@arcada.fi

Marina Arell-Sundberg

Opinnäytetyön ohjaaja, toimintaterapian opettaja

p.0207 699 426

marina.arell-sundberg@arcada.fi

LIITE 3 TEEMAHAASTATTELULOMAKE

I Toiminta: ”Mitä toimintoja Paljerinteen asukkaat haluavat tehdä terassilla?”

A) Mitä teet nyt terassilla?

Mitä osaat jo tehdä terassilla?

Onko jotain mitä osaat tehdä, mutta et saa tehdä terassilla? Miksi et saa tehdä?

B) Mitä haluaisit tehdä terassilla?

Mitä haluaisit oppia tekemään terassilla?

Mitä et tee nyt, mutta haluaisi tehdä tulevaisuudessa terassilla?

Ottaa aurinkoa

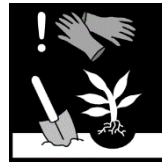
Grillata

Kuunnella musiikkia

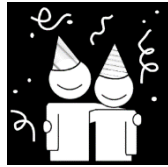
Hoitaa kasveja

Jumpata/Tanssia

Pitää juhlat

Juoda kahvia

Keinua

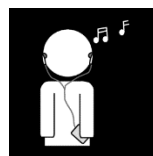
Laiskotella/Levätä

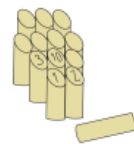
Keskustella

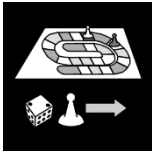
Kuunnella musiikkia korvalapuilla

Pelata

Pelata lautapeliä

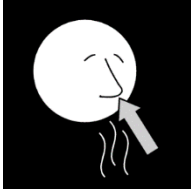
Laulaa/Soittaa kitaraa Kastella kukkia

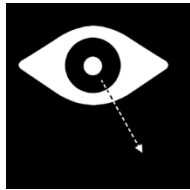
Lukea

HaistaaKukkia

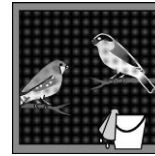
Katsella

ja kuunnella

Lintuja

Maistaa

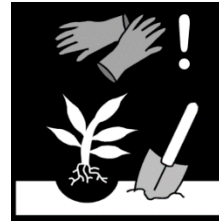
Mansikoita

Koskea

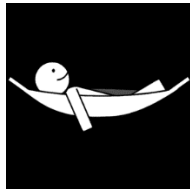
Kasveja/Multaa

Kommunikoida

Keinua riippukeinussa

Liikkua

Katsella koiraa

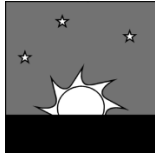
Muu toiminta? Mikä?

C) Mitä asioita tai tekemisiä haluat tehdä terassilla aamulla, päivällä, illalla, kesällä tai talvella?

Mikä estää sinua toimimasta terassilla aamulla jne ?

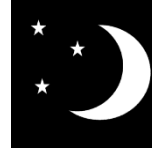
Aamu

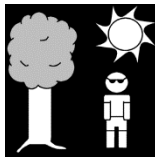
Päivä

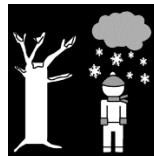
Ilta/Yö

Kesä

Talvi

D) Haluatko tehdä asioita terassilla yksin, yhdessä toisen asukkaan kanssa, ryhmässä, vanhempien kanssa, ystävien kanssa?

Mikä estää sinua toimimasta terassilla heidän kanssaan tai yksin?

Yksin

Ystävän kanssa

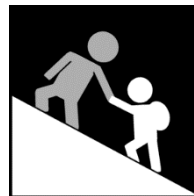
Ryhmässä

Perheen kanssa

Avustajan/Ohjaajan kanssa

E) Mitä olet ennen tehnyt pihalla? Kotona? Mökillä?

Oliko mukavaa? Miksi?

Muistella

Hyvä

Huono

II Ympäristö: ”Mitä terassin ympäristön suunnittelussa tulee ottaa huomioon, jotta se tukee asukkaita heidän toivomien toimintojen tekemisessä terassilla?”

A) Mikä esine tai asia houkuttelee sinua toimimaan? Tekemään asioita?

Minkä esineen/asian haluat terassille? Miksi?

Onko joku esine tai asia mitä et halua terassille? Miksi?

Aurinkotuoli

CD soitin

Grilli

Maalausteline

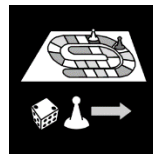
Pöytä ja tuolit

Pihapeli

Lautapeli

Työvälineet (vasara, saha)

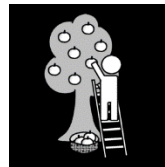
Joulukoristeet

Mansikka

Omenapuu

Askartelu/teatteri/musiikki

Harja

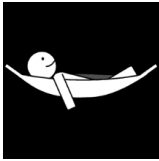
Kukkien hoito

Kastelukannu/Harava Keinu

Riippukeinu

Pallo

Kukka

Eväsretkikori

Viltti

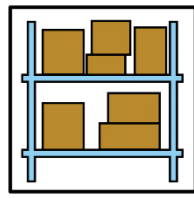
B) Missä haluaisit, että esineitä/tavaroita säilytetään?

Miksi?

Terassilla kaapissa

Varastossa ulkona

Sisällä talossa

C) Aistikokemukset: näkö-, kuulo-, haju-, maku-, tunto- ja liikeaistit

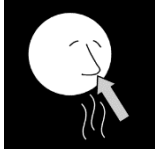
Onko joku, josta pidät? Minkä haluat terassille? Miksi?

Onko joku, jota inhoat/et pidä? Et halua terassille? Miksi?

Haju

Haluatko haistella asioita? Mistä pidät? Mistä et pidä? Miksi?

Haistaa

Kukkia

Yrttejä (Minttu/Basilika)

Pidän

En pidä

Maku

**Haluatko maistaa marjoja? Hedelmiä? Vihanneksia? Mausteita?
Mistä pidät? Mistä et pidä? Miksi?**

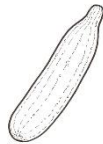
Marja

Mansikka

Vihannes

Kurkku

Maustekasvi

Minttu/Basilika

Pidän

En pidä

Tunto

**Haluatko koskettaa kukkia? Vesipisaroita? Ruohoa? Kiveä? Hiekkaa?
Mistä pidät? Mistä et pidä? Miksi?**

Koskettaa

Kukka

Vesisade

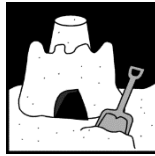
Ruoho

Tuuli

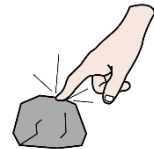
Hiekka

Puu

Kivi

Pidän

En pidä

Kuulo

Mistä äänistä pidät ulkona?

Mistä äänistä et pidä? Häiritsevätkö äänet sinua ulkona? Miksi?

Kuunnella

Torvi

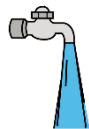
Auto

Linnun laulu

Veden solina

Musiikki

Koira

Pidän

En pidä

Liike ja tasapaino

- Pidätkö kävelemisestä pihalla? Pidätkö keinumisesta? Pidätkö hyppimisestä?
- Mistä pidät? Mistä et pidä? Miksi?

Kävellä

Keinua

Hyppiä

Kiivetä

Pidän

En pidä

Näkö

Pidätkö katselemisesta? Mistä pidät? Mistä et pidä? Miksi?

Katsella

Yksivärinen

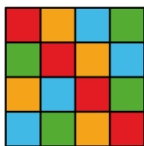
Monivärinen

Raidallinen

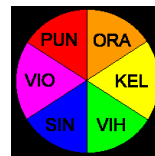
Ruudullinen

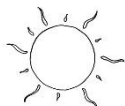
Kuviollinen

Väriympyrä

Aurinkoinen/Valoisa

Hämärä/Ilta/Yö

Jouluvalot

Auringonsuojassa Suojaisa tila

Rajattu/Aidattu

Kiiltävä

Läpinäkyvä

Heijastava

Paljon tavaroita

Vähän tavaroita

Pidän

En pidä

Kiitos vastauksistasi!

LIITE 4 KEHITTÄMISHANKKEEN PROJEKTISUUNNITELMA

Ideointivaihe kesä 2017	Ryhmä- tapaamiset Alustava kirjallisuus- katsaus	Opiskelija Ideointivaiheen ryhmä Ohjaava opettaja	Opinnäytetyön idea - opintokokonaisu- den dokumentti (aihe, kirjallisuus- katsaus, käytännön ongelmat, kysy- mykset, tutkimus- menetelmä, proses- siaikataulu)	Valistelu- vaihe
	Tapaaminen asumisyksikön erityisohjaajan kanssa	Opiskelija Erityisohjaaja	Opinnäytetyön tilaa- jan lupahakemus Valokuvat pihasta Arkkitehtitoimiston suunnitelma	
Suunnittelu- vaihe syksy 2017	Ryhmä- tapaamiset	Opinnäytetyötä ohjaavat opettajat Opiskelijat	Opinnäytetyön suunnitelma- opintokokonaisu- den dokumentti (teoriat, kirjallisuus, tutkimukset, teema- haastattelusuunni- telma, metodi, suunnitteluprosessi).	
Suunnit- teluseminaari 29.1.2018	Suunnitel- maseminaari	Arvioivat opettajat Opponentti Opiskelija	Opinnäyte työsuunnitelman suullinen esittely PowerPoint -esitys Ammatti- korkeakoulun hy- väksyntä työn jatkamiselle	
Lupakäsittely Rinnekoti 02/2018	Tilaaajan tutkimus- lupakäsittely	Opiskelija Rinnekodin yh- teyshenkilö Tutkimuslupa- kokouksen osan- ottajat Rinneko- dissa	Tutkimuslupa työn tilaaajan Rinnekodin organisaatiolta	
Materiaalin kerääminen asumis- yksikössä 03/2018	Asukkaiden teemahaastatte- lut Aarrekartta- materiaalin kerääminen	Ohjaava opettaja Opiskelija Asumisyksikön erityisohjaaja Asukkaat	Nauhoitetut haastat- telumateriaalit Valokuvat Aarrekartta- aineiston pihaa kos- kevasta osasta	Kenttä- vaihe

Analysointi kesä 2018	Aarrekarttojen ja teemahaastat- telujen analysointi	Opiskelija	Aarrekartta-analyysi Teemahaastattelujen analyysi	Teoreti- sointi ja dokumen- tointi
Intervention tuottaminen 08-09/2018	Konkreettisen ratkaisun tuot- taminen opin- näytetyön ky- symyksiin	Opiskelija	Terassipiirustus Käytännön esimer- kit	
Syksy 2018	Opinnäytetyön puhtaaksi kirjoittaminen	Opiskelija Suomenkielen opettaja	Lopullinen opinnäytetyö	
Opinnäyte- seminaari 05/2019	Opinnäyte- seminaari Thesis Forum	Opiskelija Arvioivat opettajat Opponentit	Opinnäytetyön suul- linen esittely PowerPoint -esitys Opinnäytetyön hyväksyminen ja arviointi Kerättyjen materiaa- lien tuhoaminen	Arviointi

LIITE 5 SVENSK SAMMANFATTNING AV EXAMENSARBETE

INLEDNING

Målet i det nuvarande bostadsprogrammet för personer med funktionsnedsättning i Finland är att möjliggöra individuell boende i enskilda bostäder i vanliga bostadsområden. Enligt litteratur har utvecklingen av serviceboende studerats i Finland främst i samband med inomhusmiljöer, därför behövs mer information om utformningen av utomhus miljöerna. Rinnehemmet-stiftelsens boendeenhet Paljerinne i Helsingfors har gjort en beställning att presentera en plan för en terrass som stimulerar till meningsfulla aktiviteter för de inneboende. Detta arbete förverkligas som ett verksamhetsinriktat arbete. Arbetet utgår från en kognitiv referensram, teoretisk analys av verksamheten och uppgiftsorienterad analys av verksamheten. Som metod för planeringen av terrassen användes Universal Design och Design principles for dementia. Tillgänglighetsriktlinjer av Rakenustieto Oy och ARA - finansierings och utvecklingscentralen för boende har använts för att rita planen för terrassen. I det här examensarbete visas att ergoterapeuters yrkes-

kunnande kan också användas till att planera olika fungerande och ändamålsenliga utrymmen.

UTVECKLINGSARBETETS MÅLSÄTTNING

Utvecklingsarbetet är beställt av Rinnehemmet -stiftelse. Stiftelsens ändamål är att bjuda boendeservice som är planerat enligt inneboendes behov och önskemål. Kartläggningen till Paljerinne fastighet visades att utomhusområdena inte uppnår kraven i dagens läge. Rinnehemmet-stiftelse vill utveckla sina boende enheter och riktar sina resurser till att utveckla sina utrymmen. Till utvecklingsområde valdes Paljerinne boende enhetens gård. Boendeenheter belägger sig i ett höghus och lägenheter har inte egna balkonger. Därför är det viktigt för inneboende att ha möjlighet att utbringa sin tid på gården. Beställaren önskar att inneboende får uttrycka sina behov och önskemål under hela processen. I boendeenheter bor 11 vuxna inneboende som har funktionsnedsättning. Det är meningen att examensarbetet kompletterar gårdsplanen som arkitektbyrån har planerat. Målet för examensarbetet är att utveckla en gårdsplan som motsvarar dagens krav. Gårdsplanen skall också aktivera inneboende att fungera så självständigt som möjligt oberoende sina funktionshinder. Utvecklingsprojektet är begränsat tillsammans med beställaren endast till terrassområdet. Målet är inte att fysiskt verkställa gårdsplanen. Examinationsrapporten presenterar litteraturöversikt, analys av inneboendes temaintervju och Aarrekartta- bilder. I resultatet presenteras en ny gårdsplan, exempel av aktiviteter och hur de kan möjliggöras.

Centrala frågor i mitt examensarbete är:

1. Vilka aktiviteter vill inneboende utföra på terrassen?
2. Vad bör man ta hänsyn till i planeringen av terrassen, så att planen stöder inneboendes aktivitetsförmåga?
3. Hur skall aktiviteterna som önskades till terrassen kunna anpassas så att inneboende kan fungera så självständigt som möjligt?

SAMMANFATTNING AV LITTERATUREN

För att identifiera temaområdet som skall behandlas har jag gjort en litteraturöversikt genom att ha bekantat mig i litteraturen, nyaste forskningar och artiklar. För att genomföra litteraturöversikten har jag använt följande databaser: OT Seeker, EBSCO - Academic Search Elite, Science Direct, PubMed, Google Scholar, SAGE och Cinahl. Förutom dessa har jag sökt manuellt. I informationssökning använde jag följande sökord: learning disability, intellectual disability, mental retardation, meaningful activities, meaningful everyday life, housing, occupational therapy, interventions, independence, enable, adaptation, cognition, universal design, environmental design, senses, performance och self-determination. Resultatet för litteraturöversikten visar att inomhusmiljöer har forskats i Finland men det behövs mera information hur utomhus miljöerna kan utvecklas. Det har inte forskats mycket omkring funktionshindrades serviceboende i Finland. Forskningar och rapporter om detta temaområde har ökat småningom från år 2018. Resultaten av dem visar att det är viktigt att ta med inneboende i planeringsarbetet och fråga direkt av dem vilka önskemål de har för den miljön som planeras. Arkitektoniska lösningar är inte utmaning utan det att funktionshindrade personer inte har fått vara med att planera sin miljö. Det är viktigt att ta hänsyn till att miljön som planeras är stimulerande och den tar till beaktande inneboendes sensoriska upplevelser så att de kan uppleva miljön trivsamt. Genom att bjuda behagliga sensoriska upplevelser till inneboende kan man locka dem att tex se, smaka, röra, lyssna, känna på, lukta på olika stimulerande objekter i gården. Inneboendes självständighet kan stödjas tex med bild kommunikation, genom att adaptera funktioner som de önskar att själv genomföra eller vid behov kan de få personligstöd. Inneboendena kan genom detta uppleva att de är självständiga i sina aktiviteter. Om miljön bjuder dessutom möjlighet att använda alternativ kompletterande kommunikation (tex bilder) stöder det också inneboendenas sociala relationer. Enligt litteraturöversikten är riktningen i miljöplaneringen att planera miljöer som är användbara för en så stor del av befolkningen som möjligt, utan att det krävs speciell anpassning.

TEORETISK REFERENSRAM OCH CENTRALA BEGREPP

Arbetet utgår från en kognitiv referensram, teoretisk analys av verksamheten och uppgiftsorienterad analys av verksamheten. Kognitiv referensram förklarar hurdana kognitiva nedsättningar personer med utvecklingsstörning kan ha i sitt dagliga liv och vägleder för att hitta olika sätt att stöda deras kognitiva funktioner. Teoretisk analys av verksamheten hjälper att välja de arbetsterapeutiska modeller som skall användas i utvecklingsarbete för att inneboende kan i fortsättningen vara aktiva i sin miljö. Uppgiftsorienterad analys av verksamheten ger information om vilka kognitiva funktioner och förmågor krävs i en viss aktivitet, hur ett visst funktionsutfall påverkar utförandet av aktiviteten och vilka inneboendes förmågor skall stödas för att de kan vara självständiga i sina aktiviteter. Centrala begrepp i arbetet är aktivitetsförmåga, självständighet, tillgänglighet och självbestämmande.

PLANERING AV OMGIVNINGEN MED HJÄLP AV KOGNITIV REFERENSRAM

Kognitiv referensram hjälper ergoterapeuten att anpassa miljön och valda aktiviteter på ett sådant sätt att inneboenden kan utföra aktiviteterna så självständigt som möjligt. Meningen är att förenkla valda aktiviteter och miljön på ett sätt att inneboenden inte får ångest medan de utför aktiviteter på gården. För utvecklingsstörda är det också viktigt att de får träna sina förmågor i egen miljö och på så sätt nå önskad aktivitetsförmåga. Meningen är inte att försöka ändra inneboendenas kognitiva nivå, utan att förstå hur bristen på kognitiva funktioner kan påverka deras dagliga förmåga att utföra arbetsysslor eller andra aktiviteter i vardagliga livet.

PLANERING AV OMGIVNINGEN MED HJÄLP AV MODELLER FÖR DESIGN

Som metod för planeringen av terrassen användes två modeller för design Universal Design och Design principles for dementia. Med hjälp av Universal design planerades terrassen tillgänglig oberoende av de inneboendes funktionsvariation. Med hjälp av Design principles for dementia stöds inneboendes kognitiva förmågor.

UTVECKLINGSARBETETS METOD

Detta examensarbete representerar ett verksamhetsinriktat arbete. Som stöd för arbetsprocessen används Vilkkas & Airaksinens samt Salonens process för verksamhetsinriktade examensarbeten. Verksamhetsinriktat arbete är också utvecklingsprojekt vilket kan jämföras med projektarbete. Arbetet är lättare att planera och förverkliga om projektet är delat i olika faser. En bra projektplan vägleder projektet. Utformning av slutprodukten sker vid sidan om utvecklingsprojektets tidtabell. I olika faser av projektplan är det viktigt att stanna och visualisera på nytt hur den slutliga produkten skall se ut. Till utvecklingsarbetets modell har det valts en så kallad spiralmodell var utvecklingen händer i olika kontinuerliga cykler (spiraler) som följer olika faser.

PROJEKTPLAN FÖR ARBETET

Projektplanet gjordes tillsammans med alla som var involverade i utvecklingsprojektet: examensarbetets handledare, beställaren Rinnehemmet-stiftelse, Paljerinne boendes inneboende och deras handledare. Alla involverade har haft möjlighet att påverka tex till individuella tematiska intervjuers tidtabeller och utvecklingsprojektets begränsning.

DATAINSAMLING

I verksamhetsinriktat arbete är materialinsamlingen likanande som i andra forskningsmetoder men bara mera flexibel. Materialinsamlingen påbörjades med en litteraturoversikt eftersom målgruppens behov inte var kända och det fanns inte litteratur om temat. Till metoden för att genomföra arbetet väljs kvalitativ studie och materialet till det samlades genom individuella tematiska intervjuer med inneboende. För att stöda rapporteringen fördes processdagbok över arbetsprocessen. Den stödde rapporteringen genom att vara ett verktyg för att se tillbaka på arbetsprocessen och se vad som har blivit gjort och vilka tankar och funderingar som har uppstått. Information har också samlats genom att konsultera boendeenhetens handledare för att öka tillförlitlighet av materialet som hade inhämtats. Materialen som samlats under projektet har systematiskt sparats. På detta sätt kan examensarbetets arbetsprocess verifieras och materialet kan användas till att skriva slutrapport.

DATAANALYS

Eftersom det är frågan om verksamhetsinriktat arbete vars metod är kvalitativ studie, analyseras den insamlade materialet inte lika exakt som i en forskning. Olika metodböcker har använts som stöd för att analysera det insamlade materialet. De analyserade resultaten presenteras i examensarbetsrapport så tydligt att den stöder slutprodukten och ger möjlighet att utvärdera arbetet.

ANALYS OCH TOLKNING AV INSAMLAD DATA

Paljerinne boendeenhets inneboende har visualiserat sina önskemål genom att göra Aarekartta (skattkarta)-bilder. Inneboende har klippt bilder från tidningar och limmat dem på kartong. Bilderna presenterar deras drömmar om vardagen och delvis också vad de vill syssla med när de tillbringar sin tid utomhus. Analysering av bilder är motiverat av Marilys Guillemin. Enligt henne ger bilder information hur inneboende ser och förstår världen runt dem. Under analyseringsprocessen jämförs bilder till de teorier som är valda till examensarbetets teoretisk referensram och till litteraturoversikt. Resultaten organiseras enligt Rose Gillians instruktioner i kategorier enligt frågor som har ställts till utvecklingsprojektet. Individuella tematiska intervjuer kan analyseras på många olika sätt. Analysering av tematiska intervjuer har i det här fallet gjorts enligt Hirsjärvi et al. instruktioner. Materialet har strukturerats under olika teman enligt de frågor som har ställts till utvecklingsprojektet. Det som är relevant för frågeställningar har plockats upp från intervju materialet. Materialet har inte littererats (skrivit rent i text form) utan man har dragit slutsatser. Resultatet har sammanfattats utifrån det. I analyseringsprocessen riktar Hirsjärvi & Hurme uppmärksamheten på att hitta tex inneboendes sätt att agera när de utför aktiviteter utomhus, önskan om regelbundenhet i vanor, vill dom har kontinuitet till någon sak som har hänt utomhus tidigare eller är omständigheter där sådana som stöder deras aktivitetutförande.

RESULTAT

Enligt Aarrekartta (skattkarta)-bilder vill inneboende utföra olika aktiviteter utomhus. Viktigt för dem är att få vara sociala tex spela olika ute- eller bordspel, tillbringa tid med sin familj, grilla korv. De uttrycker i bilderna att de vill använda sina styrkor. Det vill säga att om de är flitiga att grilla korv vill de göra det så självständigt som möjligt. De har limmat i skattkartorna bilder var de njuter om tex att lyssna på musik, läsa böcker eller bara se på vad det händer i naturen runt dem när de sitter ute. I bilderna nämner de att det är viktigt för dem att få bära, lyfta, kasta eller stöta saker som finns utomhus, öka sina krafter, träna balans, bygga saker med lego-bitar eller rita någonting. Bilderna beskriver att inneboendena vill ha lätt att röra på sig med olika hjälpmedel och att man ska ta hänsyn till detta i planeringen av terrassen. Terrassen skall inte heller vara mörkt för en del av inneboende är rädd för det. Enligt bilder skall aktiviteterna som önskades till terrassen anpassas så att inneboende kan utföra dem så självständigt som möjligt eller vid behov med hjälp av handledare. Anpassning behövs enligt bilderna åtminstone om aktiviteten kräver kunskaper som att skriva, läsa eller räkna, för det har inneboendena svårigheter med. De vill också ha en reflektion om någonting som har varit viktigt för dem tidigare i livet tex blommor, trasmatta eller en gunga. I individuella tematiska intervjuer berättade inneboende djupare om sina intressen att utföra olika aktiviteter. Aktiviteter som önskades är dessa i preferensordning: utomhusaktiviteter, vila, äta, lyssna på musik, sköta om växter, ta del till gemensamt planerade stunder, motionera, ta hand om djur, ta del till social samvaro, göra konst och observera naturfenomen. Inneboende nämnde flera saker som bör tas till hänsyn så att planen av terrassen stöder inneboendes aktivitetsförmåga. Väsentligt krav var att terrassen är tillgängligt för alla personer som använder det, också för de som använder olika hjälpmedel för att röra sig på terrassen. Exempel om tillgänglighet som inneboende själv nämnde var rampen till terrassen och en lättare ytterdörr. Invånarna berättade att deras förmåga att upptäcka och identifiera saker blir svagare om det finns för många varor runt dem. De har också svårt att påbörja aktiviteter om de saker som behövs för att genomföra aktiviteter är inte till hands. Önskan att ta hänsyn till inneboendes sensoriska upplevelser i den blivande terrasmiljön kom starkt fram i deras svar. En del av inneboende berättade tex att de vill vara utomhus fast det regnar eller solen skiner för mycket om de har möjlighet att flytta sig under ett skydd. Annars skulle de inte gärna komma utomhus på grund av obehagliga sensoriska

upplevelser på hyn eller i ögonen. Olika lyckliga minnen och deras förverkligande på nytt på den nya terrassen lockar invånarna att använda den. Tex möjligheten att grilla väckte upp lyckliga minnen för de flesta inneboende från tidigare omsorgsboende. Också i temaintervjuer som i skattbilder hade inneboende flera önskemål hur aktiviteterna kunna anpassas så att de kan fungera så självständigt som möjligt. De önskade tex att få instruktioner med bilder eller lätt läst text till olika ute- och bordspel eller till att grilla korv. Spel regler kunde också justeras så att man inte behöver räkna över nummer tio. Viktigt för dem var att få justera mängden av samvaron i aktiviteter. De tyckte att vissa dagar var det möjligt att agera i små grupper och vissa dagar bara ensam med ledaren. De önskade också att alla föremål som skall användas i aktiviteter skall anpassas till deras behov. Tex för att alla ska kunna borsta marken behöver borsten vara lätt och tillgängligt att använda fast man sitter i rullstoll eller är höger eller vänsterhäntig. Enligt deras önskemål borde alla aktiviteter kunna utföras stående eller sittande. Väldigt viktigt är det också att få öva aktiviteter med egen handledare. Utifrån detta resultat utarbetades en plan för utformningen av terrassen. Som metod för planeringen av terrassen användes Universal Design och Design principles for dementia. Tillgänglighetsriktlinjer av Rakennustieto Oy och ARA - finansierings och utvecklingscentralen för boende har använts för att rita planen för terrassen. Denna utgör en miljö som understöder de boendes individuella förmågor och färdigheter samt stimulerar till aktivitet. Det centrala resultatet av utvecklingsarbetet är planen för terrassen Toivomuspiha, som tillgodoser de boendes individuella behov och önskemål som gäller utomhusaktiviteter.

DISKUSSION

Utvecklingsprojektets process har lärt mig att arbeta på projekt relaterad sätt med olika samarbetspartner. Processens olika faser har lärt mig att leta brett efter information och förståelse om det valda temat, motivera och diskutera om de val som ska göras på grund av den information som har hittats. Under processen har jag lärt mig att vara målinriktad, långsiktig och ta ansvar av mitt eget arbete. Att använda metoden verksamhetsriktad arbete till att förverkliga mitt examensarbete har lärt mig att samla in material med en litteraturoversikt och individuella tematiska intervjuer med inneboende, analysera både bilder och intervjuer och utifrån resultatet utarbeta en plan för utformningen av terrassen med hjälp av ergoterapeutiska teoretiska referensram. Mest givande var direkt kontakt

med inneboende under tematiska intervjuer var de fick använda sin självbestämmande rätt med hjälp av alternativ och kompletterande kommunikations bilder. Enligt denna erfarenhet kan jag konstatera att verksamhetsriktad arbete är en användbar modell, som också kan användas i arbetslivet i framtiden. Jag anser att produktens Toivomuspiha planering baserar sig på inneboendes behov och önskemål. Planen stöder inneboendes individuella förmågor och stimulerar till aktivitet med hjälp av teoretiska referensramar och modeller av design. Produkten visar att det finns behov att utforma utomhusmiljöer med multiprofessionellt team.